

**ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ**



**Регіональна доповідь про стан навколишнього
природного середовища Кіровоградської області
у 2017 році**

ЗМІСТ

Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Кіровоградської області у 2017 році

	Вступне слово	6
1	Загальні відомості	7
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості області	7
1.2	Соціальний та економічний розвиток області	8
2	Атмосферне повітря	13
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	13
2.1.1	Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	14
2.1.2	Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області	16
2.1.3	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	18
2.2	Якість атмосферного повітря в населених пунктах	24
2.3	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	25
2.4	Використання озоноруйнівних речовин	26
2.5	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	27
2.6	Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря	28
3	Зміна клімату	30
3.1	Тенденції зміни клімату	30
3.2	Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	31
3.3	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	32
4	Водні ресурси	33
4.1	Водні ресурси та їх використання	33
4.1.1	Загальна характеристика	33
4.1.2	Водозабезпеченість територій області	34
4.1.3	Водокористування та водовідведення	35
4.2	Забруднення поверхневих вод	37
4.2.1	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	37
4.2.2	Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)	40
4.3	Якість поверхневих вод	40
4.3.1	Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	40
4.3.2	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	44
4.3.3	Радіаційний стан поверхневих вод	45
4.4	Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	45

4.5	Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	46
5	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	48
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	48
5.1.1	Загальна характеристика	48
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	48
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	49
5.1.4	Формування національної екомережі	50
5.1.5	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	51
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	52
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	53
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів	55
5.2.3	Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів	59
5.2.4	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України	59
5.2.5	Адвентивні види рослин	69
5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	70
5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	71
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	72
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу	72
5.3.2	Стан і ведення мисливського та рибного господарств	78
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України	82
5.3.4	Інвазивні види тварин	88
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу	89
5.4	Природні території, що підлягають особливій охороні	91
5.4.1	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Кіровоградської області	93
5.5	Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	95
6	Земельні ресурси і ґрунти	97
6.1	Структура та використання земельних ресурсів	97
6.1.1	Структура та динаміка змін земельного фонду Кіровоградської області	97
6.1.2	Стан ґрунтів	99

6.1.3	Деградація земель	101
6.2	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	102
6.3	Охорона земель	104
7	Надра	105
7.1	Мінерально-сировинна база	105
7.1.1	Стан та використання мінерально-сировинної бази	105
7.2	Система моніторингу геологічного середовища	107
7.2.1	Підземні води: ресурси, використання, якість	108
7.2.2	Екзогенні геологічні процеси	109
7.3	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	112
7.4	Дозвільна діяльність у сфері використання надр	112
8	Відходи	115
8.1	Структура утворення та накопичення відходів	115
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	115
8.3	Транскордонне перевезення відходів	118
9	Екологічна безпека	119
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки	119
9.2	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	119
9.3	Радіаційна безпека	120
9.3.1	Стан радіоактивного забруднення області	122
9.3.2	Поводження з радіоактивними відходами	123
10	Промисловість та її вплив на довкілля	124
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва	124
10.2	Вплив на довкілля	125
10.2.1	Гірничодобувна промисловість	125
10.2.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	127
10.2.3	Металургійна промисловість	127
10.2.4	Харчова промисловість	127
10.2.5	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	128
10.3	Заходи з екологізації промисловості виробництва	128
11	Сільське господарство та його вплив на довкілля	131
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства	131
11.2	Вплив на довкілля	132
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	132
11.2.2	Використання пестицидів	133
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	135
11.2.4	Тенденції в тваринництві	137
11.3	Органічне сільське господарство	139
12	Енергетика та її вплив на довкілля	140
12.1	Вплив енергетичної галузі на довкілля	140

12.2	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	142
13	Транспорт та його вплив на довкілля	142
13.1	Транспортна мережа області	143
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень	143
13.2	Вплив транспорту на довкілля	144
13.3	Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	145
14	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	147
14.1	Регіональна екологічна політика	147
14.2	Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	147
14.3	Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	148
14.4	Виконання цільових екологічних програм	154
14.5	Моніторинг навколишнього природного середовища	155
14.6	Державна екологічна експертиза	157
14.7	Економічні засади природокористування	158
14.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності	158
14.7.2	Стан фінансування природоохоронної галузі	160
14.8	Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	161
14.9	Державне регулювання у сфері природокористування	163
14.10	Екологічний аудит	164
14.11	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	166
14.11.1	Діяльність громадських екологічних організацій	169
14.11.2	Діяльність громадських рад	173
14.12	Екологічна освіта та інформування	175
	Висновки	181

ВСТУПНЕ СЛОВО

Кіровоградську область утворено 10 січня 1939 року. Площа території області становить 24,6 тис. км², тобто Кіровоградщина займає 4,1% від території держави. За територією область посідає 15 місце в Україні.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини є обов'язковою умовою стабільного економічного та соціального розвитку України. Питання охорони довкілля стають все більш актуальними.

У наш час екологічна політика є важливою невід'ємною складовою національної політики. Вироблення адекватної екологічної політики набуває для України особливої ваги, оскільки за умов державотворення від обраної державної стратегії у сфері екологічної політики, складовими якої є природокористування, якість довкілля й життя населення, залежать не лише економічне та національно-культурне відродження нації, а її майбутнє, ресурсний та інтелектуальний потенціал.

Кіровоградська область здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку області для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

У звітній доповіді “Про стан навколишнього природного середовища у Кіровоградській області у 2017 році” зібрано інформацію про стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного, тваринного світу, природно-заповідного фонду, проілюстровано вплив господарської діяльності на довкілля, висвітлено нагальні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення. Також проаналізовано стан державного управління у сфері охорони навколишнього середовища, стан екологічної освіти, інформування громадськості та громадські рухи.

Турбота про довкілля – ознака цивілізованого суспільства, тому формування екологічної культури є вирішальним чинником у гармонізації відносин суспільства та природи. Сподіваємось, що спільна праця в екологічній сфері при розбудові Кіровоградщини сприятиме об'єднанню зусиль органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, науки, освіти, бізнесу та громадськості заради ефективного та комплексного вирішення екологічних проблем нашого регіону.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості області

Кіровоградщина розташована в центральній частині України у межиріччі Дніпра та Південного Бугу. На півночі межує з Черкаською, на північному-сході з Полтавською, на сході й південному-сході - з Дніпропетровською, на півдні - з Миколаївською, на південному заході — з Одеською, на заході - з Вінницькою областями.

Площа Кіровоградської області становить 24,6 тис. км. кв. (4,1 % від території України). Протяжність області з півночі на південь становить майже 148 км, із заходу на схід – 335 км.

Область має порівняно великі запаси деяких мінеральних ресурсів. З паливних ресурсів тут є поклади бурого вугілля в м. Олександрії. Вагоме енергетичне значення мають значні поклади уранових руд.

За походженням рельєф Кіровоградської області переважно ерозійний, тобто вироблений талими водами, річками та тимчасовими водотоками. Основними й найпоширенішими формами рельєфу є вододільні плато, річкові долини, яри та балки. З інтенсивною господарською діяльністю пов'язане виникнення техногенних форм рельєфу – кар'єрів, вуглерозрізів, котлованів, гребель, штучних зрошувальних систем, а також курганів, городищ, земляних фортечних валів. Ґрунти області мають високу родючість. Ґрунтовий покрив області характерний для перехідної зони від південного лісостепу до північного степу. Для південно-східних районів найбільш поширеними ґрунтами є чорноземи звичайні, середньо - та малогумусні, а в південній частині - чорноземи звичайні малогумусні.

Клімат області помірно-континентальний. Зима м'яка, з частими відлигами, а літо спекотне. У другій половині літа на території Кіровоградщини часто встановлюється антициклонний тип погоди з високими температурами повітря до + 38 °С та тривалими посухами.

Опади випадають найчастіше влітку і восени у вигляді дощів. За теплий період (червень-жовтень) випадає в середньому 280-335 мм, за холодний (листопад-березень) – 125-140 мм. У той же час у степовій зоні мають місце бездощові періоди тривалістю 30-40 днів.

Клімату Кіровоградщини властиві і небезпечні явища погоди – такі, як сильні зливи, град, ожеледь, пилові бурі тощо. Нерідким явищем у степовій зоні є пилові або чорні бурі та суховії до 25-30 м/с, характерні для осінньо-літнього періоду, які завдають великих збитків господарству зменшенням або повною загибеллю врожаю.

На просторах нашого краю протікає 438 річок загальною довжиною 5,6 тис. км, серед яких найбільші – Інгулець, Синюха, Велика Вись, Інгул, Ятрань. Водні ресурси Кіровоградщини представлені річками, водосховищами, ставками та підземними водами. Область займає третє місце серед областей

України за кількістю ставків та водосховищ, але має найменші запаси природних підземних вод.

1.2. СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Дата утворення	10 січня 1939 року
Територія, км ²	24587,8 (4,1 % від території України)
Відстані:	від м. Кропивницького до м. Києва: залізницею - 392 км автошляхом - 300 км
Кордони:	межує з Вінницькою, Дніпропетровською, Миколаївською, Одеською, Полтавською, Черкаською областями
Чисельність населення, тис. осіб	956.3;
Щільність населення, тис. осіб на 1 км ²	0,039.

Кількість адміністративно-територіальних одиниць:

населених пунктів ¹	1030
міст ¹ ,	12
з них:	
обласного значення ¹	4
районного значення	8
селищ міського типу	27
сільських населених пунктів,	991
з них:	
сіл	975
селищ	16

¹За даними офіційного веб-порталу Верховної Ради України, за інформацією Держстат.

*Чисельність наявного населення (за оцінкою)¹
станом на 01 січня 2018 року, тис. осіб*

Міста обласного значення	
м. Кропивницький (міськрада)	237,2
м.Знам'янка (міськрада)	28,0
м.Олександрія (міськрада)	89,8
м.Світловодськ (міськрада)	52,7
Усього	407,7
Міста районного значення	
м.Благовіщенське	6,0
м.Бобринець	10,9
м.Гайворон	14,6
м.Долинська	19,1
м.Мала Виска	10,6

м.Новомиргород	11,3
м.Новоукраїнка	16,9
м.Помічна	9,0
Усього	98,4
Райони	
Благовіщенський	22,4
Бобринецький	25,5
Вільшанський	12,4
Гайворонський	37,3
Голованівський	30,4
Добровеличківський	33,4
Долинський	33,6
Знам'янський	22,4
Кіровоградський	36,8
Компаніївський	15,1
Маловисківський	42,4
Новгородківський	15,4
Новоархангельський	24,2
Новомиргородський	28,2
Новоукраїнський	41,1
Олександрівський	26,8
Олександрійський	34,7
Онуфріївський	17,8
Петрівський	23,7
Світловодський	12,1
Устинівський	12,9
Усього	548,6

¹ Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місць проживання. Дані попередні. За інформацією Держстату.

Економічний і соціальний розвиток у 2017 році здійснювався відповідно до Стратегії розвитку Кіровоградської області до 2020 року, затвердженої у новій редакції рішенням обласної ради від 27 березня 2015 року № 716 (із змінами), Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2017 рік, затвердженою рішенням обласної ради від 23 грудня 2016 року № 196 (із змінами).

У промисловості у 2017 році порівняно з 2016 роком індекс промислової продукції загалом збільшився до 104,2%.

Так у 2017 році порівняно з 2016 роком обсяг виробництва продукції збільшився: у добувній промисловості і розробленні кар'єрів на 12,3%, на підприємствах переробної промисловості на 2,5%, у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів на 11,9%, у текстильному виробництві

на 3,6 %, у виготовлені виробів із деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності на 9,8%, у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції на 31,1%, у литті металів на 25,1%, у виробництві, передачі та розподілі електроенергії на 0,5%.

Водночас зменшились обсяги виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості на 20%, м'яса та м'ясних продуктів на 10%, хліба, хлібобулочних і борошняних виробів на 6,3%., у лісопилльному та стругальному виробництві на 26,8%, у металургійному виробництві на 5,9%,

У 2017 році реалізовано промислової продукції (товарів, послуг) на суму 25409,6 млн.грн, з неї продукції добувної та переробної промисловості на суму 19660,7 млн.грн.

У загальному обсязі реалізації найбільша питома вага припала на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування, та металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування.

У сільському господарстві у 2017 році індекс сільськогосподарської продукції порівняно з 2016 роком склав 86,1%.,

Площа мисливських угідь Кіровоградської області, наданих у користування, на кінець 2017 року склала 1960 тис.га.

Порівняно з 2016 роком загальні витрати на ведення мисливського господарства збільшилися на 16,8% та становили 8 млн.грн.

У 2017 році добуто (відстріляно) 229 голів копитних тварин, 13,5 тис. голів хутрових звірів та 289,8 тис. голів пернатої дичини, що відповідно на 19,9%, 9,5% та 3,9% менше порівняно з 2016 роком.

Лісове господарство. У 2017 році обсяги продукції (робіт, послуг) лісового господарства (у фактичних цінах) по Кіровоградській області склали 180,1 млн.грн, що на 2,1% більше ніж у 2016 році.

Протягом 2017 року відтворення лісів проведено на 832 га земель лісового фонду, що на 11,3% менше ніж у 2016 року., у т.ч. садіння і висівання лісу – на 749 га, природне поновлення – на 83 га.

У 2017 році підприємствами області **виконано будівельних робіт** на суму 1432,9 млн.грн.

Індекс будівельної продукції у 2017 році порівняно з 2016 роком становив 153,4%.

Нове будівництво, реконструкція та технічне переоснащення склали 68,1% загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний і поточний ремонт – 23,1% та 8,8% відповідно.

У 2017 році в області прийнято в експлуатацію 51,1 тис.м² загальної площі житла, що на 4,7% менше ніж у 2016 році. Крім цього, прийнято в експлуатацію 0,8 тис.м² дачних та садових будинків, що на 44,8% більше, ніж у 2016 році. Серед інших об'єктів соціальної сфери реконструйовано та прийнято в експлуатацію дошкільний навчальний заклад на 20 місць, медико-

діагностичний центр на 45 відвідувань за зміну та фізкультурно-оздоровчий комплекс на 25 місць, центр реабілітації на 24 ліжка та 2 спортивні майданчики площею 360 м².

У 2017 році завершено будівництво й прийнято в експлуатацію ряд виробничих об'єктів і потужностей, серед яких сонячні електростанції потужністю 15,49 тис.кВт, лінії електропередачі протяжністю 4,82 км, місцеві трубопроводи для транспортування газу 21,95 км, місцеві водопровідні мережі довжиною 9,23 км, місцеві каналізаційні та водостічні мережі – 1,4 км, залізничні колії промислових підприємств 0,36 км, інші потужності.

Підприємствами транспорту перевезено 20501,9 тис.т вантажів, що в 1,7 разу більше ніж у 2016 році, вантажооборот збільшився на 5,1% і становив 26446,8 млн.км.

У 2017 році. обсяг реалізованих послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку склав 910,8 млн. грн, у тому числі населенню – 654 млн. грн.

Найбільший обсяг доходів у 2017 році отримано від надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку – 631,9 млн. грн, що становить 69,4% загального обсягу доходів. Частка доходів від надання Інтернет-послуг склала 11,4%, послуг фіксованого телефонного зв'язку – 8,4%, поштової та кур'єрської діяльності – 4,8%, трансляції теле- та радіопрограм, радіозв'язку – 2,9%.

Відповідно до Програми формування позитивного міжнародного та інвестиційного іміджу Кіровоградської області на 2017-2020 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 23 грудня 2016 року № 195 у 2017 році підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 6689,5 млн. грн **капітальних інвестицій**.

Порівняно з 2016 роком обсяг освоєних капітальних інвестицій по області збільшився на 10,5%.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій у 2017 році були власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 76,6% усіх капіталовкладень. Частка цих коштів у загальному обсязі зменшилася порівняно з 2016 роком на 5,1 в.п.

Найбільшу частку капітальних інвестицій у 2017 році освоєно підприємствами сільського, лісового та рибного господарства (49,2%) і промисловості (22,8%).

У зовнішньоекономічній діяльності обсяг експорту товарів становив 415,7 млн.дол. США, імпорту – 236,1 млн. дол.

Порівняно з 2016 роком експорт товарів скоротився на 2,7%, імпорт збільшився на 28,3%. Позитивне сальдо становило 179,6 млн.дол. (у 2016р. – 243,4 млн. дол.).

У цілому область експортувала товари до 106 країн світу.

Обсяг імпорту товарів у 2017 році здійснювався з 72 країн-партнерів.

У 2017 році в економіку області іноземними інвесторами унесено 8,9 млн.дол. **прямих інвестицій** (акціонерного капіталу), у 2016 році –

10,1 млн.дол.

Найбільші обсяги інвестицій зосереджені на підприємствах промисловості—26,9 млн. дол. (39,3% загального обсягу), будівництва – 18,2 млн .дол. (26,6%), організаціях, що здійснюють діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 5,5 млн. дол. (8,1%), підприємствах оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 5,1 млн. дол. (7,4%), організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном – 4,6 млн.д ол. (6,7%), підприємствах транспорту, складського господарства, пошти та кур'єрської діяльності – 3,3 млн. дол. (4,8%).

У 2017 році **інноваційною діяльністю** займалося 24 промислових підприємства або 22,6% їх загальної кількості.

Серед видів економічної діяльності найбільш активними до нововведень були підприємства з виробництва харчових продуктів та напоїв і машинобудування.

Протягом 2017 року на інновації підприємства області витратили 504,2 млн. грн, у т.ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 390,4 млн .грн (77,4% витрат), на внутрішні науково-дослідні розробки – 55,8 млн. грн (11,1%), решта – на придбання науково-дослідних розробок від інших підприємств або організацій та іншу інноваційну діяльність (уключаючи дизайн, навчання, маркетинг та інші витрати). Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 395,8 млн. грн (або 78,5% загального обсягу витрат на інновації), решта – кошти вітчизняних інвесторів та інших джерел.

Упродовж 2017 року **наукові дослідження і розробки** в області виконували 15 організацій, 60% з яких відносяться до підприємницького сектору економіки, 26,7% – до державного та 13,3% – до сектору вищої освіти.

Основним джерелом фінансування наукових та науково-технічних робіт, були власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких профінансовано 87,6% робіт.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

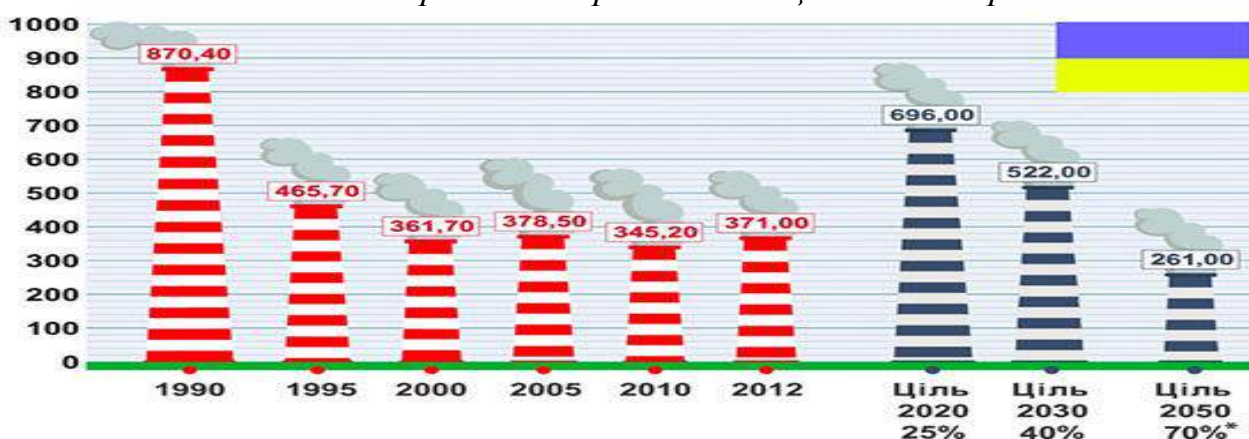
Забруднення атмосферного повітря — чи не найголовніша проблема з якою стикається суспільство, з одного боку розвиток промисловості та виробництва є показником прогресу держави, але з іншого боку забруднення, яке утворюється в наслідок такої діяльності має дуже значний вплив на здоров'є людей.

Забруднення атмосферного повітря полягає у викиді в атмосферу хімічних речовин, твердих частинок і біологічних матеріалів, здатних викликати шкоду для людини та інших живих організмів. Часто ефект забруднювачів є непрямим та проявляється лише через тривалий час, наприклад, певні речовини здатні зменшувати товщину озонового шару, впливаючи таким чином на більшість земних екосистем. В результаті чого людство стикнулося з явищем глобального потепління, яке тягне за собою низку проблем, серед яких підняття рівня моря (що значно підвищує ризик повеней та шторму), посухи, збільшення кількості й інтенсивності ураганів та зникнення окремих видів рослин і тварин. Також зміни клімату ускладнюють процес вирощування їстівних продуктів, особливо у країнах Африки; запаси питної води теж скорочуватимуться.

З метою зменшення такого впливу на довкілля у 2015 році 195 держав і ЄС підписали так звану "Паризьку кліматичну угоду", метою якої є обмеження негативних наслідків глобального потепління. Для цього країни-підписанти угоди мають скоротити обсяги викидів парникових газів. Однак навіть за умов сумлінного виконання угоди передбачається, що до кінця століття середня температура на планеті все одно зросте щонайменше на два градуси.

В рамках Паризької угоди Україна також поклала на себе певні зобов'язання, таким чином на переговорах у Парижі Україна озвучила ціль зі скорочення викидів на 40% до 2030 року відносно рівня викидів 1990 року, а відповідно до 2050 року на 70%.

Видики парникових газів у 1990-2012 роках (т CO₂-екв), цілі України у 2020-2030 роках та пропонується ціль на 2050 рік

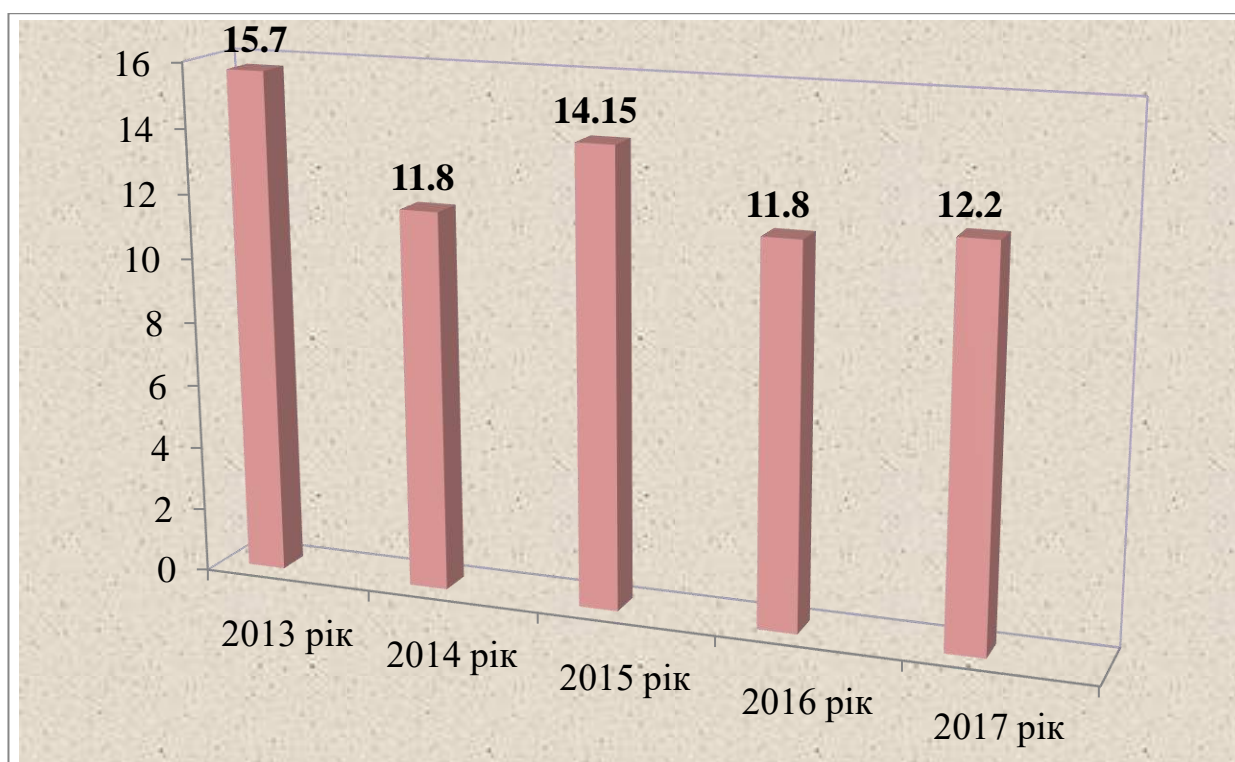


Діаграма 2.1.1

2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

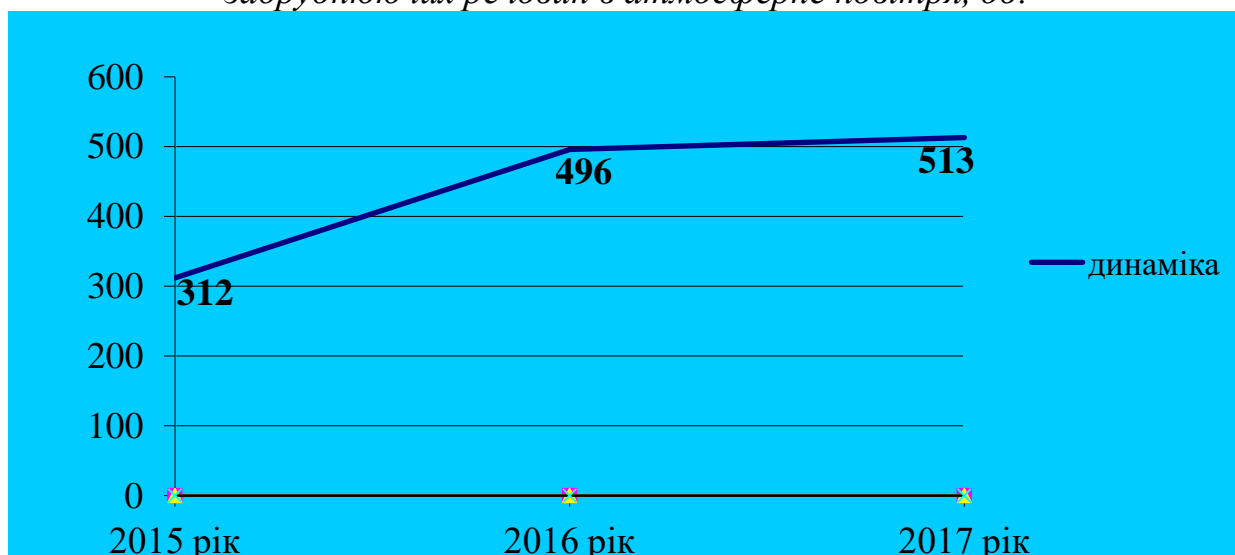
За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області, в 2017 році у повітряний басейн області надійшло від стаціонарних джерел викидів підприємств та організацій 12,2 тис. т забруднюючих речовин, що на 0,4 тис. т (на 3,3 %) більше, ніж у 2016 році (Діаграма 2.1.1.1).

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря відстаціонарних джерел забруднення (тис. т)



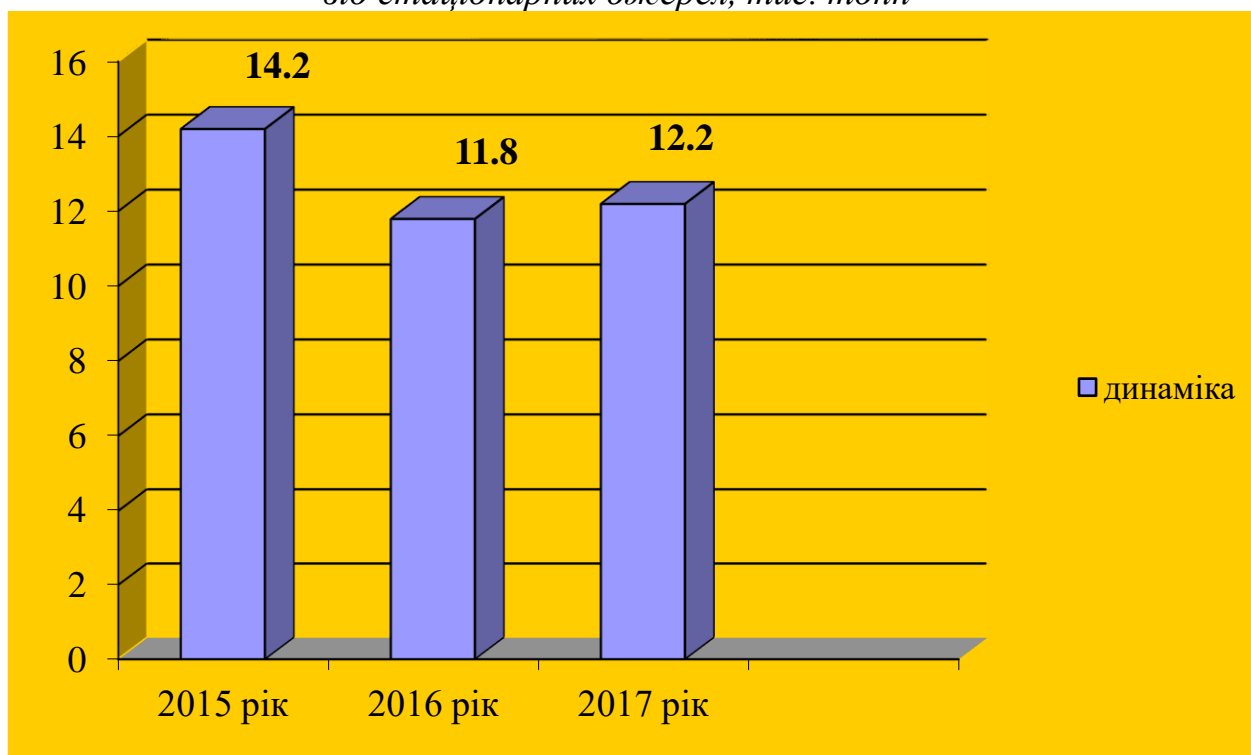
Діаграма 2.1.1.1

Загальна кількість суб'єктів господарювання, які здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.



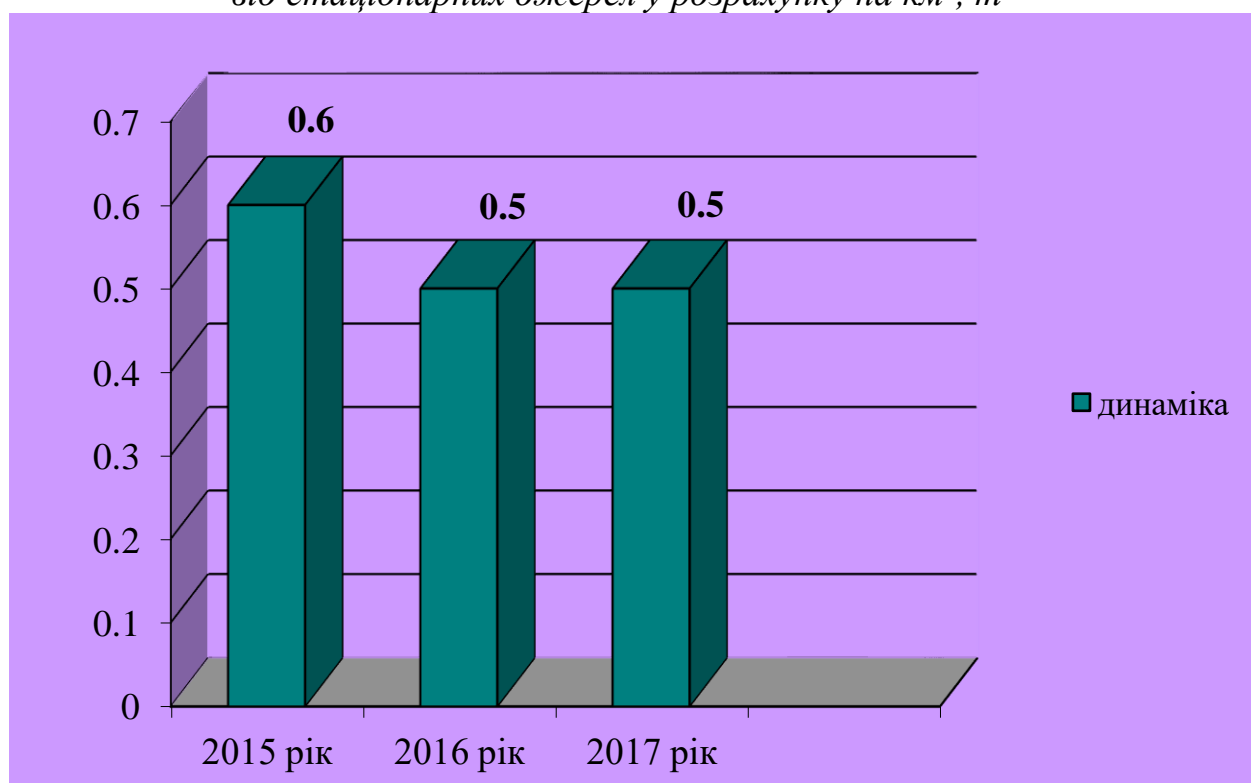
Діаграма 2.1.1.2

*Викиди забруднюючих речовин та парникових газів
від стаціонарних джерел, тис. тонн*



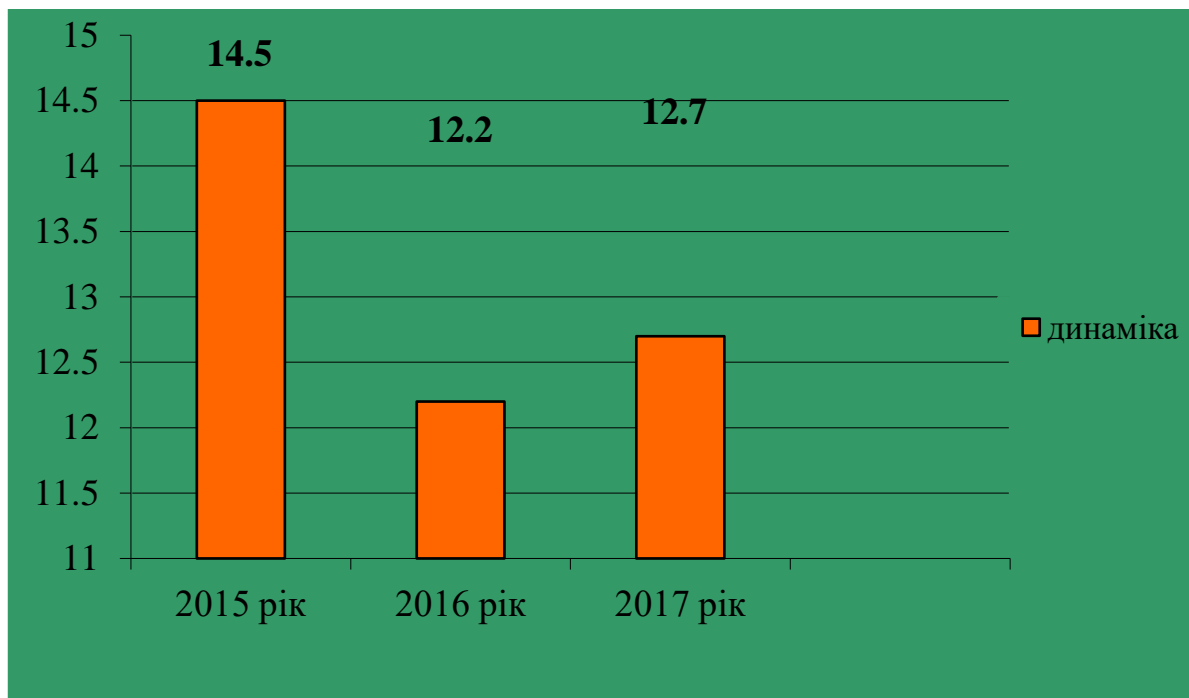
Діаграма 2.1.1.3

*Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
від стаціонарних джерел у розрахунку на км², т*



Діаграма 2.1.1.4

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг



Діаграма 2.1.1.5

2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області

За галузями промисловості найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в області стали підприємства переробної промисловості - 48% загального обсягу викидів, підприємства транспорту - 24,1% та добувна промисловість і розроблення кар'єрів - 13,7%.

Зокрема, в 2017 році обсяг викидів по регіону в порівнянні з попереднім роком за даними Головного управління статистики у Кіровоградській області дещо збільшився.

Для забезпечення стабільності екологічної ситуації та зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферному повітрі по області вживається низка відповідних заходів, зокрема контролюється питання недопущення здійснення викидів забруднюючих речовин в повітря без відповідних дозволів, реалізується ряд природоохоронних програм, проводиться постійний моніторинг екологічного стану регіону, проводиться реконструкція та налагоджувальні роботи обладнання на підприємствах.

*Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за
2017 рік*

Таблиця 2.1.2.1

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1	2	3	4
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:	312	496	513
другої групи	57	81	91
третьої групи	255	415	422
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	14,2	11,8	12,2
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	0,6	0,5	0,5
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	14,5	12,2	12,7

*Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в т. ч.
щільність та на душу населення, в цілому по області та в розрізі населених
пунктів, тис. т*

Таблиця 2.1.2.2

	Всього, т	У % до 2016	Збільшення/ зменшення	Щільність	Обсяги викидів у розрахунку
			(-) проти 2016	викидів, кг	на душу населення, кг
1	2	3	4	5	6
Кіровоградська область	12203,992	103,3	390,076	496,3394	12,6992
м.Кропивницький	2067,676	88,1	-278,136	20074,5243	8,6991
м.Олександрія	265,076	158,0	97,347	4819,5636	2,9343
м.Знам'янка	107,464	94,6	-6,179	7164,2667	3,8261
м.Світловодськ	174,873	81,7	-39,091	3886,0667	3,3083
райони					
Олександрійський	909,484	128,4	201,072	490,2879	26,0172
Олександрівський	1405,811	125,5	285,314	1212,9517	52,1424
Бобринецький	10,743	183,8	4,898	7,1811	0,4197
Гайворонський	100,258	100,3	0,287	144,2561	2,6701
Голованівський	3348,100	98,0	-67,409	3375,1008	109,4866
Добровеличківський	371,851	487,1	295,508	286,7008	11,0690
Долинський	63,177	58,7	-44,532	49,5118	1,8686
Знам'янський	29,260	82,9	-6,043	21,9340	1,2957
Кіровоградський	188,145	85,5	-31,885	120,8382	5,0916
Компаніївський	470,979	82,4	-100,680	487,0517	30,8859
Маловисківський	174,886	124,3	34,193	140,1330	4,0933
Новгородківський	13,537	100,1	0,019	13,5777	0,8759
Новоархангельський	69,448	144,0	21,227	57,5854	2,8520
Новомиргородський	94,981	91,4	-8,960	92,0359	3,3579
Новоукраїнський	715,729	79,3	-187,235	429,0941	17,2840

1	2	3	4	5	6
Вільшанський	4,519	101,3	0,056	7,0062	0,3620
Онуфріївський	52,043	8911,5	51,459	58,5411	2,8959
Петрівський	716,005	105,4	36,412	599,1674	30,0111
Світловодський	831,581	120,1	138,929	682,1829	68,4429
Благовіщенський	1,146	23,0	-3,842	1,6348	0,0509
Устинівський	17,220	86,7	-2,653	18,2803	1,3269

2.1.3 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основними забруднювачами довкілля області є підприємства металургійного виробництва (26,4 % від загального обсягу забруднюючих речовин) наземного і трубопровідного транспорту (21,2 %) та виробництва харчових продуктів (15,4 %). Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря в розрізі економічної діяльності наведені в таблиці 2.1.3.1

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 2.1.3.1

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном	
		тис. т	відсотків до загального підсумку
1	2	3	4
Усього		12204,0	100,0
1	Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	690,03	5,7
1.1	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	610,9	5,0
1.2	Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів бульбоплодів	0,8	0,0
1.3	Розведення великої рогатої худоби молочних порід	11,3	0,1
1.4	Розведення свиней	56,2	0,5
1.5	Змішане сільське господарство	-	-
1.6	Допоміжна діяльність у рослинництві	11,1	0,1
2	Лісове господарство та лісозаготівлі	1,6	0,0
2.1	Лісозаготівлі	1,6	0,0
3	Добування металевих руд	823,6	6,7
3.1	Добування залізних руд	629,9	5,2
3.2	Добування уранових і торієвих руд	193,7	1,6
4	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	844,8	6,9
4.1	Добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю	9,8	0,1

1	2	3	4
4.2	Добування піску, гравію, глини і каоліну	796,6	6,5
4.3	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів, н.в.і.у	38,4	0,3
5	Виробництво харчових продуктів	1879,0	15,4
5.1	Виробництво м'ясних продуктів	21,4	0,2
5.2	Інші види перероблення та консервування фруктів і овочів	3,9	0,0
5.3	Виробництво олії та тваринних жирів	1217,9	10,0
5.4	Перероблення молока, виробництво масла та сиру	0,8	0,0
5.5	Виробництво морозива	3,7	0,0
5.6	Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості	32,3	0,3
5.7	Виробництва хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	5,4	0,0
5.8	Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання	0,4	0,0
5.9	Виробництво цукру	578,7	4,7
5.10	Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів	14,6	0,1
6	Виробництво напоїв	16,9	0,1
6.1	Дистиляція, ректифікація та змішування спиртних напоїв	3,1	0,0
6.2	Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки	13,8	0,1
7	Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	25,9	0,2
7.1	Лісопильне та стругальне виробництво	-	-
7.2	Виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону	25,9	0,2
7.3	Виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів	-	-
8	Виробництво паперу та паперових виробів	0,1	0,0
8.1	Виробництво горючого паперу та картону, паперової та картонної тари	0,1	0,0
8.2	Виробництво інших виробів з паперу та картону	0,0	0,0
9	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	181,0	1,5
9.1	Виробництво інших основних органічних хімічних речовин	2,4	0,0

1	2	3	4
9.2	Виробництво фарб, лаків і подібної продукції, друкарської фарби та мастик	178,6	1,5
10	Виробництво гумових і пластмасових виробів	0,1	0,0
10.1	Виробництво інших виробів із пластмас	0,1	0,0
11	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	346,6	2,8
11.1	Виробництво цегли, черепиці та інших будівельних виробів із випаленої глини	318,3	2,6
11.2	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	18,6	0,2
11.3	Виробництво неметалевих мінеральних виробів, н.в.і.у.	9,7	0,1
12	Металургійне виробництво	3225,4	26,4
12.1	Виробництво інших кольорових металів	3198,8	26,2
12.2	Лиття чавуну	26,6	0,2
13	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	18,7	0,2
13.1	Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій	1,4	0,0
13.2	Кування, пресування, штампування, профілювання; порошкова металургія	0,3	0,0
13.3	Виробництво сталевих бочок і подібних контейнерів	17,1	0,1
14	Виробництво електричного устаткування	18,6	0,2
14.1	Виробництво електророзподільної та контрольної апаратури	18,6	0,2
15	Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	77,4	0,6
15.1	Виробництво гідравлічного та пневматичного устаткування	53,9	0,4
15.2	Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	23,6	0,2
16	Виробництво інших транспортних засобів	0,0	0,0
16.1	Виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу	0,0	0,0
17	Виробництво меблів	70,3	0,6
17.1	Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі	1,0	0,0
17.2	Виробництво матраців	69,3	0,6
18	Ремонт і монтаж машин і устаткування	0,5	0,0
18.1	Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення	0,1	0,0
18.2	Ремонт і технічне обслуговування інших машин і устаткування	0,4	0,0
19	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря	227,6	1,9
19.1	Розподілення електроенергії	7,5	0,1

1	2	3	4
19.2	Виробництво газу	29,4	0,2
19.3	Розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	1,5	0,0
19.4	Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	189,2	1,6
20	Забір, очищення та постачання води	6,4	0,1
20.1	Каналізація, відведення й очищення стічних вод	1,0	0,0
21	Будівництво будівель	9,0	0,1
21.1	Будівництво житлових і нежитлових будівель	9,0	0,1
22	Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	18,3	0,2
22.1	Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами	1,2	0,0
22.2	Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами	17,1	0,1
22.3	Оптова торгівля хімічними продуктами	0,0	0,0
23	Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	44,7	0,4
23.1	Роздрібна торгівля паливом	44,7	0,4
24	Наземний і трубопровідний транспорт	2591,1	21,2
24.1	Вантажний залізничний транспорт	65,5	0,5
24.2	Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення	0,1	0,0
24.3	Трубопровідний транспорт	2525,5	20,7
25	Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	346,1	2,8
25.1	Складське господарство	111,6	0,9
25.2	Допоміжне обслуговування наземного транспорту	234,5	1,9
25.3	Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту	-	-
25.4	Поштова та кур'єрська діяльність	0,2	0,0
25.5	Діяльність національної пошти	0,2	0,0
26	Тимчасове розміщення	0,2	0,0
26.1	Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення	0,2	0,0
27	Телекомунікації (електрозв'язок)	4,3	0,0
27.1	Діяльність у сфері провідного електрозв'язку	4,3	0,0
28	Операції з нерухомим майном	6,8	0,1
28.1	Надання в оренду й експлуатацію власного	6,8	0,1

	чи орендованого нерухомого майна		
29	Інша професійна, наукова та технічна діяльність	3,0	0,0
29.1	Інша професійна, наукова та технічна діяльність, н.в.і.у.	3,0	0,0
30	Ветеринарна діяльність	0,3	0,0
30.1	Ветеринарна діяльність	0,3	0,0
30.2	Оренда, прокат і лізинг	0,0	0,0
30.3	Надання в оренду інших машин, устаткування та товарів, н.в.і.у.	0,0	0,0
31	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	476,8	3,9
31.1	Державне управління загального характеру	385,1	3,2
31.2	Регулювання у сферах охорони здоров'я, освіти, культури та інших соціальних сферах, крім обов'язкового соціального страхування	47,6	0,4
31.3	Регулювання та сприяння ефективному веденню економічної діяльності	9,5	0,1
31.4	Діяльність у сфері оборони	22,6	0,2
31.5	Діяльність у сфері охорони громадського порядку та безпеки	11,9	0,1
31.6	Діяльність пожежних служб	0,2	0,0
32	Освіта	104,3	0,9
32.1	Загальна середня освіта	89,8	0,7
32.2	Вища освіта	10,8	0,1
32.3	Інші види освіти, н.в.і.у.	3,7	0,0
33	Охорона здоров'я	125,1	1,0
33.1	Діяльність лікарняних закладів	113,2	0,9
33.2	Загальна медична практика	9,6	0,1
33.3	Інша діяльність у сфері охорони здоров'я	2,2	0,0
34	Надання послуг догляду із забезпеченням проживання	17,8	0,1
34.1	Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб похилого віку та інвалідів	9,2	0,1
34.2	Надання інших послуг догляду із забезпеченням проживання	8,7	0,1

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2017 рік

Таблиця 2.1.3.2

№ з/п	Назва об'єкта	Частка викидів забруднюючої речовини			Частка оснащення джерел викидів газоочисними установками (ГОУ), %	Ефективність роботи ГОУ, %	Зменшення обсягів викидів за рахунок впровадження природоохоронних заходів, т/рік *	
		усього викидів, т/рік	до загального обсягу викидів об'єкта, %	до загального обсягу викидів населеного пункту, %			очікуване	фактичне
1	ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» смт Побузьке Голованівський район	3198,771	100,0	-	-	-	-	-
2	Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» ЛВУМГ смт Олександрівка	1360,275	100,0	-	-	-	-	-
3	Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Кременчуцького ЛВУМГ КС «Задніпровська» с. Павлівка Світловодський район	740,436	100,0	-	-	-	-	-
4	ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» (Петрівський рудник) смт Петрово	629,869	100,0	-	-	-	153,5	152,4
5	ТОВ «Олександрійський цукровий завод» смт Приютівка Олександрійський район	506,959	100,0	-	-	-	-	-
6	ПрАТ «Кропивницький олійноекстракційний завод» м. Кропивницький	469,084	100,0	-	-	-	-	-
7	ПП «Еллада» м. Кропивницький	436,581	100,0	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	ПП «Новоукраїнський гранітний кар'єр» Новоукраїнський район	399,949	100,0	-	-	-	-	-
9	Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Олександрівського ЛВУМГ КС «Кіровоградська» с. Мар'ївка Компаніївський район	387,673	100,0	-	-	-	-	-

*Графи 8, 9 заповнюються тільки щодо виконаних заходів.

2.2 Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Контроль за якістю атмосферного повітря в населених пунктах проводить лабораторія спостереження за забрудненням атмосфери II групи Кіровоградського центру з гідрометеорології. В м. Кропивницькому, відповідно до постів за інгредієнтами: пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид азоту, сажа, оксид вуглецю, розчинні сульфати, формальдегід. В м. Олександрії за інгредієнтами: пил, діоксид сірки, діоксид азоту, сажа, розчинені сульфати. За станом забруднення атмосферного повітря м. Світловодська проводить спостереження Світловодська лабораторія спостереження за забрудненням атмосфери Кіровоградського центру з гідрометеорології. За інгредієнтами: пил, діоксид сірки, розчинені сульфати, оксид вуглецю, діоксид азоту, оксид азоту, формальдегід. У м. Кропивницькому спостереження проводяться на трьох стаціонарних постах, розташованих по вул. В'ячеслава Чорновола, 4, вул. Андріївській, 89, вул. Пугачова, 2; у м. Олександрії один пост спостереження по вул. вул. 6-го Грудня, 17; у м. Світловодську один пост по вул. вул. Героїв України, 3а.

Лабораторія Державної установи "Кіровоградський обласний лабораторний центр МОЗ України" здійснює дослідження атмосферного повітря в місті Кропивницький.

Атмосферне повітря досліджується на пил, сажу, азоту діоксид, сірчистий ангідрид, вуглецю оксид.

Причини забруднення атмосферного повітря домішками промислових підприємств пов'язані з порушенням норм та правил експлуатації установок очистки та пилу; більше половини доріг міста перебувають у незадовільному стані; місто оточене щільним кільцем приватного сектору, де продовжують спалювати листя та сміття весною та восени.

Великий вплив на забруднення повітря міста спричиняє його промислова зона.

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст

Таблиця 2.2.1

Назва забруднюючої речовини	Місто	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³
1	2	3	4	5	6
Пил неорганічний	м. Кропивницький	0,23	0,15	0,5	0,6
Діоксид сірки		0,018	0,050	0,5	0,046
Розчинені сульфати		0,01	-	-	0,02
Оксид вуглецю		1,8	3,0	5,0	6,0
Діоксид азоту		0,03	0,04	0,2	0,08
Оксид азоту		0,02	0,06	0,4	0,04
Сажа		0,03	0,05	0,15	0,13
Формальдегід		0,004	0,003	0,035	0,011
Пил неорганічний	м. Олександрія	0,22	0,15	0,5	0,6
Діоксид сірки		0,018	0,050	0,500	0,045
Розчинені сульфати		0,01	-	-	0,02
Діоксид азоту		0,03	0,04	0,2	0,07
Сажа		0,04	0,05	0,15	0,20
Пил	м. Світловодськ	0,08	0,40	0,15	0,50
Діоксид сірки		0,010	0,114	0,05	0,50
Розчинні сульфати		0,001	0,002	-	-
Оксид вуглецю		1	2	3	4
Діоксид азоту		0,03	0,19	0,04	0,2
Оксид азоту		0,04	0,17	0,06	0,4
Формальдегід		0,002	0,034	0,003	0,035
Кадмій		0,000	0,002	-	0,30*
Залізо		0,380	1,160	-	40,0*
Марганець		0,010	0,030	-	1,00*
Мідь		0,020	0,040	-	2,00*
Нікель		0,010	0,020	-	1,00*
Свинець		0,020	0,030	-	0,30*
Хром		0,010	0,030	-	2,50*
Цинк		0,050	0,110	-	50,0*

*- важкі метали, визначаються у ЦГО

2.3 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

За результатами спостережень Кіровоградського обласного центру з гідрометеорології, значення радіаційного фону за останні роки не перевищують рівнів природного фону та становлять 10-16 мкР/год (при контрольному рівні природного гамма-фону 25 мкР/год).

*Середньорічне значення гамма-фону за населеними пунктами
Кіровоградської області, мкР/год*

Таблиця 2.3.1

№	Населений пункт	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1	м. Кропивницький	0,014	0,014	0,014
2	м. Бобринець	0,012	0,011	0,013
3	м. Гайворон	0,011	0,011	0,011
4	м. Долинська	0,012	0,011	0,012
5	м. Знам'янка	0,012	0,012	0,012
6	м. Новомиргород	0,012	0,011	0,012
7	м. Помічна	0,013	0,012	0,013
8	м. Світловодськ	0,010	0,010	0,012

Радіоактивні випадки з атмосфери (метеостанція Бобринець)

Таблиця 2.3.2

показник	Щільність випадів, Бк/м ² - місяць												Сума за 2016 р
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	
¹³⁷ Cs	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	2,5
⁹⁰ Sr	I кв-0,44			II кв-0,40			III кв-0,41			IV кв-0,41			1,66

2.4 Використання озоноруйнівних речовин

Озоновий шар – це повітряний шар у верхніх шарах атмосфери (стратосфері), що складається з особливої форми кисню – озону. Молекула озону складається з трьох атомів кисню (O₃). Озоновий шар починається на висотах близько 8 км над полюсами (чи 17 км над екватором) і сягає висоти приблизно 50 км. Однак щільність озону дуже низька, і якщо стиснути його до щільності, яку має повітря біля поверхні Землі, то товщина озонового шару не перевищить 3,5 мм. Озон утворюється, коли сонячне ультрафіолетове випромінювання бомбардує молекули кисню.

Оскільки озоновий шар поглинає ультрафіолетове випромінювання, то його руйнування призведе до більш високих рівнів ультрафіолетового випромінювання на поверхні Землі. Це, у свою чергу, викличе збільшення випадків захворювання на рак шкіри. Іншим наслідком підвищеного рівня ультрафіолетового випромінювання стане розігрівання поверхні землі, а отже, зміна температурного режиму, режиму вітрів і дощів і підвищення рівня моря.

Причиною руйнування озонового шару є забруднення повітря, кислотні дощі, парниковий ефект, попадання в стратосферу речовин, вступаючи в реакцію з якими хімічно нестабільні молекули озону розпадаються. Причиною потрапляння в стратосферу цих речовин є людська діяльність. Тут можна виділити дві причини: в різних холодильних установках активно використовуються фреони - сполуки хлору, які також входять до складу теплоізоляційних матеріалів (наприклад, пінопласту). Вони хімічно дуже стійкі, і піднімаючись в атмосферу, не вступають в реакцію з будь-якими компонентами повітря, поки не досягають стратосфери. Там під впливом

сонячної радіації вони, розпадаючись, виділяють хлор, з яким миттєво вступають в реакцію хімічно активні молекули озону. Один атом хлору здатний зруйнувати до ста тисяч молекул озону. Авіація і космічні польоти також негативно впливають на озоновий екран.

При космічних запусках ракет, а також систем багаторазового використання "Шатл", в стратосфері утворюються дірки, які зберігаються тривалий час після польоту. Подібна дія відбувається з боку авіації. Крім того, надзвукові літаки виділяють в стратосферу оксиди азоту, які руйнують молекули озону.

На думку вчених, озоновий шар також може скорочуватися в результаті попадання в стратосферу молекул водню з природних причин. В ядрі планети знаходяться досить великі ресурси водню, який надходить в атмосферу через систему глибинних розломів в земній корі. Водень, подібно хлору і азоту, вступає в реакцію з молекулами озону, і в результаті руйнується озоновий шар.

З метою скорочення виробництва речовин, що руйнують озоновий шар, у 1987 році уряди 56 країн підписали Монреальський протокол про речовини, що виснажують озоновий шар – міжнародний договір, створений для захисту озонового шару через припинення або обмеження виробництва ряду речовин, що вважалися відповідальними за виснаження озону, таких, як фреони, а також руйнуючих озон галонів і тетрахлориду вуглецю.

2.5 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Екологія – один з найважливіших чинників, які впливають на здоров'я людини. Щороку умови навколишнього середовища в Україні та світі погіршуються.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), забруднене навколишнє середовище є однією з найголовніших причин високої смертності у світі, майже чверть населення планети помирають саме через погані екологічні умови: екологічні ризики зумовлюють виникнення понад 100 найнебезпечніших хвороб, і щороку саме вони вбивають 12,6 млн людей, а це 23% усіх смертей, які трапляються у світі.

У ВООЗ зазначають, що два найбільші "екологічні" вбивці у світі – це інсульти та інфаркти (2,5 млн на рік). Далі йдуть хвороби серця (2,3 млн) та рак (1,7 млн), респіраторні хвороби (1,4 млн) та діарея (846 тисяч). ВООЗ визначено цілий ряд екологічних причин і їхній зв'язок зі смертністю, а саме: забруднення навколишнього середовища, вплив хімічних речовин, зміна клімату та ультрафіолетового випромінювання, більш ніж 100 захворювань і травм та інші. Забруднення повітря можна звинуватити в 8,2 мільйона випадків смертей, включаючи вплив вторинного тютюнового диму, який відповідає за серцево-судинні захворювання, рак і хронічні респіраторні захворювання. На думку ВООЗ, якщо умови навколишнього середовища не стануть кращими, то смертність буде лише зростати. "Здорове навколишнє середовище є

фундаментом для здоров'я населення. Якщо країни не вживатимуть заходів, щоб створити безпечне середовище там, де працюють і живуть люди, мільйони хворітимуть і помиратимуть занадто молодими", - наголошують в ВООЗ.

2.6 Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Відповідно до Закону України "Про атмосферне повітря" наведено таке визначення атмосферного повітря, це життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами жилих, виробничих та інших приміщень.

Охорона атмосферного повітря – система заходів, пов'язаних із збереженням, поліпшенням та відновленням стану атмосферного повітря, запобіганням та зниженням рівня його забруднення та впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів.

З метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог до охорони атмосферного повітря від забруднення та забезпечення екологічної безпеки в галузі охорони атмосферного повітря, проводиться стандартизація і нормування, які спрямовані на:

- забезпечення безпечного навколишнього природного середовища та запобігання екологічним катастрофам;
- реалізацію єдиної науково-технічної політики в галузі охорони атмосферного повітря;
- встановлення єдиних вимог до обладнання і споруд щодо охорони атмосферного повітря від забруднення;
- забезпечення безпеки господарських об'єктів і запобігання виникненню аварій та техногенних катастроф;
- впровадження і використання сучасних екологічно безпечних технологій.

Відповідно до чинного законодавства підприємствам, установам, організаціям та громадянам – підприємцям право експлуатувати об'єкти, з яких надходять в атмосферне повітря забруднюючі речовини або їх суміші, за умови дотримання встановлених відповідних нормативів граничнодопустимих викидів та вимог до технологічних процесів у частині обмеження викидів забруднюючих речовин, встановлює дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Значний вплив на формування екологічної ситуації області мають такі підприємства: ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат", Філія управління магістральних газопроводів "Черкаситрансгаз" ПАТ "Укртрансгаз" ЛВУМГ, Філія управління магістральних газопроводів "Черкаситрансгаз" ПАТ "Укртрансгаз" Кременчуцького ЛВУМГ, ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат", ТОВ "Олександрійський цукровий завод", ПрАТ "Кропивницький олійноекстракційний завод", ПП "Еллада", ПП "Новоукраїнський гранітний кар'єр", Філія управління магістральних газопроводів "Черкаситрансгаз" ПАТ "Укртрансгаз" Олександрівського

ЛВУМГКС "Кіровоградська", які були основними забруднювачами повітря у 2017 році.

Для поліпшення екологічної ситуації підприємствами Кіровоградської області постійно проводяться заходи, спрямовані на зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел.

На ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" в першому півріччі 2017 року було проведено комплексний капітальний ремонт основного обладнання на суму 59,6 млн. грн., і хоча за підсумками року це призвело до деякого зниження обсягів виробництва. Саме у впровадженні новітніх технологій, відповідності міжнародним стандартам бачать своє майбутнє металурги ПФК. В 2018 році заплановано ремонт рудотермічної печі № 2. Крім того, декілька десятків мільйонів гривень підуть на оснащення комбінату сучасною системою газоочистки. Після завершення програми у 2021 році рівень очищення від викидів вдасться збільшити до 99,9%. Також у 2017 році було розпочато реконструкцію третього ступеню газоочисного обладнання трубчатих обертових печів №1, 2 вартістю 15 млн. 853 тис. 515 грн.

Загалом за 2017 рік капітальні затрати на екологічні заходи, модернізацію та безпеку праці було вкладено близько \$1,25 млн.

ТОВ "Олександрійський цукровий завод" у 2017 було здійснено заміну нижнього ступеня водяного економайзера парового котла та було проведено автоматизацію випарної станції, що дало можливість зменшити використання природного газу приблизно на 29 000 м³ та зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

ПрАТ "Кропивницький олійноекстракційний завод" у 2017 році було зменшено кількість викинутих забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 2,7 % у порівнянні із 2016 роком. Такого результату було досягнуто у зв'язку із проведеною модернізацією лінії транспортування насіння соняшнику. Внаслідок модернізації була демонтована пилогазоочисна установка з двома послідовно з'єднаними циклонами типу 4 БЦШ-275, оскільки були ліквідовані перепади стрічкового конвеєру. Також з метою ведення посиленого контролю за концентрацією викидів від установок спалювання ПрАТ "Кропивницький олійноекстракційний завод" було придбано переносний газоаналізатор.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1 Тенденції зміни клімату

Наприкінці 2017 року напрочуд популярною у світі стала опублікована в NewYorkMagazine стаття "Безлюдна планета", у якій було підсумовано різні дослідження та спостереження в кліматичній сфері за останні роки. У матеріалі досить розлого показується, що ми сьогодні, на жаль, так до кінця й не зрозуміли всіх ризиків, якими загрожує глобальна зміна клімату. Це коротко можна підсумувати однією фразою: усе куди гірше, ніж ми думаємо. Так, унаслідок глобального потепління величезні території Землі стануть непридатними для життя, збільшення температур призведе до зменшення врожайності та відповідно голоду, спека знищить життя в океанах, залишки лісів поглине вогонь, спричинений тією самою спекою.

Загалом підвищення загальнопланетної температури лише на кілька градусів може спричинити подальшу ланцюгову реакцію з апокаліптичними наслідками. Наприклад, у вічній мерзлоті, що зараз швидко щезає під сонячним промінням, міститься 1,8 трлн т вуглецю, який може випаровуватися у формі метану, що значно посилить парниковий ефект на планеті.

Наскільки реальними є ці апокаліптичні прогнози? Можемо подивитися на прикладі 2017 року. Згідно з даними NASA, цей рік став другим найтеплішим за всю історію спостережень із 1880-го. За оцінкою німецької страхової компанії Munich Re Group, приблизно 93% усіх подій у світі в 2017 році були стихійними лихами, а їхній макроекономічний вплив становив \$320 млрд. Це робить 2017-й найдорожчим в сенсі природних катастроф. Найбільші втрати (застраховані та незастраховані) у 2017 році сталися під час сезону ураганів у США та на Карибських островах.

Проте не обійшли кліматичні катаклізми торік і Україну. Відповідно до даних NASA щодо температури земної поверхні з кінця грудня до початку січня, то можна чітко побачити, що однією з кліматичних аномалій постають терени східної Європи, зокрема й Україна.

Аномально теплу зиму, попри кілька днів жорстоких холодів, підтверджують і українські метеорологи. Так, згідно з даними Центральної геофізичної лабораторії, середньорічна температура торік у Києві на 2,1°C перевищила кліматичну норму. Загалом у 2017 році в Києві було зафіксовано 24 температурні рекорди, причому всі в бік перевищення попередніх значень.

Що ж до необхідності відвернути розвиток зміни клімату за негативним сценарієм, то, звичайно ж, Україні варто об'єднати свої зусилля з міжнародною спільнотою. З 2020 року вступає в дію Паризька угода, яка великою мірою узагальнює плановані зусилля країн у сфері змін клімату. Варто нагадати, основною метою Паризької кліматичної угоди є втримати зростання середньої світової температури на рівні значно нижчому ніж +2°C, і спрямування зусиль на обмеження зростання температури до +1,5°C від доіндустріальних рівнів. Відповідно до названих цілей держави взяли на себе зобов'язання зменшити викиди парникових газів. Водночас, згідно з оцінками екологів, заявлені торік

позиції країн щодо обмеження викидів парникових газів ведуть світ до глобального потепління на 3,5°C і вище.

Україною було визначено ціль до 2030-го обмежити викиди парникових газів на 40% порівняно з рівнем 1990 року, але вже сьогодні фактичні викиди майже на 70% вищі від цього рівня. Таким чином, різниця між фактичними викидами та заявленими цілями означає не зменшення й навіть не стабілізацію, а їхнє зростання. Саме тому екологи переконані, що Україна має поставити та досягнути амбітніших цілей зі зменшення викидів парникових газів у межах Паризької кліматичної угоди.

На чергових переговорах зі зміни клімату Організації Об'єднаних Націй у Бонні у листопаді 2017 року було презентовано аналітичний звіт "Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року", що передбачає революційний сценарій майже повного переходу нашої країни на відновлювальну енергетику. Згідно з ним, остаточне споживання енергії в Україні до 2050-го може зменшитися на 27%, до того ж 91% енергії буде отримано з відновлювальних джерел енергії. Такий перехід відбуватиметься передусім завдяки енергії вітру, сонця та біомаси. Водночас у структурі виробництва електроенергії частка вітрових станцій може сягнути 45%, сонячних - 36%, а біомаси та відходів у структурі виробництва теплової енергії - до 73%.

Кроки до переходу на відновлювальні джерела енергії, звичайно ж, мають відбуватися паралельно із заходами з енергозбереження та енергоефективності. Україна, на жаль, сьогодні й далі залишається однією з найбільш енергомарнотратних країн Європи.

3.2 Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Антропогенне (штучне) забруднення це вплив спричинений діяльністю людини, світовим господарством на навколишнє середовище.

Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів – це система організаційно-технічних заходів щодо спостереження, збирання, оброблення, передачі та збереження інформації, необхідної для оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

Національна система охоплює всі види діяльності, які призводять (можуть призвести) до антропогенних викидів парникових газів в атмосферне повітря із джерел (підприємства, цехи, агрегати, установки, транспортні засоби тощо), а також ті, що пов'язані з абсорбцією парникових газів.

Функціонування національної системи здійснюється шляхом:

- планування та проведення суб'єктами господарювання щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів (далі — інвентаризація);

- узагальнення результатів інвентаризації;

- складання національного кадастру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів і контроль за його якістю;

- забезпечення архівного зберігання інформації національного кадастру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів і матеріалів до нього.

Порядок функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів та поглинання парникових газів визначається Кабінетом Міністрів України.

3.3 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптація до зміни клімату

За даними міжурядової групи експертів з питань зміни клімату, антропогенний вплив на кліматичну систему є визначальним чинником потепління, що спостерігається в багатьох країнах світу, включаючи Україну з середини ХХ століття. Для уникнення негативних наслідків зміни клімату має бути досягнуто скорочення обсягів викидів парникових газів у масштабі, необхідному для утримання глобального потепління в межах 2°C [1, 2]. Викликані глобальними змінами клімату підвищення середньої температури та нерівномірний розподіл опадів в цілому може призвести до істотної трансформації переважної частини кліматичних і сільськогосподарських зон України. Треба відмітити, що найбільш помітним наслідком зміни клімату буде не стільки поступове потепління, скільки зростання кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ: сильні засухи, повені, шторми, урагани, надзвичайно спекотні дні. Тому існує нагальна потреба в підвищенні адаптації до кліматичних змін у деяких галузях національної економіки України, зокрема й у сільському господарстві.

07 грудня 2016 року урядом України було видано розпорядження №932-р щодо схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Документом, зокрема, передбачається визначення підстав для розроблення проектів законів та інших нормативно-правових актів для різних складових державної політики у сфері зміни клімату. Також акт визначає основні напрямки реалізації Концепції. А саме, зміцнення інституційної спроможності щодо формування і забезпечення реалізації державної політики у цій сфері, запобігання зміни клімату через скорочення антропогенних викидів і збільшення абсорбції парникових газів та забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку держави, адаптація до зміни клімату.

Це - перший національний стратегічний документ у сфері боротьби зі зміною клімату. Він враховує основні положення Паризької угоди, де Україна є повноправною стороною.

Водні ресурси

4.1 Водні ресурси та їх використання

4.1.1 Загальна характеристика

Більша частина області (63 %) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (37 %) – в басейні річки Дніпро.

На території області протікають дві великі річки – Південний Буг і Дніпро, 8 середніх річок: Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул, Тясмин, Інгулець, Висунь та 1589 малих річок .

Відрізок Дніпра, що протікає по території Кіровоградської області, перетворений на "штучні моря" – Кременчуцьке та Кам'янське водосховища. Загальна протяжність берегової лінії Кременчуцького водосховища в межах області складає – 100,1 км, з яких 35,02 км – абразійні береги, Кам'янського – 39,0 км, з яких 9,8 км береги, що розмиваються. Довжина р. Дніпро в межах області (по фарватеру) становить 68 км. Найбільші притоки - Інгулець, Тясмин.

Південний Буг протікає на південному заході області. Його загальна довжина – 806 км, в межах області – 84 км. Найбільші притоки - Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул. Південний Буг на території Кіровоградщини має ділянки звивистої каньйоноподібної долини з порогами та численними виходами гранітів.

В області нараховується 1599 річок, загальною протяжністю 7233,6 км, із них малих річок – 1589, довжиною 6318,4 км, з яких 1551 частково пересихає.

Характеристика водних об'єктів

Таблиця 4.1.1.1

Кількість річок				Довжина в межах області			
Загальна кількість, (шт.)	Великі, (шт.)	Середні, (шт.)	Малі, (шт.)	Всього, тис.км	Великі, тис.км	Середні, тис.км	Малі, тис.км
1	2	3	4	5	6	7	8
1599	2	8	15898	7,2336	0,131	0,785	6,318

Озера			Ставки			Водосховища		
Загальна кількість, (шт.)	Площа дзеркала, га	Обсяг води при НПР*, тис.куб.м	Загальна кількість, (шт.)	Площа дзеркала, га	Обсяг води при НПР*, тис.куб.м	Загальна кількість, шт.	Площа дзеркала, га	Обсяг води при НПР*, тис.куб.м
9	10	11	12	13	14	15	16	17
9	45,7	-	2774	18328,0	205051,0	61	9573,0	223260,0

* - НПР- нормальний підпертий рівень

4.1.2 Водозабезпеченість Кіровоградської області

Кіровоградська область – одна із найменш забезпечених місцевими водними ресурсами областей України, їх запаси майже вдвічі менші, ніж у середньому по Україні. Питне водопостачання області на 70 % забезпечується за рахунок поверхневих вод, які перекидаються із р. Дніпра водоводом Дніпро-Кіровоград. Якість води річки Дніпро є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Характерним негативним явищем для області є те, що водні ресурси розподілені нерівномірно. Найбільша кількість водних ресурсів зосереджена в річках Південний Буг та Дніпро у прикордонних районах області, де потреба у воді незначна, а віддаленість від промислових центрів області не дає змоги їх використовувати.

Місцеві водні ресурси середнього по водності року (P=50%) становлять 1,097 км³/рік. В маловодний рік (P=95%) вони зменшуються до 0,24 км³/рік.

Водозабезпеченість на 1 людину місцевим стоком в середній по водності рік становить 1097 м³, в маловодний рік – 239 м³. Сумарна водозабезпеченість на 1 жителя області становить 48,5 тис.м³ та значно більша у порівнянні з показниками в цілому по Україні, що пояснюється транзитним стоком річок Дніпра та Південного Бугу, вода яких практично не використовується в народному господарстві області, оскільки вона значно віддалена від промислових центрів.

Характеристика водозабезпеченості області та запаси підземних вод

Таблиця 4.1.2.1

Середньо багаторічний стік км ³ /рік		Стік багатоводного року 10% км ³ /рік		Стік маловодного року 95% км ³ /рік		Водозабезпеченість стоком на одну людину (з врахуванням кількості населення станом на 01.12.2015р.), тис.м ³ /чол		Прогнозні запаси підземних вод, млн. м ³	Експлуатаційні запаси підземних вод, млн. м ³
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний		
1,11	48,61	2,1	94,3	0,24	30,74	1,10	48,5	146,659	52,35

Річковий стік регулюється 61 водосховищем, загальним об'ємом 223,26 млн.м³, площею водного дзеркала 9573 га та ставками в кількості 2774, загальним об'ємом 205,05 млн.м³, площею водного дзеркала 18,328 тис. га.

Наявні водні ресурси не забезпечують у повному обсязі потреби населення та галузей економіки, оскільки водні ресурси по території області розподілені нерівномірно. Покриття дефіциту водних ресурсів здійснюється шляхом забору води з річки Дніпро та її подачею в маловодні регіони. Протягом 2017 року каналом "Дніпро – Інгулець" для промивки р.Інгулець було забрано 120,86 млн.м³ води та водогоном ОКПВ "Дніпро-Кіровоград" для забезпечення питною водою жителів Кіровоградщини – 24,84 млн.м³.

Підземні води (прогнозні ресурси та експлуатаційні запаси)

Таблиця 4.1.2.2

Назва району	Запаси млн.м ³ /рік		Кількість свердловин, шт.	Водовідбір, млн.м ³ /рік (2017 рік)
	прогнозні	У т.ч. розвідані та затверджені		
1	2	3	4	
Кіровоградська область	146,659	52,36	728	7,09
Благовіщінський	1,934	1,934	29	0,281
Бобринецький	1,314	0	30	0,107
Вільшанський	0,510	0	49	0,168
Гайворонський	6,424	6,424	40	0,016
Голованівський	1,642	1,642	42	0,107
Добровеличківський	1,460	1,460	21	0,514
Долинський	1,825	1,825	18	0,009
Знам'янський	3,577	0	65	0,187
Кіровоградський	34,67	17,973	64	0,332
Компаніївський	1,460	1,460	21	0,037
Маловисківський	1,132	0	52	0,431
Новгородківський	0,548	0	29	0,292
Новоархангельський	1,570	0	35	0,336
Новомиргородський	8,286	8,491	28	0,251
Новоукраїнський	0,548	0	41	0,414
Олександрівський	50,954	0	28	0,124
Олександрійський	16,243	7,318	46	0,324
Онуфріївський	5,475	0	15	0,099
Петрівський	1,643	1,268	32	0,34
Світловодський	4,782	2,555	32	0,091
Устинівський	0,657	0	11	0,075
м. Кропивницький		17,973	53	1,716
м. Олександрія		-	14	0,155
м. Знам'янка		4,781	19	0,174
м. Світловодськ		2,555	22	0,511

4.1.3 Водокористування та водовідведення

За даними звітності 2-ТП (водгосп) водокористувачами області в 2017 році було забрано 199,2 млн. м³ води, що на 1,6 млн.м³, або 0,8 % менше,

ніж у попередньому році. Із загального обсягу із поверхневих водних джерел забрано – 181,76 млн. м³ та із підземних – 17,44 млн.м³.

Протягом 2017 року використано всього свіжої води 54,48 млн.м³, в тому числі на виробничі потреби – 33,68 млн.м³, на питні та санітарно-гігієнічні потреби – 19,01 млн.м³ води, зрошення – 1,668 млн.м³. Для перерозподілу стоку використано 120,86 млн.м³.

Фактичний скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти склав 43,65 млн.м³, з них забруднених – 1,328 млн.м³, нормативно-чистих без очистки – 20,49 млн.м³, нормативно очищених – 14,48 млн.м³, що пройшли очистку на біологічних та механічних очисних спорудах.

Скидання недостатньо очищених вод, у порівнянні з попереднім 2016 роком зменшилось на 0,1 млн.м³ та складає 3,04 % від загального скиду зворотних вод.

Динаміка водокористування

Таблиця 4.1.2.2

Показники	Одиниця виміру	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1	2	3	4	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³	211,0	200,8	199,2
у тому числі:				
поверхневої	млн. м ³	185,30	183,67	181,76
підземної	млн. м ³	25,70	17,13	17,44
морської	млн. м ³	-	-	-
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	216,832	207,9	208,3
Використано свіжої води, усього	млн. м ³	40,99	50,3	54,48
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн. м ³	18,54	18,9	19,01
виробничі	млн. м ³	21,04	29,86	33,68
сільськогосподарські	млн. м ³	0,049		
зрошення	млн. м ³	1,356	1,51	1,668
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³	42,132	52,09	56,97
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	8,203	7,624	6,241
	% до забраної води	20,0	3,8	3,1
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	44,13	47,96	49,66
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³	9,74	1,468	1,75
у накопичувачі	млн. м ³			
на поля фільтрації	млн. м ³			
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	30,25	42,0	43,65
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	млн. м ³	30,25	42,0	43,65
з них:				

нормативно очищених, усього	млн. м ³	19,80	14,99	14,48
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	14,98	14,85	14,25
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³	3,838	0,003	0,002
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	0,98	0,133	0,225
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	6,282	18,28	20,49
забруднених, усього	млн. м ³	4,166	1,429	1,328
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	4,187	1,429	1,328
без очищення	млн. м ³	0	0	0
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	31,086	43,5	45,6

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

За даними статистичної звітності 2-ТП (водгосп) у 2017 році на території Кіровоградської області не забезпечили нормативної очистки вод 14 підприємств, у 2016 році таких підприємств було 18.

В розрізі басейнів скид забруднених зворотних вод зменшився в басейні Південного Бугу з 0,659 млн. м³ до 0,571 млн.м³, а в басейні Дніпра зменшився з 0,77 млн.м³ до 0,757 млн.м³.

До забруднювачів, які протягом останніх років постійно здійснюють скид забруднених зворотних вод в басейні Південного Бугу, належать підприємства: Смолінське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", КП "Мала Виска Водоканал", Новоукраїнське ЖКП, КП "Нілот" смт Добровеличківка, Бобринецький міський КП "Міськводоканал".

А в басейні Дніпра забруднювачі - Знам'янське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", КП "Оберіг-Аква" смт Олександрівка, КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" Кіровоградської обласної ради.

У поверхневі водні об'єкти за 2017 рік відведено 43,65 млн.м³ зворотних вод, з них нормативно очищених на очисних спорудах - 14,48 млн.м³, в тому числі пройшли повну біологічну очистку - 14,25 млн.м³, фізико-хімічну - 0,002 млн.м³ та механічну - 0,225 млн.м³.

Централізованими системами каналізації забезпечені всі 11 із 12 міст та 18 селищ міського типу, або 66,7 % від загальної кількості міст та селищ міського типу, та 6 сільських населених пунктів, або близько 1%.

Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення і використовуються у середньому по області на 40 % до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно-енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг.

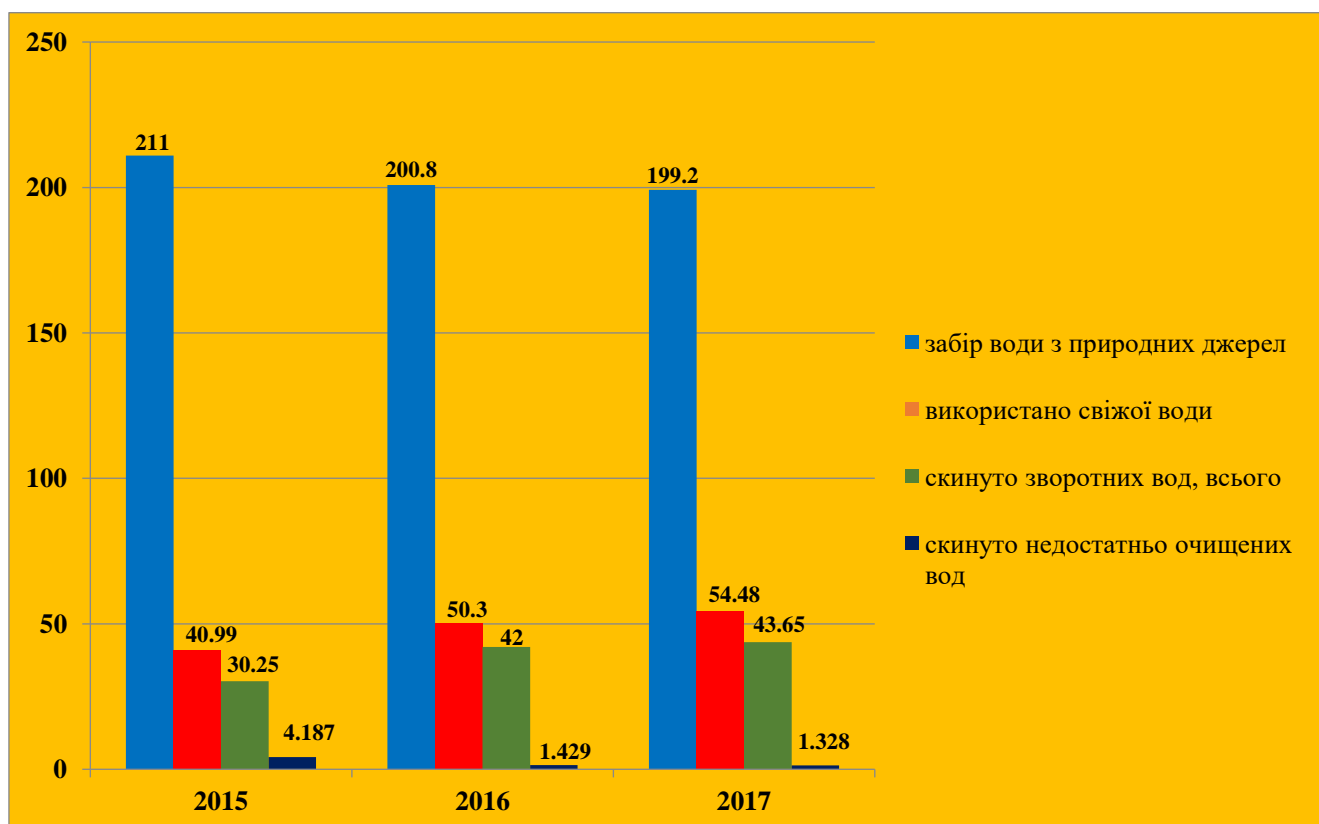
Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції.

*Скидання зворотних вод та забруднюючих речовин водокористувачами –
забруднювачами поверхневих водних об'єктів*

Таблиця 11

Назва водокористувача-забруднювача	2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	об'єм скидання зворотних вод, млн.м ³	обсяг забруднюючих речовин,т	об'єм скидання зворотних вод, млн.м ³	обсяг забруднюючих речовин,т	об'єм скидання зворотних вод, млн.м ³	обсяг забруднюючих речовин,т
р. Інгулець басейн р. Дніпро						
Знам'янське ВКГ ОКПВ "Дніпро-Кіровоград"	0,859	514,2	0,66	419,1	0,676	435,0
р.Південний Буг, басейн р.Південний Буг						
Смолінське ВКГ ОКПВ "Дніпро-Кіровоград"	0,188	142,0	0,225	189,0	0,3	302,182

*Обсяги забору, використання води з природних об'єктів
та скидання зворотних вод, млн. м³*



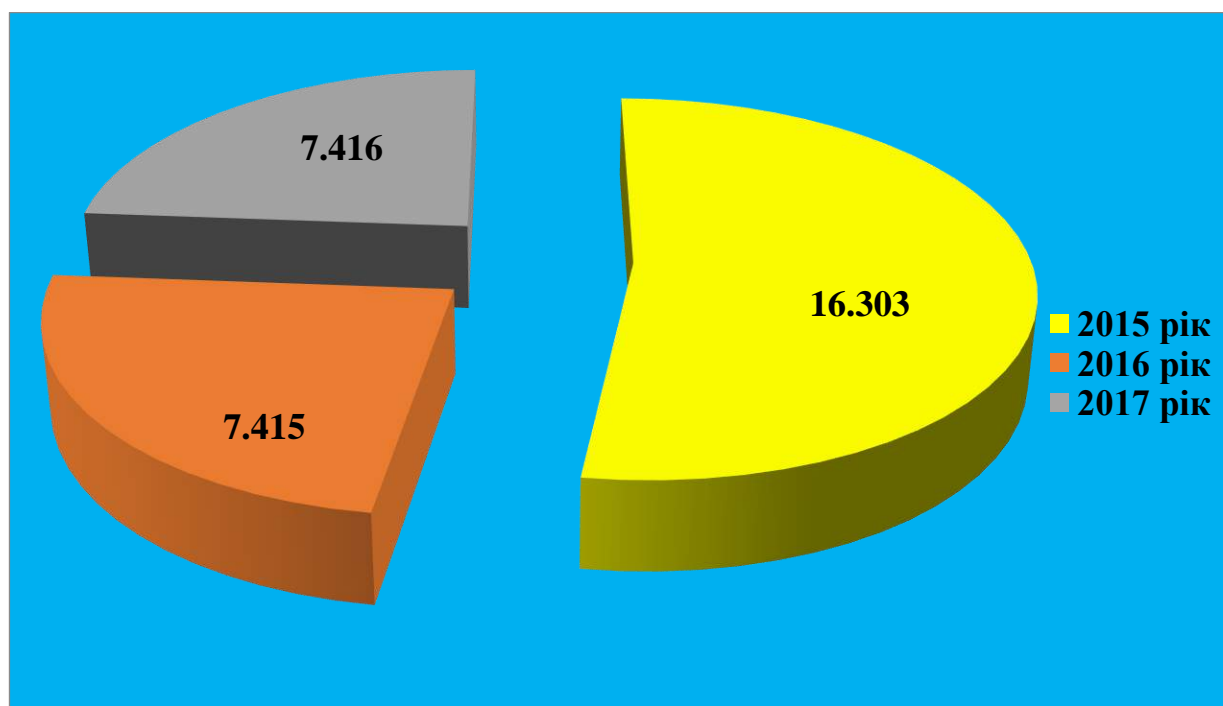
Діаграма 5

*Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами
у поверхневі водні об'єкти*

Таблиця 12

Скидання забруднюючих речовин по регіону	2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загального обсягу	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загального обсягу	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загального обсягу
Скинуто забруднюючих речовин, усього	16,303	-	7,415	-	7,416	-
Скинуто забруднюючих речовин з перевищенням нормативів гранично допустимого скидання	-	-	-	-	-	-

*Обсяги забруднюючих речовин, які скинуто зі зворотними водами
у поверхневі водні об'єкти, тис. тонн*



Діаграма 6

4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)

Водовідведення у поверхневі об'єкти за галузями економіки у 2017 році

Таблиця 4.2.2.1

Назва видів діяльності (галузі)	Кількість підпри- ємств	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти, млн. м ³			
		Всього	з них забруднених зворотних вод	нормативно чистих без очистки	нормативно очищених на очисних спорудах
Всього по регіону	214	43,65	1,328	20,49	14,48
Промисловість	58	7,733	-	0,103	0,281
Сільське господарство	73	19,13	-	16,92	-
Житл. та побутгосп.	58	18,96	1,269	1,252	14,1

4.3 Якість поверхневих вод

4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

У 2017 році гідрохімічний моніторинг поверхневих вод на території Кіровоградської області, здійснювався Кіровоградським обласним управлінням водних ресурсів і лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Кіровоградської гідрогеолого-меліоративної партії у відповідності до Програми державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю якості поверхневих вод, затвердженої наказом Держводагентства від 10 лютого 2015 року № 14 зі змінами.

Спостереження проводилися на 14 створах, з яких 4 розташовані на питних водозаборах, 5 на річках області та 5 на водоймах комплексного призначення. Перелік створів, їх місце розташування та періодичність відбору проб наведено в таблиці 4.

*Перелік створів спостереження якості поверхневих вод на території
Кіровоградської області*

Таблиця 4.3.1.1

№ з/п	Найменування створу	Місце знаходження створу	Відстань від гирла, км	Періодичність відбору проб
Басейн річки Дніпро – 4 створи				
1	р.Дніпро, Придніпровська зрошувальна станція	с. Подорожне Світловодського р-ну	582	3 рази за поливний сезон
2	р.Інгулець Іскрівське водосховище	сmt. Петрово, питний водозабір	393	I, IV – місяць щоквартально, II, III - щомісячно
3	р.Інгулець, права притока р.Дніпро	с. Марто-Іванівка Олександрійського р-ну	483	щоквартально
4	р.Інгулець, права притока р.Дніпро	с. Диківка, Диківське водосховище	502	щоквартально,

Басейн річки Південний Буг – 10 створів				
5	р. Велика Вись, ліва притока р.Синюха	с. Лікареве Новомиргородського р-ну	95	щоквартально
6	р.Кільтень, ліва притока р.Велика Вись	с.Нововознесенка Маловисківського р-ну	24	щоквартально
7	р.Чорний Ташлик, ліва притока р.Синюха	с. Звірівка Новоукраїнського р-ну	89	щоквартально
8	р. Чорний Ташлик, ліва притока р.Синюха	питний водозабір, смт.Помічна	51	3 рази в поливний сезон
9	р. Плетений Ташлик, права притока р.Чорний Ташлик	технічний водозабір м.Новоукраїнка	2	щоквартально
10	р.Інгул	питний водозабір, Кіровоградське водосховище м.Кропивницький	318	щомісячно
11	р.Інгул, с.Первозванівка, нижче скиду ДП “СхідГЗК” Інгільської шахти	с.Клинці, Кіровоградського р-ну, 500 м нижче скиду Кіровоградське ВКГ ОКПВ ”Дніпро-Кіровоград”	305	щомісячно
12	р.Грузька, права притока р.Інгул Лелеківське в-ще Кіровоградська приміська зрошувальна станція	Лелеківське водосховище, територія Кіровоградської приміської зрошувальна станція	4	3 рази в поливний сезон
13	р.Сугоклея, права притока р.Інгул	м. Кропивницький, ставок в Парку Перемоги	4	щомісячно
14	р.Сухоклея, права притока р.Інгул	м. Бобринець питний водозабір	26	щомісячно

В басейні Південного Бугу протягом 2017 року було відібрано 91 пробу на гідрохімічні вимірювання води, виконано 2639 вимірювань гідрохімічних показників якості поверхневих вод. У басейні Дніпра відібрано 19 проб води на гідрохімічні вимірювання, виконано 551 вимірювання.

Поверхневі води басейнів обох річок найбільше забруднені органічними сполуками. Підвищений вміст органічних сполук є наслідком ряду факторів, а саме: надходження у водні об'єкти недостатньо очищених комунальних стоків; скиду із зворотними водами підприємств забруднюючих речовин; висока зарегульованість стоку і як наслідок мала проточність річок і водойм, збільшення площі випаровування; висока розорюваність сільськогосподарських земель; недотримання умов господарювання в прибережних захисних смугах; в останні роки, недостатня кількість опадів та підвищення середньорічної температури; потрапляння у водойми органічних сполук природного походження.

Найвищі показники органічного забруднення в басейні Дніпра спостерігалися на р. Сугоклеї в м. Кропивницькому та на р. Чорному Ташлику. Однією із причин такого стану є мала проточність водойм.

В басейні Дніпра найвищі показники забруднення органічними речовинами спостерігалися в створі спостереження на р. Інгульці в с. Диківці, Диківське водосховище.

Перевищення показників мінералізації та жорсткості, а також магнію в поверхневих водах Кіровоградщини частково носить природний характер та відносяться до категорії – “води з підвищеною мінералізацією”. З цієї причини найбільшу мінералізацію має річка Сухокля.

В басейні Дніпра високі показники жорсткості спостерігаються в створі розташованому на р. Інгульці в смт Петровому.

Кисневий режим всіх річок був задовільний. Концентрація розчиненого кисню не знижувалася нижче рівня ГДК. Вміст біогенних елементів групи азоту у басейні знаходиться також значно нижче ГДК для водойм господарсько-питного водокористування.

Концентрації солей важких металів у поверхневих водах річок області не перевищувала норм СанПіН №4630-88 для водойм господарсько-питного водокористування. Хром та кадмій не виявлені.

За результатами гідрохімічних вимірювань встановлено, що якість поверхневої води в контрольних створах відповідала нормативам екологічної безпеки для водойм господарсько - питного водопостачання за винятком в окремих випадках таких показників, як БПКп, ХСК, магній, лужність, сухий залишок, залізо та жорсткість.

Відповідно до програми державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю за якістю поверхневих вод на території Кіровоградської області здійснювались спостереження на 4 питних водозаборах.

1. Питний водозабір р.Інгул, Кіровоградське водосховище. У водоохоронній зоні Кіровоградського водосховища розташований “Лелеківський водозабір” обласного виробничого комунального підприємства “Дніпро-Кіровоград”.

Лелеківський водозабір розташований в поймі р.Інгул та налічує 25 свердловин. Глибина залягання водоносного горизонту сягає від 13 м до 26 м. Кіровоградське водосховище, розташоване на р.Інгулі, фактично поповнює підземний горизонт, що використовується для водозбору.

Протягом 2017 року у створі було відібрано 13 проб води на гідрохімічні дослідження та виконано 377 вимірювань показників якості води. Перевищення гранично допустимих концентрацій, встановлених для водойм господарсько-побутового водопостачання, спостерігалися з 6 показників: хімічного споживання кисню, біологічного споживання кисню, лужності, жорсткості, магнію та водневому показнику (рН), кисневий режим водосховища був задовільним, вміст розчиненого кисню перебував у межах 7,19 - 11,61 мгО₂/дм³ при нормі не менше 4,0 мгО₂/дм³.

Загальна оцінка якості води у Кіровоградському водосховищі - слабо забруднена. Перевищення показників гранично допустимих концентрацій,

встановлених для водойм господарсько-побутового водопостачання, спостерігалось протягом року у всіх відібраних пробах по ХСК від 23,47 до 37,1 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мгО₂/дм³), по магнію 37,7 – 49,86 мг/дм³ (норма - 40,0 мг/дм³), по БПКп - від 3,02 до 4,4 мгО₂/дм³ (норма - 3,0 мгО₂/дм³).

Показник жорсткості перебував у межах від 6,0 до 9,0 мг-екв/дм³ при нормі ГДК 7,0 мг-екв/дм³. Збільшення жорсткості води спостерігалось в холодний період року за рахунок сульфатів, кальцієвих та магнієвих солей.

Значних змін показників якості води у Кіровоградському водосховищі в порівнянні з 2016 роком не відбулося.

2. *р. Чорний Ташилик, ліва притока р. Синюхи, питний водозабір смт Помічна.* Відібрано 12 проб води та виконано 348 вимірювань її якості, з яких перевищення нормативних показників встановлено у всіх пробах по наступних показниках: ХСК - 29,29 – 40,0 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мгО₂/дм³), БСКп – 4,31 - 4,92 мгО₂/дм³ (норма - 3,0 мгО₂/дм³), магній – 49,86 – 69,31 мг/дм³ (норма - 40,0 мг/дм³), жорсткості загальній - 7,6 – 8,4 мг-екв/дм³ (норма - 7,0 мг-екв/дм³) та лужності від 6,8 до 8,1 мг-екв/дм³ (норма 0,5-6,5 мгО₂/дм³).

Вода питного водозабору має високу мінералізацію, показник сухого залишку складає від 893,0 мг/дм³ до 1234,0 мг/дм³. Показники жорсткості та мінералізації підвищуються в періоди зимової і літньої межени. В порівнянні з 2016 роком показники якості води значно не змінилися.

3. *р. Інгулець Іскрівське водосховище, питний водозабір смт Петрове.* Проби води для вимірювання на гідрохімічні показники в Іскрівському водосховищі відбиралися в 2017 році 8 разів, на гідрохімічні показники виконано 248 вимірювання.

Вода річки Інгулець має природну високу мінералізацію та високий вміст магнію від 14,59 мг/дм³ до 63,23 мг/дм³ (норма - 40,0 мг/дм³) та заліза від 0,05 мг/дм³ до 0,14 мг/дм³ (норма 40,0 мг/дм³). Скиди стічних вод в р. Інгулець комунальними підприємствами забруднюють її органічними сполуками, СПАР та фосфатами. Середньорічні значення показників якості води в Іскрівському водосховищі спостерігались: по БСКп з 3,93 мгО₂/дм³ до 4,43 мгО₂/дм³ (норма 3,0 мг/дм³), ХСК з 25,49 – 39,17 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мг О₂/дм³).

Зміна показників якості води у Іскрівському водосховищі протягом року пов'язана з проведенням промивки русла р. Інгульця шляхом подачі дніпровської води каналом "Дніпро – Інгулець" в Карачунівське водосховище в квітні – серпні. В період пропуску дніпровських вод якість води в річці, за гідрохімічними показниками, наближається до якості дніпровської води. Після закінчення промивки русла річки, уже в жовтні, показники якості води повертаються до характерних для даного створу значень.

4. *Річка Сухокля, ліва притока р. Інгуль, м. Бобринець.* Якість води питного водозабору для м. Бобринця належить до категорії помірно забрудненої. Води р. Сухоклеї без попередньої підготовки малопридатні для споживання.

Протягом 2017 року у створі спостереження було відібрано 13 проб води на гідрохімічні показники та виконано 377 вимірювань. За своїми показниками вода в р.Сухоклеї не відповідала гранично-допустимим концентраціям встановлених для водойм господарсько-побутового водопостачання за наступними показниками, значення яких становили: ХСК від 25,47 до 35,05 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мгО₂/дм³), БПКп -3,84- 4,46 мгО₂/дм³ (норма - 3,0 мгО₂/дм³). На жаль, альтернативного джерела водопостачання у м.Бобринці немає. Підземні води у цій місцевості мають ще більшу мінералізацію та високий вміст сульфатів і не придатні для споживання.

Загалом, у створі спостереження р.Сухоклея, м.Бобринець показники якості води, що перевищують норми ГДК, в порівнянні з минулим роком, підвищились.

4.3.2 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Епідемічна ситуація в області протягом 2017 року залишалась відносно стабільною. Не зареєстровано спалахів та групових випадків захворювань пов'язаних з об'єктами водопостачання та поверхневими водоймами. Не зареєстровано випадків черевного тифу та паратифів.

Загальна інфекційна захворюваність знизилась на 8,9 %, зареєстровано 169145 випадків інфекційних та паразитарних захворювань.

Обласні показники захворюваності на гострі кишкові інфекції, сальмонельози, вірусний гепатит А не перевищували середньостатистичні рівні по Україні.

Обласний показник захворюваності вірусним гепатитом А (2,9) залишається нижчим середньостатистичного по країні – 7,34. Всього зареєстровано 25 випадків вірусного гепатиту А, з них серед дітей - 7 випадків. Групових випадків в організованих колективах не було.

Фахівцями ДУ “Кіровоградський обласний лабораторний центр МОЗ України” забезпечено проведення санітарно-епідеміологічного моніторингу за об'єктами довкілля, перш за все води питної, відкритих водоймищ, ін., у тому числі щодо можливого вірусного забруднення.

На базі вірусологічної лабораторії ДУ “Кіровоградський обласний лабораторний центр” досліджено 150 проб води (води питної - 14, відкритих водоймищ - 32, господарсько - побутових стічних вод - 58, інфекційних стаціонарів - 46). Антигени вірусного гепатиту А, ентеровіруси, адено- та ротавіруси в досліджених пробах не виділялись.

З урахуванням епідемічного сезону впроваджено щотижневі моніторингові дослідження на холерні вібріони води відкритих водойм, у тому числі у зонах рекреації, а також дослідження на холеру матеріалу від хворих на гострі кишкові інфекції. Епідемічна ситуація залишається спокійною. Патогенної мікрофлори не виявлено.

З поверхневих водойм було досліджено 320 проб води за бактеріологічними показниками. Вода з водойм першої категорії відповідала нормативам, як і в минулому році. З водойм 2-ї категорії, які використовуються для відпочинку та купання населення, не відповідали нормативам 59 з 297 проб, що становить 19,9% (2016 рік - 16,4 %).

4.3.3 Радіаційний стан поверхневих вод

Радіологічною лабораторією ДУ "Кіровоградський обласний лабораторний центр МОЗ України" на радіаційні речовини (цезій-137, стронцій-90) з водойм 1 категорії водокористування було досліджено 8 проб та з водойм 2 категорії 3 проби. Радіологічні показники у всіх пробах відповідали гігієнічним нормативам.

Лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Кіровоградської гідрогеолого-меліоративної партії було відібрано на радіологічні дослідження 31 пробу води в басейнах р. Південного Бугу та р. Дніпра. Радіологічний показник цезію-137 знаходиться в межах від 1,7 до 4,42 пКи/дм³, при встановленому критерії для господарсько-питного призначення 54 пКи/дм³.

4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Централізованим водопостачанням охоплені всі 12 міст області, 22 з 27 селищ міського типу (81,5%) та 183 села з 991 (18,5%).

Забір води здійснюється з відкритих водоймищ та підземних джерел. Джерелом водопостачання 13 водопроводів (4 міст, 2 селищ та 7 сіл), загальною чисельністю населення більше півмільйона чоловік, є міжрайонний водопровід "Дніпро-Кіровоград", який забирає і подає воду з Кременчуцького водосховища на річці Дніпро.

На даний час на території області лабораторні дослідження якості питної води здійснюють 7 акредитованих лабораторій трьох підприємств, а саме: ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (5 лабораторій), КП "Теплоенергетик", смт Нове (1 лабораторія), КП "Петрівське" (1 лабораторія) та ДУ "Кіровоградський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України" і її структурні підрозділи у районах.

За результатами проведених базовим підприємством галузі - ОКВП "Дніпро-Кіровоград" моніторингових лабораторних досліджень якості питної води, яку підприємство подає споживачам, питна вода відповідає вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною".

Фахівцями ДУ "Кіровоградський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України" протягом 2017 року із мереж централізованого водопостачання досліджено 2673 проби питної води за санітарно-хімічними показниками. Не відповідали нормативам 495 проб (18,5 %), найчастіше за органолептикою (смак, запах, каламутність, кольоровість), жорсткістю води, за вмістом заліза; у 2016 році - 21,8 %. За

бактеріологічними показниками досліджено 3977 проб води, з них не відповідали нормативам 206 проб (5,2%); у 2016 році - 5,4%. За вмістом радіонуклідів (цезій, стронцій, радон) досліджено 10 проб, які відповідали нормативам.

Із джерел нецентралізованого водопостачання (колодязі громадського користування, каптажі та артезіанські свердловини) досліджено 2760 проб води за санітарно-хімічними показниками. З них не відповідали нормативам 1749 проб, або 63,4 % найчастіше за вмістом нітратів, сухого залишку, жорсткості (2016 р. – 65,0 %). При цьому значні обсяги підземної води області подаються з відхиленням від стандарту та мають підвищену загальну жорсткість, підвищений вміст сухого залишку, заліза, марганцю, нітратів і аміачних сполук. В 58% всіх досліджених проб води із колодязів та свердловин виявлялись нітрати.

За бактеріологічними показниками досліджено 2831 пробу води, не відповідали гігієнічним нормативам – 481, або 17,0 % (2016 р. - 16,3%). За вмістом радіонуклідів (цезій, стронцій, радон) досліджено 179 проб, із яких 36 не відповідали гігієнічним нормативам за вмістом радону, що становить 20 %, (2016 р. - 33,0 %). Як свідчать результати досліджень, практично вся природна питна вода потребує очищення та знезараження.

На виконання Постанови головного державного санітарного лікаря України від 17.05.2010 року №16 "Про попередження виникнення випадків метгемоглобінемії у дітей" організована робота з батьками новонароджених дітей в ЛПЗ та обов'язкове проведення лабораторних досліджень води із колодязів, що використовується для харчування дітей до 3-х років.

Так, відібрано 1085 проби води з індивідуальних колодязів та 611 проби з громадських колодязів, із них в 1067 пробах – виявлені нітрати з перевищенням (з 671 індивідуальних та з 396 громадських колодязів).

Вживання води, забрудненої нітратами, особливо небезпечно дітям до 1 року – адже призводить до виникнення водно-нітратної метгемоглобінемії, внаслідок якої можуть бути летальні випадки.

Крім того, в організмі людини нітрати в процесі хімічних реакцій відновлюються до нітритів, які в подальшому, реагуючи з амінами й амідами, беруть участь в утворенні нітрозамінів, які мають канцерогенні властивості. Саме тому вживання води з наднормативним вмістом нітратів сприяє підвищенню ризику онкогенної захворюваності.

4.5 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

З метою відтворення та захисту водних ресурсів області у 2017 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища використано кошти у сумі 15302,8 тис. грн. на виконання наступних природоохоронних заходів:

реконструкція внутрішніх каналізаційних мереж будівлі дошкільного навчального закладу №4 "Казка" та зовнішніх мереж каналізації в межах

території навчального закладу по вул. Щорса, 9 у м.Долинська, Долинського району Кіровоградської області – у сумі 785,3 тис. грн. ;

будівництво напірної каналізаційної мережі від багатоквартирних будинків по вул. Шевченка, с.Соколівське, Кіровоградського району, Кіровоградської області - у сумі 92,3 тис. грн;

дослідження екологічного стану Кременчуцького водосховища в районі водозабору водогону “Дніпро-Кіровоград” – у сумі 120,0 тис. грн. ;

виготовлення паспортів водних об’єктів на території Кіровоградської області – у сумі 500,0 тис. грн.;

реконструкція очисних споруд для КЗ "Кіровоградська обласна психіатрична лікарня" в селищі Новому, м. Кропивницький, Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації) – у сумі 7852,1 тис. грн.;

реконструкція системи відведення сирого осаду та надлишково активного мулу з впровадженням технології інтенсифікації процесу зневоднення осаду на мулових майданчиках Марто-Іванівських очисних споруд (Кіровоградська область, Олександрійський район, с.Марто-Іванівка) (коригування) – у сумі 785,3 тис.грн.;

будівництво каналізаційних очисних споруд з їх підключенням до мереж в м.Долинська Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації) – у сумі 769,8 тис. грн.;

реконструкція комплексу гідрогеологічних свердловин для геолого-економічної оцінки запасів підземних вод Лозуватської ділянки Долинського водозабору і здійснення заходів по застосуванню раціональних, економічно безпечних технологій видобування та недопущення порушення наднормативних втрат і погіршення якості підземних питних вод (з виготовленням проектно-кошторисної документації – у сумі 635,9 тис. грн.;

будівництво напірної каналізаційної мережі від багатоквартирних будинків по вул. Шевченка, с.Соколівське, Кіровоградського району, Кіровоградської області (коригування) – у сумі 92,3 тис. грн.;

реконструкція окремих конструктивних елементів водопропускної споруди на р.Синиця по вул.Заводська в м.Благовіщенське Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації) – у сумі 3256,8 тис. грн.;

реконструкція каналізаційних очисних споруд з їх підключенням до мережі смт Власівка, Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації) – у сумі 383,0 тис. грн.

будівництво очисних споруд потужністю 50 м.куб./добу на території Знам'янського психоневрологічного інтернату у м.Знам'янка, Кіровоградської області по вул. Соборна, 148 (з виготовленням проектно-кошторисної документації) – у сумі 30,0 тис. грн.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Одним з пріоритетних напрямків в сучасній біогеографії є збереження біорізноманіття. Ця проблема пов'язана із цілою системою юридичних, наукових, організаційних, фінансових, етичних, виховних заходів, охоплює біорізноманітність на всіх її рівнях. Завдання щодо збереження біорізноманітності входять до глобальної концепції стратегії й тактики виживання людства. Це і планування та збалансоване використання земельних ресурсів, боротьба зі зменшенням площі лісів, невиснажливе використання природних систем, невиснажливе ведення сільського господарства, зниження рівня техногенних забруднень води, ґрунту, і повітря а також раціональне використання ресурсів моря та ін.

Різні види, займаючи відповідні екологічні ніші, забезпечують повніше використання ресурсів. Конкуренція за ресурси між видами сприяє ефективнішому природному добору. Збереження біорізноманіття на видовому рівні означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування.

Для збереження біорізноманіття на популяційно-видовому рівні використовуються такі основні заходи:

- підтримка природного стану популяцій, попередження розповсюдження хвороб, шкідників і паразитів серед видів природної флори та фауни;

- збереження внутрішньо-популяційного генетичного різноманіття природних популяцій, у тому числі збереження та відтворення генофонду мисливських тварин і природних рослинних ресурсів;

- збереження або відновлення чисельності та ареалів природних популяцій видів рослин, грибів і тварин, у тому числі занесених до Червоної книги України та міжнародних переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття є антропогенна діяльність. Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованій

експлуатації, поширенні чужерідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників.

Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового, житлового та дачного будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин.

Земельний фонд Кіровоградщини зазнає надмірного антропогенного впливу, який виражається в перевищенні допустимих показників його сільськогосподарської освоєності та незбалансованості структури земельних угідь. Стан земельних ресурсів близький до критичного. Порушення екологічно-допустимих співвідношень площ ріллі, природних кормових і лісових угідь негативно відбивається на стійкості агроландшафтів, внаслідок чого поширені процеси деградації земель. Причиною цього є тривале різнобічне та високоінтенсивне використання природних ресурсів з часу заселення області і до наших днів. Завдяки цьому на її території історично сформувався певний тип ландшафту, представлений відповідним складом природних, напівприродних та штучних екосистем. Природні ландшафти і близькі до них за сучасним станом території та об'єкти складають близько чверті від загальної площі області, найменшою мірою антропогенної трансформації зазнали землі, зайняті лісами, водами, болотами, чагарниками, луками, степовим різнотрав'ям тощо, і вони мають скласти основу для формування національної екологічної мережі на теренах області. Природні комплекси в межах природно-заповідного фонду на даний час є найбільш захищеними.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Збереження біорізноманіття означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування. Основна увага приділяється видам, що перебувають під загрозою зникнення та мають ключове значення для збереження біорізноманіття на національному та глобальному рівні. З цією метою в області вживаються заходи, спрямовані на збереження видів, занесених до Червоної книги України, а також міжнародних переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів флори та фауни, з урахуванням вимог міжнародних договорів, до яких приєдналася Україна. Збереження видів у природних середовищах існування та місцях зростання має здійснюватися на всій території України, незалежно від природоохоронного статусу земельної ділянки. Необхідно удосконалити національне законодавство щодо збереження і невиснажливого використання видів, забезпечення контролю за його дотриманням на землях користувачів та власників з різною формою власності.

Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є обов'язковою умовою сталого (збалансованого) розвитку. Тваринний та рослинний світ Кіровоградщини, незважаючи на значну господарську освоєність території

області та фрагментацію природних біотопів, залишається відносно багатим. Цьому сприяє географічне положення даної території, яку з південного заходу на північний схід перетинає природна межа між Лісостепом і Степом.

На території Кіровоградщини виявлено 368 видів, в тому числі: ссавців - 65, птахів - 279, плазунів - 13, амфібій - 11. Крім того, водойми області населяє 61 вид риб, з яких найбільш численними є представники ряду карпоподібних (35 видів).

5.1.4. Формування регіональної екологічної мережі

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду країни шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів.

З метою збереження удосконалення екомережі та відтворення об'єктів рослинного світу та збереження біорізноманіття в Кіровоградській області проводяться роботи: по комплексному дослідженню об'єктів рослинного і тваринного світу; досліджуються об'єкти, які підлягають заповіданню та на підставі досліджень готуються матеріали та проекти рішення облради щодо заповідання цих об'єктів, тощо.

За результатами наукових досліджень було проведено узагальнення даних та уточнення схеми складових елементів екомережі і складено текстову частину проекту регіональної схеми національної екологічної мережі на території Кіровоградської області, проведено оцінку її ефективності та нанесено схему екомережі на топографічну карту області. Показник заповідності області доведено до 4,1 %.

Також було проведено уточнення сучасних меж елементів національної екологічної мережі на території лісостепових і степових районів Кіровоградської області, а також здійснено картографування зазначених елементів екомережі загальноєвропейського та загальнодержавного значення.

За результатами проведених робіт складено регіональну схему формування національної екологічної мережі на території адміністративних районів області.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі

Таблиця 5.1.4.1

№ з/п	Складові елементи екомережі	Площа, тис. га
1	2	3
1	Об'єкти природно-заповідного фонду	100,4
2	Водно-болотні угіддя	25,3
3	Відкриті заболочені землі	10,6
4	Водоохоронні зони	58,3
5	Прибережні захисні смуги	23,3

1	2	3
6	Ліси та інші лісовкриті площі	186,2
7	Курортні та лікувально-оздоровчі території	-
8	Рекреаційні території	0,8
9	Землі під консервацією	-
10	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	13,3
11	Пасовища, сіножаті	246,8
12	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві	-
13	Загальна площа екомережі	665,0
14	Загальна площа Кіровоградської області	2458,8

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Забезпечення біологічної та генетичної безпеки - це один із нових, водночас актуальних напрямів еколого-правової науки та законодавства.

Основними принципами державної політики в галузі генетично-інженерної діяльності та поводженні з генетично модифікованими організмами (далі - поводження з ГМО) на сучасному етапі як в Україні, так і на Кіровоградщині є:

пріоритетність збереження здоров'я і охорони навколишнього природного середовища порівняно з отриманням економічних переваг від застосування ГМО;

забезпечення заходів щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях;

контроль за ввезенням на митну територію області ГМО та продукції, отриманої з їх використанням, їх реєстрацією та обігом;

загальнодоступність інформації про потенційні ризики від застосування ГМО, які передбачається використовувати у відкритій системі, та заходи щодо дотримання біологічної та генетичної безпеки;

державна підтримка генетично-інженерних досліджень та наукових і практичних розробок у галузі біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях.

Використання генетично модифікованих організмів в Україні регулюється наступними нормативно-правовими актами: Законами України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів”, “Про безпечність та якість харчових продуктів”, “Про захист прав споживачів”, постановами Кабінету Міністрів України від 18.02.2009 № 114 “Про затвердження Порядку державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, а також харчових продуктів, косметичних та лікарських засобів, які містять такі організми або отримані з їх використанням” та від 13.05.2009 № 468 “Порядок етикетування харчових

продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг”, якими регулюються відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та споживачами генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої за технологіями, що передбачають їх розробку, створення, випробування, дослідження, транспортування, імпорт, експорт, розміщення на ринку, вивільнення у навколишнє середовище та використання в Україні із забезпеченням біологічної і генетичної безпеки.

5.2. ОХОРОНА, ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ РОСЛИННОГО СВІТУ

Правова охорона рослинного світу - це цілеспрямований процес правового регулювання і здійснення заходів з охорони, раціонального використання і відтворення природних рослинних ресурсів. При цьому правова охорона рослинного світу включає закріплені у законодавстві права та обов'язки суб'єктів щодо охорони, раціонального використання і відтворення природних рослинних ресурсів, їхню діяльність, а також комплекс заходів, спрямованих на збереження просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності і цілісності об'єктів рослинного світу, охорону умов їхнього місцезростання, збереження від знищення, пошкодження, захист від шкідників і хвороб, а також невиснажливе використання.

У зв'язку з тим, що охорона рослинного світу є одним із напрямків природоохоронної діяльності, вона виявляється у різноманітних формах: біологічна (відновлення рослинних ресурсів), технологічна (використання новітніх технологій, які сприяють більш ефективному виробництву), санітарна (проведення заходів щодо боротьби зі шкідниками і хворобами), організаційна (організація використання і контролю за станом рослинного світу), економічна (матеріально-технічне забезпечення, планування), ідеологічно-виховна (проведення еколого-виховної роботи).

Відповідно до ст. 25 ЗУ "Про рослинний світ", охорона рослинного світу передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності і цілісності об'єктів рослинного світу, охорону умов їхнього місцезростання, збереження від знищення, пошкодження, захист від шкідників і хвороб, а також невиснажливе використання.

До Червоної книги України заносять рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види тваринного і рослинного світу, які постійно або тимчасово перебувають (зростають) у природних умовах у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони. До Зеленої книги України заносять відомості про сучасний стан

рідкісних, таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні.

Червона книга України є основою для розроблення та реалізації програм (планів дій), спрямованих на охорону та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до неї. Зелена книга є основою для розроблення охоронних заходів щодо збереження, відтворення та використання занесених до неї природних рослинних угруповань. Охорона цих угруповань спрямовується на збереження їхньої ценотичної структури, популяцій рідкісних видів рослин та умов місцезростання.

Здійснення правової охорони рослинного світу неможливе без належного виконання державних приписів з метою охорони, використання і відтворення природних ресурсів рослинного світу відповідними суб'єктами, а діяльність останніх є необхідною організаційною умовою охорони рослинного світу.

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Територію Кіровоградської області представляють лісостепова та степова зони. Лісова рослинність представлена переважно широколистяними лісами. Фрагменти сосново-дубових лісів трапляються на борових терасах рр. Дніпра і Тясмину. Корінні плакорні масиви широколистяних лісів існують в лісостеповій частині області - Чорний, Чутянський, Нерубайський ліси. В південній, степовій частині ліси не виходять на плакори, а трапляються у верхів'ях балок, утворюючи смугу байрачного степу. Лісові ценози мають чотириярусну будову, значне затінення та характеризуються мішаними деревостанами з домінуванням дуба звичайного. В деревних ярусах співдомінують граб звичайний, ясен високий, клен гостролистий, липа серцелиста, які утворюють відповідні угруповання. В центральній і північній частинах області переважають грабово-дубові, дубові, ясен-дубові ліси, а у Придніпров'ї - липово-дубові та кленово-липово-дубові, в яких переважають двоярусні деревостани. Досить добре збереглася лучна та болотна рослинність в заплавах річок. Багата та різноманітна степова рослинність збереглася і на схилах річкових долин та балок, на узліссях.

Для степової зони характерна трав'яна степова рослинність. Весною, коли в ґрунті ще достатньо вологи, з'являються ефемерні рослини: півники, гіацинти, крокуси, горицвіт, тюльпани, півонії, маки. До настання спеки рослини відцвітають і дають насіння, їх наземна частина відмирає. У ґрунті залишаються бульби, цибулини, корневища, де накопичуються поживні речовини. Завдяки ним рослини виростуть і розквітнуть наступної весни. Ранньоквітучі рослини змінюються такими, які пристосувалися до спеки й нестачі вологи. Одні рослини мають довге коріння, яким з глибини дістають воду, в інших – жорсткі або опушені листки, через які випаровується мало води. У середині літа від спеки починають висихати всі рослини. Вітер підхоплює їх

і котить клубками по степу (рослини перекотиполе) витрушуючи дозріле насіння. На Кіровоградщині переважають лучні степи, виявлено чимало ділянок справжніх степів, трапляються чагарникові степи. В травостої лучних степів найбільшу роль відіграє келерія гребінчаста, пирій середній, тонконіг вузьколистий, а на найбільш сухих та освітлених місцях формуються угруповання ковили. Деревя і кущі зустрічаються на берегах водойм і в балках. Тільки там їм вистачає вологи влітку, тільки там вони захищені від зимових морозів та весняних приморозків під час цвітіння. У степах іноді можна зустріти зарості тернику, шипшини, дикої вишні.

**Перелік видів флори, що охороняється в регіоні
станом на 01.01.2018 року**

Таблиця 5.2.1.1

Назва виду (звичайна і наукова)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список
1	2	3	4	5
Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasy anthus)	*			*
Брандушка різнокольорова (Bulbocodium versi color)	*			
Бруслина карликова (Euonymus nana)	*			
Гвоздика прибузька (Dianthus hupanicus)	*	*		*
Гніздівка звичайна (Neottia nidus-avis)	*			
Голонасінник одеський (Gymnospermium odes sanum)	*			
Зозулинець болотний (Orchis palustris)	*			
Ковила волосиста (Stipa capillata)	*			
Ковила вузьколиста (Stipa tirsia)	*			
Ковила Лессінга (Stipa lessingiana)	*			
Ковила найкрасивіша (Stipa pulcherima)	*			
Ковила пірчаста (Stipa pennata)	*			
Ковила пухнатолиста (Stipadasyphylla)	*			
Ковила українська (Stipa ucraïnica)	*			
Коручка болотна (Eriactis palustris)	*			
Коручка морозниковидна (Eriactis hellebori)	*			
Коручка темно-червона (Eriactis atrorubens)	*			
Лілія лісова (Lilium martagon)	*			
Любка дволиста (Platanthera bifolia)	*			

1	2	3	4	5
Півники понтичні (<i>Iris pontica</i>)	*			
Рябчик руський (<i>Fritillaria ruthenica</i>)	*			
Рястка Буше (<i>Ornithogallum bouchea</i>)	*			
Сальвінія плаваюча (<i>Salvinia natans</i>)	*	*		
Сон чорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	*			
Тюльпан гранітний (<i>Tulipa graniticola</i>)	*			
Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>)	*			
Тюльпан бузький (<i>Tulipa huynica</i>)	*			
Цибуля ведмежа (<i>Allium ursinum</i>)	*			
Шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>)	*			
Усього	29	2		2

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

У системі лісоохоронних відносин важливе місце посідають заходи по забезпеченню відтворення, підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісів, їх охорони і захисту (глави 14, 15, 16 Лісового кодексу України).

Відтворення лісів забезпечується шляхом відновлення лісів і лісорозведення. Правила відновлення лісів і лісорозведення затверджені постановою Кабінету Міністрів України 16.01.1996 р. Відновлення лісів здійснюється на землях, що були вкриті лісовою рослинністю (зруби, згарища), а на інших, призначених для створення лісів, землях, насамперед не придатних для використання в сільському господарстві (яри, піски) – лісорозведення.

Заходами щодо підвищення продуктивності лісів є: зменшення площі земель, зайнятих чагарниками, рідколіссям, низько-мовнотними і нестійкими деревостанами; підвищення родючості ґрунтів (меліорація, запобігання ерозії ґрунтів, заболочуванню, засоленню та іншим негативним процесам); впровадження сучасних досягнень селекції, лісового насінництва, сортовипробування найцінніших у господарському відношенні деревних порід; ефективного догляду за лісовими культурами; охорона лісів під пожеж, захисту від шкідників і хвороб; оптимізація вікової структури лісів.

Збереження різноманіття в лісах здійснюється їх власниками та постійними лісокористувачами на генетичному, видовому, популяційному та екосистемному рівнях шляхом: створення і оголошення в установленому законом порядку на найбільш цінних лісових ділянках територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розвитку екологічної мережі; виділення, створення і збереження об'єктів цінного генетичного фонду лісових порід (генетичних резерватів, плюсових деревостанів і дерев, колекційних лісових ділянок, лісонасінних ділянок і плантацій, дослідних та випробних культур тощо); недопущення генетичного забруднення генофондів аборигенних порід

та інвазій інтродукованих видів у природні екосистеми; застосування екологічно орієнтованих способів відтворення лісів та використання лісових ресурсів; забезпечення охорони рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, рослинних угруповань, пралісів, інших цінних природних комплексів відповідно до природоохоронного законодавства.

Охорона лісів включає в себе відносини по охороні лісів від пожеж, незаконних рубок, порушення порядку користування. Захист лісів здійснюється з метою боротьби з шкідниками, хворобами лісів тощо шляхом систематичного спостереження за станом лісів, своєчасного виявлення осередків шкідників і хвороб лісу, здійснення профілактики виникнення таких осередків, їх локалізації і ліквідації.

Землі лісогосподарського призначення

Таблиця 5.2.2.1

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га		
	у тому числі:			
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	129,007	
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га		
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів	га		
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га		
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	109,878	
3.	Загальний запас деревини.	тис. м ³	20771	
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	тис. м ³	189	
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	га		
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³		
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%		

Лісовідновлення за 2017 рік

Таблиця 5.2.2.2

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	лісовідновлення, га				усього
		у тому числі:			природне поновлення лісу, га	
		посадка лісу, га	посів лісу, га			
Кіровоградське обласне управління лісового та мисливського господарства						
1.1	ДП “Голованівський лісгосп”	39,3	55,5	7		101,8
1.2	ДП “Долинський лісгосп”	40,6				40,6
1.3	ДП “Компаніївський лісгосп”	4,8	8,9	15,5		29,2
1.4	ДП “Олександрівський лісгосп”	113,8		5,1		118,9
1.5	ДП “Оникіївський лісгосп”	51,0	27,0	1,2		79,2
1.6	ДП “Онуфріївський лісгосп”	6,9	14,9	18,5		40,3
1.7	ДП “Світловодський лісгосп”	52,2		35,4		87,6
1.8	ДП “Чорноліський лісгосп”	69,3	4,8			74,1
Усього по Кіровоградському ОУЛМГ		377,9	111,1	82,7		571,7

Лісорозведення (створення нових лісових насаджень) за 2017 рік

Таблиця 5.2.2.3

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Створення нових лісових насаджень, га							
		лісорозведення, га						природне самозаліс- нення земель, га	усього створено нових лісів, га
		посадка, га	посів, га	у тому числі					
заліс- нення мало продук- тивних земель, га	заліс- нення ярів, балок, кар’єрів, га			створення нових поле- захисних лісових смуг, га	заліс- нення інших земель, га				
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кіровоградське обласне управління лісового та мисливського господарства									
1.1	ДП “Голованівський лісгосп”	10	0	10					10
1.2	ДП “Долинський лісгосп”	92,7	0	92,7					92,7
1.3	ДП “Компаніївський лісгосп”	60,1	0	60,1					60,1
1.4	ДП “Олександрівський лісгосп”	18	3,8	21,8					21,8
1.5	ДП “Оникіївський лісгосп”	22	12,8	34,8					34,8
1.6	ДП “Онуфріївський лісгосп”	28,8	0	28,8					28,8
1.7	ДП “Світловодський лісгосп”	2	0	2					2
1.8	ДП “Чорноліський лісгосп”	10	0	10					10
Усього по Кіровоградському ОУЛМГ		243,6	16,6	260,2					260,2

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

Недеревні трав'янисті рослинні ресурси України представлені рослинністю боліт, плавнів, прісноводних і морських акваторій, солонців і солончаків, степовою рослинністю.

Недеревні рослини на пасовищах, луках, болотних масивах є важливими гідрологічними та кліматичними регуляторами, що потребують охорони та раціонального використання.

Використання лісових ресурсів за 2017 рік

Таблиця 5.2.3.1

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Другорядні лісові матеріали Ліміт фактично заготовлено								Другорядні лісові матеріали Ліміт фактично заготовлено						
		гриби	ягоди	лікарські рослини	плоди	горіхи	випас худоби	сіно косіння	підстилка	очерет	живиця	пні	луб	деревні соки	деревна зелень	новор. ялінка
1.1	ДП "Голованівський лісгосп"															<u>3000</u> 2471
1.2	ДП "Долинський лісгосп"															<u>8000</u> 3040
1.3	ДП "Компаніївський лісгосп"															<u>5000</u> 3800
1.4	ДП "Олександрівський лісгосп"															<u>5000</u> 4430
1.5	ДП "Оникіївський лісгосп"															<u>8000</u> 6050
1.6	ДП "Онуфріївський лісгосп"															<u>5000</u> 3162
1.7	ДП "Світловодський лісгосп"															<u>2000</u> 700
1.8	ДП "Чорноліський лісгосп"															<u>10000</u> 5800
1.9	ДСДЛП "Веселі боковеньки"															<u>10000</u> 1791
	Усього за Держлісагентство															<u>56000</u> 31503

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Охорона рослин, грибів і тварин неможлива без створення відповідної законодавчої бази. Закони регулюють усі питання, пов'язані з охороною довкілля та природокористуванням. Насамперед слід пригадати Основний Закон нашої держави - Конституцію України, на положеннях якої розробляють усі інші закони. Питання охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів регулюються положеннями Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону

України «Про тваринний світ», Закону України «Про рослинний світ». Усі питання, пов'язані зі створенням та діяльністю природоохоронних територій, регулює Закон України «Про природно-заповідний фонд України».

Охорона рослинного світу здійснюється за різними напрямками. Як окремі види рослин, так і їхні угруповання охороняють на територіях заповідників, національних природних парків, заказників. Правові основи охорони рослинного світу створює відповідна законодавча база. Види рослин, що потребують охорони, заносять до Червоної книги (Міжнародної та окремих країн). З метою охорони рідкісних рослинних угруповань в Україні створена Зелена книга України.

В Україні охорона довкілля здійснюється під керівництвом Міністерства охорони навколишнього природного середовища і ядерної безпеки. Ця установа координує зусилля державних структур, наукових та освітніх закладів, громадських організацій у галузі охорони природи. Зростання на певній території рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України, є підставою для оголошення її об'єктом природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення. Для забезпечення вирішення транскордонних та інших проблем охорони і відтворення об'єктів Червоної книги України здійснюється міжнародне співробітництво в цій сфері шляхом укладання і виконання відповідних двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів, організації біосферних заповідників, створення на територіях, суміжних з іншими державами, міждержавних заповідників, національних парків, заказників та інших територій і об'єктів природно-заповідного фонду, проведення спільних наукових досліджень, обміну їх результатами.

Із червонокнижних рослин на території Кіровоградської області найбільш питому вагу у складі фітоценозу займають такі трави, як конюшина гірська, цмин пісковий, парило звичайне, горицвіт весняний, деревій, цикорій, материнка звичайна, козельці українські. Останні відносяться до судинних рослин занесених до Європейського Червоного списку, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі. Також виявлена велика популяція червонокнижних рослин таких, як ковила волосиста, касатик понтійський та астрагал шерстистоквітковий. Останній також занесений до Європейського червоного списку. Крім того виявлені цінні та малопоширені види – ауоніс весінній, астрагал безстрілковий, гоніолімон татарський, аурінія скельна.

Вжиття своєчасних заходів охорони флори дозволяє призупинити негативні процеси руйнування навколишнього природного середовища та відновити стан фітоценозів, вразливих видів до безпечного рівня.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Таблиця 5.2.4.1

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Бобринецький район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Шумок"-2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Гвоздика прибузька (DianthusHypanicus)	
			Геологічна пам'ятка природи місцевого значення "Слони"-3: Гвоздика прибузька (DianthusHypanicus) Сон чорніючий (PulsatillanigricansStork) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana)	
			Ботанічний заказник "Мюдівська балка" - 8: Конюшина гірська Цмин пісковий Парило звичайне Горицвіт весняний Деревій Цикорій Материнка звичайна Козельці українські	
			Ботанічний заказник загальнодержавного значення "Богданівська балка" -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
			Ландшафтний заказник місцевого значення "Булгаківська балка" -1: Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
			Заповідне урочище "Мертводдя" -1: Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
			Заповідне урочище "Юр"івська балка" -4: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила пірчаста (Stipapennata) Сон чорніючий (PulsatillanigricansStork) Тюльпан дібровний (Tulipa quercetorum)	
Вільшанський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Чорноташлицький" -3: Астрагал шерстистоквітковий	

			(<i>Astragalusdasyanthus</i>) Сон-трава Тирса	
Добровеличківський район			Заповідне урочище “Червоні скелі” -5: Сон чорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Брандушка різнокольорова (<i>Bulbocodiumversicolor</i>) Підсніжник білосніжний (<i>galanthus nivalis</i>)	
			Заповідне урочище “Балка Куца” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Півники понтичні (<i>Irispontica</i>) Коручка морозниковидна (<i>epipactishelleborne</i>)	
Долинський район			Загальнозоологічний заказник місцевого значення “Братолубівська балка” – 2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
			Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Боковеньківська балка” -2: Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>)	
			Ландшафтний заказник місцевого значення “Балка Новоалександрівська” - 2: Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Тюльпан бузький (<i>Tulipa hуpanica</i>)	
Знам’янський район			Заповідне урочище “Бочки” -1: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення “Чорноліський” - 7: Цибуля ведмежа (<i>alliummursinum</i>) В’язіль стрункий (<i>coronillaelegans</i>) Коручка чемерниковидна (<i>epipactishelleborine</i>) Бруслина карликова (<i>euonymusnana</i>) Гніздівка звичайна (<i>neottianidus-avis</i>) Любка дволиста (<i>platantherabifolia</i>) Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>)	
			Заповідне урочище “Антоновичські горби”	

		-5: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Шафрансітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>) Гвоздика прибузька (<i>Dianthus hupanicus</i>) Брандушка різнокольорова (<i>Bulbocodium versicolor</i>)	
		Ботанічний заказник “Антоновичська балка” -1: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>)	
		Гідрологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення “Болото Чорний ліс” -2: Глечики жовті Латаття біле	
		Ботанічна пам'ятка природи “Ковиліві горби під Поповим”- 5: Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>) Ковила пухнатолиста (<i>Stipadasyphylla</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила вузьколиста (<i>Stipa tirsia</i>)	
		Ботанічна пам'ятка природи “Кудинове” -5: Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила вузьколиста (<i>Stipa tirsia</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>)	
Кіровоградський район		Заповідне урочище “Сарганівський ліс” -1: Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>)	
		Ботанічна пам'ятка природи “Польовий садок” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>)	
		Заповідне урочище “Польський ліс”-1: Лілія лісова (<i>Lilium martagon</i>)	
		Ландшафтний заказник “Новомихайлівський” -1: Підсніжник білосніжний	
Компаніївський район		Заповідне урочище “Кіліповське” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	
		Заповідне урочище “Розлитий камінь” -5: Ковила волосиста	

		(Stipacarpillata) Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasyanthus) Гвоздика прибузька (Dianthus hupanicus) Тюльпан гранітний (tulipa graniticola)	
		Ландшафтний заказник “Долинівсько-Покровський” -2: Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasyanthus) Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
		Заповідне урочище “Кам’яна балка” -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
		Загальнозоологічний заказник “Гнила балка” -3: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasyanthus) Шафран сітчастий (Crocus reticulatus)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Тернова балка” -1: Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
Маловисківський район		Геологічна пам’ятка природи “Каскади” -3: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Гвоздика прибузька (Dianthus hupanicus) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasyanthus)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Оман високий” -1: Оман високий	
		Ботанічний заказник “Плетений Ташлик” -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Гвоздика прибузька (Dianthus hupanicus)	
		Ландшафтний заказник “Карпенків край” -1: Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
Новгородківський район		Заповідне урочище “Терник” -2: Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasyanthus) Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Шурхи” -4: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила Лессінга (Stipa	

			lessingiana) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Півники понтичні (<i>Irispontica</i>)	
Новоархангельський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Когутівка" -2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Коручка чемерниковидна (<i>epipactishelleborine</i>)	
Новомиргородський район			Заповідне урочище "Василівське" -1: Коручка темно-червона (<i>epipactisatrorubens</i>)	
			Ботанічний заказник "Балка Троянівська" -3: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	
			Заповідне урочище "Матвіїв яр" -1: Лілія лісова (<i>Liliummartagon</i>)	
			Ландшафтний заказник "Карпенків край" -1: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
Новоукраїнський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Войнівський" -5: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Сон чорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Півники понтичні (<i>Irispontica</i>) Гвоздика прибузька (<i>Dianthushypanicus</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
			Комплексна пам'ятка природи "Ташлицькі скелі" -2: Гвоздика прибузька (<i>Dianthushypanicus</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
			Ентомологічний заказник "Явдокимівський" -2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Гвоздика прибузька (<i>Dianthus hypanicus</i>)	
Олександрівський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Миколаївський" -3: Лілія лісова (<i>Liliummartagon</i>) Сон чорніючий (<i>Pulsatillanigricans</i> Stork) Коручка темно-червона (<i>epipactisatrorubens</i>)	
			Ландшафтний заказник "Чагар" -1: Сон лучний	
			Ботанічна пам'ятка природи "Степові кургани" -1:	

		Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
		Ландшафтний заказник “Розумівська балка”: Конюшина степова	
		Ботанічний заказник “Братеберські яри” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Жовтий льон” -1: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
		Заповідне урочище “Шавлієва балка-3”: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
Олександрійський район		Ландшафтний заказник “Велика і мала скелі” -3: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Зозулинець болотний (<i>Orchispalustris</i>)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Лікарівський” -4: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Тюльпан бузький (<i>Tulipa hypanica</i>)	
Онуфріївський район		Загальнозоологічний заказник місцевого значення ”Деріївський“ – 1: Зозулинець болотний (<i>orchis palustris jacq</i>)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Бузове” -5: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Тюльпанбузький (<i>Tulipa hypanica</i>) Ковила Граффа (<i>tylipa grafiana</i>)	
		Ландшафтний заказник “Суховершок” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>)	
		Заповідне урочище	

		“Солдатське” -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana)	
		Заповідне урочище “Литкевич”-3: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana) Ковила пірчаста (Stipapennata)	
		Ландшафтний заказник “Майгорове” -2: Ковила пірчаста (Stipapennata) Рястка Буше (ornithogalum boucheanum)	
		Ландшафтний заказник “Недагарський” -1: Сон чорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
		Заповідне урочище “Ясинуватка” -1: Коручка темно-червона (epipactisatorubens)	
		Ландшафтний заказник “Лозуватське” -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana)	
		Заповідне урочище “Шеметів ліс” -1: Рястка Буше (ornithogalumboucheanum)	
Петрівський район		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Власівська балка” -2: Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork) Тюльпан дібровний (Tulipa quercetorum)	
		Заповідне урочище “Бабеньківське” -2: Сон чорніючий (Pulsatilla nigricans Stork) Ковила пірчаста (Stipapennata)	
		Заповідне урочище “Питомник” -1: Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
Світловодський район		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Цюпина балка” -1: Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
		Ландшафтний заказник “Острів лисячий” -1: Ковила Дніпровська	
		Заповідне урочище “Барвінкова і тюльпанови гори” -4: Тюльпан дібровний (Tulipa quercetorum) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus) Сончорніючий (Pulsatilla	

		nigricans Stork) Шафран сітчастий (crocus reticulatus)	
		Загальнозоологічний заказник “Поселення Сиворакші ” -1: Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
		Ботанічний заказник “Степовий горб” -3: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
		Ландшафтний заказник місцевого значення “Кінські острови” -1: Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
		Комплексна пам’ятка природи місцевого значення “Острів Обеліск” - 2: Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork) Сальвінія плаваюча (salvinia natans)	
Устинівський район		Ботанічний заказник “Роза” -4: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana) Ковила пірчаста (Stipapennata) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
		Ботанічний заказник “Ганно-Леонтовицька” -2: Гвоздика прибузька (DianthusHypanicus) Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
		Заповідне урочище “Селіванівське” -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
		Заповідне урочище “Солоноозерне” -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Садківський степ” -1: Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
		Загальнозоологічний заказник загальнодержавного значення ”Полозова балка“ – 4: Ковила Лессінга (Stipa lessingiana) Сон чорніючий (PulsatillanigricansStork) Гвоздика прибузька (DianthusHypanicus)	

		Півники понтичні (<i>Irispontica</i>)	
		Ландшафтний заказник загальнодержавного значення “Монастирище” -7: Рябчик російський (<i>fritillariaruthenica</i>) Гімносперміум одеський (<i>gymnospermiumodessanum</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Тюльпанбузький (<i>Tulipa hupanica</i>) Ковилаволосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Ковилапірчаста (<i>Stipa pennata</i>)	
		Ландшафтний заказник “Інгульські крутосхили” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Півники понтичні (<i>Irispontica</i>) Сон чорніючий (<i>Pulsatillanigricans</i> Stork)	
		Заповідне урочище “Таркальне” -1: Підсніжник білосніжний (<i>galanthusnivalis</i>)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Ковалівська” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>)	

5.2.5. Адвентивні види рослин

Адвентивні рослини (від лат. *adventicius* – зайшлий) – рослини, поява яких у певній місцевості пов’язана не з природним флорогенезом, а здебільшого з несвідомим занесенням їх людиною з первинного ареалу в інші флористичні області або на інші континенти в процесі господарської діяльності. Існує багато класифікацій адвентивних рослин: за часом занесення, способом імміграції, ступенем натуралізації, походженням тощо.

На території України адвентивні рослини це: калачики непомітні, мак-самосійка, полин гіркий, зілля, цикорій дикий; кенофіти: амброзія полинолиста, клен негідний, нетреба альбінська, чернощир нетреболистий, щиріця біла та ін.; інколи ще виділяють групу евкенофітів – найновіших прибульців; за способом імміграції: ксенофіти (види, несвідомо занесені людиною), ергазіофіти (свідомо завезені, але згодом здичавіли й поширюються спонтанно); за ступенем натуралізації: агріофіти (види, що натуралізувалися в напівприродних та природних угрупованнях); епекофіти (види, які повністю натуралізувалися на антропогенних екотопах); колонофіти (утворюють більш або менш стабільні локальні колонії на антропогенних екотопах); ефемерофіти (види зі слабким ступенем натуралізації, які часом з’являються в невеликій кількості в різних місцях).

Деякі адвентивні рослини за короткий час поширюються по всій країні; інші поволі, але неухильно збільшують свої ареали; треті майже не поширюються. Чимало занесених рослин гине відразу або через деякий час. Але навіть ті нечисленні з них, які добре пристосувалися до нових умов існування, завдають великої шкоди сільському господарству. Для успішного проведення карантинних заходів та розробки заходів боротьби з занесеними бур'янами необхідне поглиблене вивчення адвентивної флори. На жаль, до цього часу дослідження в цій галузі мають лише фрагментарний характер. Вивчення адвентивних рослин має не тільки важливе практичне (народногосподарське) значення, але і цікаві й теоретичні питання; а саме історію розселення адвентивних рослин у нових областях, формування їх вторинних ареалів, взаємовідношення з місцевою флорою.

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Зелені насадження забезпечують захист від промислових і автотранспортних викидів, шуму, пилу, снігових заметів, ерозії. Вони пом'якшують незручності міського життя, служать формуванню урбаністичних систем, допомагають організувати простір, додають містам індивідуальний і неповторний характер. Особливість зелених насаджень полягає у врегулюванні теплового та радіаційного режимів, створенні мікроклімату, що забезпечує комфортні умови зовнішнього середовища. Зелені насадження є потужним чинником захисту міст та населених пунктів від пилу, вихлопних газів, вітру та шуму. Крім того, вони сприятливо впливають через органи відчуття на центральну нервову систему людини, покращуючи самопочуття.

Враховуючи те, що зелені насадження поки що залишаються найдешевшим і найефективнішим засобом оздоровлення міського середовища, є необхідність у створенні нових ареалів зелених насаджень в населених пунктах області, на що щорічно виділяються кошти з місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

Проблема створення, відновлення, охорони зелених насаджень міст та інших населених пунктів з урахуванням природних умов та антропогенних впливів залишається надзвичайно актуальною.

Основні причини, які впливають на недостатність озеленення міст:

- забудова дворових та інших територій населених пунктів, у зв'язку із обмеженістю меж міст;
- застарілість генпланів населених пунктів.

З метою створення сприятливих умов для життєдіяльності людей та покращення екологічної ситуації на Кіровоградщині необхідно розробити плани реконструкції і концепції розвитку зеленої зони. Першочерговими цілями в цьому напрямку є:

- моніторинг зеленої зони та комплексна оцінка фактичного і прогнозованого стану насаджень;

- розробка стратегії реконструкції і оптимізації рослинних угруповань з врахуванням історико-архітектурних особливостей і санітарно-екологічних умов міста;
- опрацювання технології поліпшення фітосанітарного і фізіологічного стану рослин зеленої зони міст та селищ;
- розробка концепції розвитку, збереження і відновлення історичних парків;
- визначення балансоутримувачів об'єктів благоустрою зеленого господарства державної та комунальної власності;
- підбір для озеленення асортименту рослин, стійких до різноманітних факторів;
- створення проекту реконструкції зелених насаджень області;
- відпрацювання агрозасобів, що забезпечать нормальний ріст, розвиток і функціонування зелених насаджень у різних екологічних умовах;
- створення нових зелених зон.

Озеленення населених пунктів, га

Таблиця 5.2.6.1

Заходи	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Створено нових зелених насаджень, га	1,1	0,39	0	0	2,0
Проведено догляд за насадженнями, га	1661,5	1661,5	1661,5	1703,2	1705,2

5.2.7. Використання та відтворення природних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Природно-заповідний фонд України складається із природних територій та об'єктів і штучних об'єктів. До природних територій та об'єктів належать: природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Природно-заповідні території та об'єкти можуть використовуватися у таких цілях: природоохоронних, у науково-дослідних, в оздоровчих та інших рекреаційних цілях, в освітньо-виховних, для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду підлягають особливій охороні, порядок здійснення якої визначається окремим Положенням щодо кожної з таких територій, яке відповідно до Закону "Про природно-заповідний фонд України" та законодавства України про охорону пам'яток історії та культури затверджується центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища (Міністерством екології та природних ресурсів України) та центральним органом виконавчої влади в галузі культури (Міністерством культури України).

Державою встановлюється особливий правовий режим, який повинен забезпечувати їх належну охорону, збереження та подальший розвиток шляхом встановлення низки суворих обмежень та заборон щодо нецільового використання природних ресурсів.

На землях природно-заповідного фонду, а також землях територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську цінність, тобто землях іншого природоохоронного або історико-культурного призначення, законодавством забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів, призводить до зниження їх якісних чи кількісних показників, до руйнування природних систем чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

На території встановлених охоронних зон забороняється будівництво промислових та інших об'єктів і здійснення діяльності, що може негативно вплинути на території природно-заповідного фонду.

Управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду здійснюється центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища - Міністерством екології та природних ресурсів України.

5.3. ОХОРОНА, ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Найбільш багаті фауністичні комплекси переважно розташовуються у придніпровській частині Кіровоградщини, по долинах річок, в балках та у великих лісових масивах центральних, південних та південно-східних районів. Біднішим є склад тварин надто освоєних людиною північних та північно-західних районів області.

Із 413 видів наземних хребетних тварин, відомих для Дніпровсько-Бузького лісостепового зоогеографічного району (ссавців - 65 видів, птахів - 324, плазунів - 13, амфібій - 11), на території Кіровоградщини виявлено 368 видів, в тому числі: ссавців - 65, птахів - 279, плазунів - 13, амфібій - 11. Крім того, водойми області населяє 61 вид риб, з яких найбільш численними є представники ряду карпоподібних (35 видів).

Серед земноводних найбільш численні жаби озерна та ставкова, а також кумка червоночерева. На залісених територіях переважає жаба трав'яна, трапляються жаба гостроморда і квакша звичайна, рідкісна - ропуха сіра, місцями звичайні часничниця і ропуха зелена.

З 13 видів плазунів, виявлених на території області, звичайною є ящірка прудка, місцями - ящірка зелена. До групи нечисленних видів відносяться вуж звичайний, ящірка живородна і черепаха болотяна. Інші види рідкісні та дуже

рідкісні: до перших відносяться веретениця ламка, вуж водяний, мідянка, полоз жовточеревий та гадюка степова, а до других - полоз лісовий, який ще можливо зберігся по окремих лісових масивах.

Птахів, які є найбільш різноманітною у видовому відношенні і численною групою хребетних тварин Кіровоградщини, враховуючи особливості їх біології, можна поділити на 5 груп - осілі (42 види), перелітні (120), пролітні (64), що прилітають на зимівлю (13), залітні (40).

У видовому відношенні найбільшою групою птахів (142 види) є горобині, до якої відносяться всім добре знайомі з дитинства горобці, шпаки, синиці, ластівки, щиглики, снігурі, а також гави, сороки та інші. Найбільший за розміром представник цієї групи - крук, а найменші - волове очко, корольок жовтоголовий і різні вівчарики, вага яких вимірюється грамами.

Друга за кількістю видів група (28 видів) - хижі птахи. Більшість з них належить до категорії рідкісних тварин. Звичайні представники цієї групи на Кіровоградщині - яструб великий, якого дуже не люблять власники домашньої птиці; канюк звичайний - птах, який винищує мишовидних гризунів; боривітер звичайний - невеличкий сокіл, який полює за мишами, ящірками та комахами. До середини 80-их років в Чорному лісі гніздився орел-могильник. Взимку на Кіровоградщині в помітній кількості з'являється канюк мохноногий, що прилітає з півночі Європи - цей хижий птах, як і канюк звичайний, полює на мишей та полівок. Разом із цим видом, але в значно меншій кількості з півночі прилітає сокіл-дербник - гроза зимуючих дрібних горобиних птахів. Інші види хижих птахів, які мешкають на території Кіровоградської області, є малочисельними або рідкісними.

Третє місце за кількістю видів займають кулики (23 види). Це типові навколводніптахи. Більшість з них з'являються в межах Кіровоградщини під час сезонних міграцій, а гніздуванні звичайні чайка (чибіс), травник, веретенник великий і зуйок малий. Досить різноманітною групою птахів є також качині (21 вид), які належать до мешканців водно-болотного комплексу.

Найбільш численні представники групи - чирок-тріскунок, широконоса та чернь червоноголова, а під час сезонних міграцій - шилохвіст, свищ, гоголь, чернь, чубата. До нечисленних видів качиних слід віднести нерозня і чернь білооку. За кількістю видів виділяється також група пастушкових птахів (7 видів), з яких найбільш звичайні лиска, курочка водяна, згонич і пастушок. Місцями трапляється деркач - вид, що зникає в Європі і тому занесений до Європейського Червоного списку. Досить різноманітною групою є сови (9 видів). Звичайними можна вважати таких нічних мисливців, як сови сіра, вухата та болотяна і сич хатній. Інші види з цієї групи трапляються у незначній кількості, а пугач і сипуха - взагалі зникаючі і занесені до Червоної книги України. Останньою групою птахів, яка виділяється кількістю видів, є чаплі (7 видів). Найчастіше з представників цієї групи трапляються чаплі сіра та руда, квак, бугай і бугайчик.

Із ссавців найбільш багата на види група - гризуни (25 видів). Бобер річковий, найбільший за розміром представник цієї групи, має дуже цікаві особливості біології та поведінки. На жаль, чисельність цих дуже цінних і цікавих тварин залишається в області низькою. В той же час чисельність різноманітних мишовидних гризунів, особливо тих, що мешкають на полях, висока. Ще одним яскравим представником цієї групи є ондатра - вид, завезений до нас з американського континенту; вперше на території області його випустили в Онуфріївському районі у 1948 р. Досить численна група комахоїдних ссавців, з яких найбільш відомі широкому загалу їжак звичайний і кріт звичайний. Цікавим є той факт, що на початку ХХ сторіччя в басейні р. Тясмина траплялася хохуля, яка практично зникла на території України.

Хижі ссавці представлені в області вовком, лисицею звичайною, акліматизованим єнотовидним собакою, куницями ліською та кам'яною, тхорами чорним, степовим та перев'язкою, а також горностаєм і ласкою.

*Перелік видів фауни, що охороняються в регіоні
станом на 01.01.2018 року*

Таблиця 5.3.1.1

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	C I T E S	C M S	AE WA	EUR OBA TS	Європейський червоний список	М С О П
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Багатозв'яз гірський український (<i>Polydesmus montanus</i>)	*							
Борсук (<i>Meles meles</i>)		*						
Бистрянка російська (<i>Alburnoides rossicus</i>)	*							
Вечірниця велетенська (<i>Nyctalus lasiopte</i>)	*	*				*	*	
Вечірниця мала (<i>Nyctalus leiseri</i>)	*	*				*		
Вечірниця руда (<i>Nyctalus noctula</i>)	*							
Видра річкова (<i>Lutra lutra</i>)	*	*					*	
Вовчок садовий (<i>Elomys quercinus</i>)		*						
Вухань звичайний (<i>Plecotus auritus</i>)	*							
Гадюка Нікольського, гадюка лісостепова (<i>Vipera nikolskii</i>)	*							
Горностаї (<i>Mustela erminea</i>)	*	*						
Голуб-синяк (<i>Columba oenas</i>)	*							
Кутора мала (<i>Neomys anomalus Cabrera</i>)		*						
Кажан пізній (<i>Eptesicus serotinus</i>)	*							
Кіт лісовий (<i>Felis sylvestris</i>)	*							
Клімена (<i>Esperarge climene</i>)	*							
Косар (<i>Platalea leucorodia</i>)	*							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Мишівка степова(Sicista subtilis)	*	*						
Ендроміс березовий (Endromis versicolora)	*							
Нічниця ставкова (Myotis dasycneme Boie)		*				*	*	
Перев'язка звичайна (Vormela peregusna)		*					*	
Тушканчик великий (Allactaga jaculus)	*							
Тхір степовий (Mustela eversmanni)	*	*						
Тхір лісовий (Mustela putorius)	*							
Ховрах європейський (Citellus citellus)		*						
Хом'ячок сірий (Cricetulus migratorius)	*							
Широковух європейський (Barbastella barbastella)	*	*				*		
Баклан малий (Phalacrocorax pygmaeus)		*			*		*	
Балабан (Falco cherrug Gray)	*	*			*			
Беркут (Aquila chrysaetos)		*			*			
Боривітер степовий (Falco naumanni)		*			*			
Вівсянка чорноголова (Emberiza melano cepha)		*						
Гага звичайна(Somateria mollissima)								
Дерихвіст лучний (Glareola pratincola)		*			*			
Дерихвіст степовий (Glareola nordmanni)		*			*			
Дрохва (Otis tarda)		*			*		*	
Журавель сірий(Grus grus)		*			*			
Журавель степовий (Anthropoides vigro)		*			*			
Змієїд (Circus gallicus)		*			*			
Казарка червоно вола (Rufibrenta ruficollis)		*	*		*			
Канюк степовий (Buteo rufinus)		*			*			
Кроншнеп великий (Numenius arquata)		*			*			
Кроншнеп середній (Numenius phaeopus)		*			*			
Крохаль довгоносий (Mergus serrator)		*			*			
Кулик-сорока (Haematopus ostralegus)	*	*			*			
Лебідь малий (Cygnus bewickii Yarrel)		*			*			
Лежень (Burhinus oedicemus)		*			*			
Лелека чорний (Ciconia nigra)		*	*		*			
Лунь польовий (Circus cyaneus)	*	*			*			
Лунь степовий (Circus macrourus)		*			*			
Могильник (Aquila heliacal Savigny)	*	*	*		*			
Огар (Haliaeetus albicilla)	*	*			*			
Орел степовий (Aquila rapax)		*			*			
Орлан-білохвіст (Haliaeetus albicilla)		*			*			

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вусач великий дубовий західний (<i>Cerambyx cerdo cerdo</i>)	*	*					*	
Вусач земляний хрестоносець (<i>Dorcadion equestre</i>)	*							
Вусач мускусний (<i>Aromia moschata</i>)	*							
Вусач червонокрил Келлера (<i>Purpuricenus kaehleri</i>)	*							
Джміль вірменський (<i>Bombus armeniacus</i>)	*							
Джміль глинистий (<i>Bombus argillaceus</i>)	*							
Джміль-лезус (<i>Bombus laesus</i>)	*							
Джміль моховий (<i>Bombus muscorum</i>)	*							
Джміль пахучий (<i>Bombus fragrans</i>)	*							
Джміль пластинчастозубий (<i>Bombus serrisquama</i>)								
Джміль незвичайний (<i>Bombus paradoxus</i>)							*	
Джміль червонуватий (<i>Bombus ruderatus</i>)								
Джміль яскравий (<i>Bombus ponorum</i>)								
Дозорець-імператор (<i>Anax imperator</i> Leach)	*							
Жук-олень (<i>Lucanus cervus</i>)	*	*						
Жук-самітник (<i>Osmoderma eremita</i>)	*	*					*	
Коник-пилохвіст український (<i>Pocilimon schmidti</i>)								
Совка сокиркова (<i>Periphanes delphinii</i>)	*							
Стафілін волохатий (<i>Emus hirtus</i>)	*							
Стрічкарка блакитна (<i>Catocala fraxini</i>)	*							
Стрічкарка орденська малинова (<i>Catocala sponsa</i>)	*							
Кошеніль польська (<i>Pogryphora polonica</i>)	*							
Красотіл пахучий (<i>Calosoma sycophanta</i>)	*						*	
Красуня-діва (<i>Calopteryx virgo</i>)								
Ксилокопа фіолетова (бджола-гесляр фіолетова) (<i>Xylocopa violacea</i>)	*							
Ктир гігантський (<i>Satanas gigas</i>)								
Лилик двоколірний (<i>Vespertilio murinus</i>)	*							
Ктир шершенеподібний (<i>Asilus crabroniformis</i>)	*							
Махаон (<i>Papilio machaon</i>)	*							
Мегахіла округла (<i>Megachile rotundata</i>)								
Мелітурга булаво вуса (<i>Melitturga clavicornis</i>)	*							
Мнемозина (<i>Parnassius mnemosyne</i>)	*							
Мінога українська (<i>Eudontomyzon mariae</i>)	*							
Нетопир звичайний (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	*							
Нетопир Натузійуса (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	*							
Нічниця водяна (<i>Myotis daubentonii</i>)	*							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Норка європейська (<i>Mustela lutreola</i>)	*							
Осетер російський (<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>)	*							
Пістрянка весела (<i>Lygaena laeta</i>)								
Подалірій (<i>Iphiclides podalirius</i>)	*							
Поліксена (<i>Zerynthia polyxena</i>)	*	*					*	
Рофітоїдес сірий (<i>Rhopitoides canus</i>)								
Сатурнія мала (<i>Eudia ravonia</i>)	*							
Сатурнія руда (<i>Agria tau</i>)	*							
Синявець-мелеагр (<i>Polyommatus daphnis</i>)								
Скарабей священний (<i>Scarabaeus sacer</i>)								
Сколія-гігант (<i>Scolia maculata</i>)								
Сколія степова (<i>Scolia hirta</i>)								
Стрічкарка тополева (<i>Limenitis populi</i>)								
Усього	83	63	3	-	35	4	14	-

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

Відповідно до Закону України “Про мисливське господарство та полювання”, мисливське господарство - це сфера суспільного виробництва, основними завданнями якого є охорона, регулювання чисельності диких тварин, використання та відтворення мисливських тварин, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвиток мисливського собаківництва.

Ведення мисливського господарства на території області здійснюють 30 користувачів мисливських угідь на загальній площі 1960,1 тис.га., з яких:

- 24 організації УТМР;
- 5 державних лісогосподарських підприємств;
- Товариство «Динамо».

Площа мисливських угідь, наданих в користування лісогосподарським підприємствам, становить 47,6 тис. га, що становить 2,4 % від загальної площі мисливських угідь області.

За 2017 рік районними мисливствознавцями складено 90 протоколів на порушників правил полювання.

У 2017 році на Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах в зоні контролю Кіровоградрибоохорони здійснювали промисловий лов 19 користувачів, з них на Кам'янському водосховищі - 7 користувачів: ФОП Яшна І.О., ФОП Чернубук В.І., ФОП Лихвар С.А., ФОП Охінько Ю.І., ТОВ «Станція Придніпровська», ПП «Десна-55», ТОВ «Риболовний альянс»; на Кременчуцькому водосховищі - 12 користувачів: ФОП Корольов І.Ю., ФОП Голина Л.В., ФОП Бойчук О.А., ФОП Міхальов М.О., ФОП Вищепан О.М.,

ФОП Безкоровайний Ю.П., КСРП ТОВ «Дніпровське», РПА «Андрусівська», МПП «Лад», ПП «Алвіан», ТОВ «Риболовний альянс», ТОВ «Ера».

Зариблення рибопосадковим матеріалом Кам'янського водосховища склало – 23 тис. екз., Кременчуцького водосховища склало 12 тис. екз., загальна кількість встановлених модулів штучних нерестовищ склало 1500 шт.

Було проведено вселення малька товстолоба до водосховищ річки Дніпро, зарибок придбано користувачами за їх власні кошти для обох водосховищ. Вибір видового складу рослинної риб-вселенців не випадковий – товстолоби є чудовими природними меліорантами та збільшення їх кількості у водоймі сприятиме поліпшенню її санітарного стану.

У Кіровоградській області в 2017 році загальний вилов по містах та районах за узгодженими з Головним управлінням статистики показниками склав 2305 тонн риби, що на 196 тонн (9,3 %) більше, ніж у 2016 році, коли вилов склав 2109 тонн.

По Кременчуцькому водосховищу виловлено 873,693 тонни риби (з них 548,847 тонн лімітованих видів риб), що на 27,653 тонни (3%) більше, ніж у попередньому 2016 році, коли вилов склав 846,040 тонн. Показник освоєння квоти на Кременчуцькому водосховищі склав 93 %.

По Кам'янському водосховищу виловлено 696,323 тонни, що на 253,775 тонн (57 %) більше, ніж у попередньому 2016 році, коли вилов склав 442,548 тонн. На Кам'янському водосховищі вилов водних біоресурсів здійснювався без встановлення лімітів в межах прогнозу допустимого вилову. Всього на Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах у 2017 році вилов склав 1570,016 тонн.

Зариблення водойм проводиться у відповідності до вимог п. 2.7 Порядку штучного зариблення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання, за попередньою заявкою. Підсумковим документом є Акт про виконання робіт із вселення водних біоресурсів.

Орендарями області вселено у внутрішні водойми наступні види риб в кількості:

- короп – 558693 екз.,
- товстолоб – 480566 екз.,
- білий амур – 285516 екз.,
- судак – 2200 екз.,
- щука – 2200 екз.,
- сом – 400 екз.,
- карась – 150 екз.

Всього: 1 329 725 екз.

Користувачами СТРГ області вселено у внутрішні водойми наступні види риб в кількості:

- короп – 370000 екз.,
- товстолоб – 740000 екз.,
- білий амур – 61000 екз.,

- щука – 10000 екз.,
 - сом – 4000 екз.,
 - карась – 20000 екз.
- Всього: 1 205 000 екз.

Звітність за формою № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 2017 рік» Кіровоградрибоохороні надана від 226 суб'єктів господарювання, а саме: від фізичних осіб-підприємців - 181, від юридичних осіб – 45.

У Кіровоградській області в 2017 році суб'єктами аквакультури було виловлено 997,9 тонн риби, а саме: короп/сазан – 300,1 тонн, рослиноїдні (товстолобик, білий амур) – 574,6 тонн, сомові – 15,9 тонн, інші (щука, судак, карась) – 107,3 тонн.

Спостерігається позитивна динаміка вилову фізичними особами-підприємцями, порівняно з 2016 роком виловлено більше на 67,229 тонн (12%). Найбільше риби виловлено підприємствами Онуфріївського та Світловодського районів, м. Світловодська.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.2

Види мисливських тварин	2014	2015	2016 рік	2017 рік
1	2	3	4	5
Кабан	1113	1082	864	772
Козуля	5698	5846	5919	6066
Олень	287	286	295	314
Заєць-русак	78447	78657	78471	77433

Добування основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.3

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2015	Кабан	158	157	150	1	Несприятливі погодні умови, відсутність навичок стрільби кулею
	Козуля	155	145	132	10	
	Олень	7	7	6	0	
2016	Кабан	137	141	112	0	Несприятливі погодні умови, відсутність навичок стрільби кулею
	Козуля	178	175	165	3	
	Олень	9	9	9	0	
2017	Кабан	155	141	61	14	Несприятливі

	Козуля	201	183	176	18	погодні умови, відсутність навичок стрільби кулею
	Олень	11	9	8	2	

Кількість виявлених фактів браконьєрства

Таблиця 5.3.2.4

Виявлено фактів браконьєрства, од.	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Тваринний світ			
Держлісгосп	164	93	90
УТМР	5	1	11
ТВМР			
Держекоінспекція	32	38	41
Всього:	201	132	142
Рибні ресурси			
Кіровоградрибохорона	1393	1153	811
Разом:	1393	1153	811
Виявлено фактів браконьєрства, од.	2015 рік	2016 рік	2017 рік

Станом на 01 січня 2017 року в Кіровоградській області налічується 2891 ставок та 85 водосховищ.

За 2017 рік викрито 811 порушень законодавства про охорону рибних запасів, в тому числі за ст.85 ч.3 КУпАП - 455 порушень, за ст.85 ч.4 КУпАП - 138 порушень, за ст.188-5 КУпАП -9 порушень та за ст.86-1 КУпАП - 1 порушення.

Затримано 673 порушники Правил любительського та спортивного рибальства.

Під час продажу риби на ринках області складено 69 протоколів.

Складено 138 актів виявлення та вилучення безхазяйного майна. Вилучене майно знаходиться на збереженні на складі Управління.

За звітний період було нараховані збитки на суму 635 645 грн. по 44 справах.

Державними інспекторами управлінням розглянуто 465 адміністративних справ, накладено штрафів на суму 23 222 грн. по 418 справам, винесено 47 попереджень, сплачено штрафів порушниками на суму 19 839 грн. по справі.

Динаміка вилову риби

Таблиця 5.3.2.5

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2015	Кременчуцьке водосховище	597,52	684,18
	Кам'янське водосховище	192,18	375,81
	Разом:	789,7	1059,99

1	2	3	4
2016	Кременчуцьке водосховище	780	846,04
	Кам'янське водосховище	-	442,55
	Разом:		1288,59
2017	Кременчуцьке водосховище	587,74	873,69
	Кам'янське водосховище	-	696,32
	Разом:		1570,01

5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

У теперішній час особливої актуальності набувають питання охорони, відтворення та раціонального використання тваринного світу. З цією метою проводяться організаційно-господарські, біологічні, культурно-виховні заходи. Першочергового значення в охороні тваринного світу набувають заходи правового характеру, тобто законодавче регулювання.

Верховна Рада та Кабінет Міністрів України прийняли ряд законів, постанов, розпоряджень, спрямованих на посилення охорони тваринного світу та його представників, що належать до категорії рідкісних і зникаючих. Чинне законодавство певною мірою регулює охорону умов існування диких тварин, вимагаючи дотримання правил безпеки при використанні отрутохімікатів у сільському і лісовому господарстві, збереження чистоти водойм у місцях існування і масових зимівель птахів, забороняючи розорювання гнізд корисних птахів та знищення місць існування диких тварин. Встановлені певні вимоги по охороні лісових кормових угідь хутрових тварин.

Законодавчі акти визначають види і умови користування тваринним світом, шляхи його охорони. Законодавством передбаченні державний облік тварин та їх використання і державний кадастр тваринного світу.

Згідно із законодавством дикі тварини є державною власністю і ставлення до них має бути дбайливим, використання - економним.

Законоположення визначає правовий режим полювання та систему організації мисливських господарств.

З метою охорони рідкісних і зникаючих видів тварин укладені міжнародні конвенції. Серед них можна назвати такі - Конвенція по захисту тюленів, що живуть у північних частинах Тихого океану (1930). Конвенція по регулюванню китобійного промислу (1946), Конвенція про судноплавство і рибальство на Дунаї (1948), Конвенція про рибальство і охорону морських ресурсів (1958), Договір про захист білого ведмеда (1973), Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, які перебувають під загрозою зникнення (1973) та ін.

У Кіровоградській області нині зустрічаються 5 видів ссавців, 10 видів птахів і 8 видів комах, занесених до Європейського Червоного списку, що перебувають під загрозою зникнення у світовому масштабі.

Зі 115 видів хребетних тварин, занесених до Червоної книги України, в межах Кіровоградщини зустрічаються 114 видів, у тому числі: 61 вид ссавців, 43 види птахів, 4 види плазунів, в основному зосереджених на природоохоронних територіях.

Серед степової рослинності зустрічаються тхір степовий, перев'язка і тушканчик великий, жайворонок степовий та малий, вівсянка велика та садова, боривітер степовий. Численним є перепел. На ділянках балок і річкових схилах трапляються гадюка степова, полоз жовточеревний.

Під час перельотів на степових ділянках зустрічаються орел степовий, лунь степовий, дрохва.

Можна зустріти чимало червонокнижних метеликів: махаон, подалірій, мнемозима, ванесса чорно-руда, синявець-мелеагр, бражник дубовий, скабіозовий, прозерпіна. На лісових галявинах можна побачити сатурній. У мішаних і листяних лісах мешкають стрічкарки.

Особливим різноманіттям і високими кількісними показниками відрізняється населення тварин водно-болотних угідь, представлених дніпровськими водосховищами, численними ставками та досить розгалуженою системою річок.

Із рідкісних ссавців в Придніпровській частині області трапляються видра річкова, горностай, можливо, ще збереглась норка європейська, ондатра, бобр.

Водно болотні птахи представлені різними видами чапель, качок, куликів, частушкових, мартинів, деякими видами горобинних. Із чапель - біла та мала біла, на дніпровських островах зустрічається баклан великий, рідкісний мартин - реготун чорноголовий, мартин сріблястий та звичайний, крячок річковий та малий.

Збереження генофонду тваринного світу є дуже актуальною природоохоронною проблемою Кіровоградської області. Чисельність і видовий склад фонду постійно зменшується. Розведення в неволі може бути ефективним способом відновити зникаючі популяції тварин. Хоча племінне розмноження може бути успішним, це не найкращий спосіб зберегти певні види, оскільки він вимагає значних людських ресурсів. Щоб розведення було ефективним, воно повинно відбуватися природним способом, без безпосередньої допомоги людей. Кращий спосіб зберегти фауну світу – захистити місця проживання, адже сьогодні багато тварин вимирають через втрату середовища проживання.

Охорона та відтворення тваринного світу

Таблиця 5.3.3.1

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMES	AEWAS	EUROBATS	Європейський червоний список	МОСОП
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Багатозв'яз гірський український (Polydesmus montanus)	*							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Борсук (<i>Meles meles</i>)		*						
Бистрянка російська (<i>Alburnoides rossicus</i>)	*							
Вечірниця велетенська (<i>Nyctalus lasiopte</i>)	*	*				*	*	
Вечірниця мала (<i>Nyctalus leiseri</i>)	*	*				*		
Вечірниця руда (<i>Nyctalus noctula</i>)	*							
Видра річкова (<i>Lutra lutra</i>)	*	*					*	
Вовчок садовий (<i>Eliomys quercinus</i>)		*						
Вухань звичайний (<i>Plecotus auritus</i>)	*							
Гадюка Нікольського, гадюка лісостепова (<i>Vipera nikolskii</i>)	*							
Горностай (<i>Mustela erminea</i>)	*	*						
Голуб-синяк (<i>Columba oenas</i>)	*							
Кутора мала (<i>Neomys anomalus Cabrera</i>)		*						
Кажан пізній (<i>Eptesicus serotinus</i>)	*							
Кіт лісовий (<i>Felis sylvestris</i>)	*							
Клімена (<i>Esperarge climene</i>)	*							
Косар (<i>Platalea leucorodia</i>)	*							
Мишівка степова (<i>Sicista subtilis</i>)	*	*						
Ендроміс березовий (<i>Endromis versicolora</i>)	*							
Нічниця ставкова (<i>Myotis dasycneme Boie</i>)		*				*	*	
Перев'язка звичайна (<i>Vormela peregusna</i>)		*					*	
Тушканчик великий (<i>Allactaga jaculus</i>)	*							
Тхір степовий (<i>Mustela eversmanni</i>)	*	*						
Тхір лісовий (<i>Mustela putorius</i>)	*							
Ховрах європейський (<i>Citellus citellus</i>)		*						
Хом'ячок сірий (<i>Cricetulus migratorius</i>)	*							
Широковух європейський (<i>Barbastella barbastella</i>)	*	*				*		
Баклан малий (<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>)		*			*		*	
Балабан (<i>Falco cherrug Gray</i>)	*	*			*			
Беркут (<i>Aquila chrysaetos</i>)		*			*			
Боривітер степовий (<i>Falco naumanni</i>)		*			*			
Вівсянка чорноголова (<i>Emberiza melano cepha</i>)		*						
Гага звичайна (<i>Somateria mollissima</i>)								
Дерихвіст лучний (<i>Glareola pratincola</i>)		*			*			

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дерихвіст степовий (<i>Glareola nordmanni</i>)		*			*			
Дрохва (<i>Otis tarda</i>)		*			*		*	
Журавель сирій (<i>Grus grus</i>)		*			*			
Журавель степовий (<i>Anthropoides vigo</i>)		*			*			
Зміїд (<i>Circaetus gallicus</i>)		*			*			
Казарка червоно вола (<i>Rufibrenta ruficollis</i>)		*	*		*			
Канюк степовий (<i>Buteo rufinus</i>)		*			*			
Кроншнеп великий (<i>Numenius arquata</i>)		*			*			
Кроншнеп середній (<i>Numenius phaeopus</i>)		*			*			
Крохаль довгоносий (<i>Mergus serrator</i>)		*			*			
Кулик-сорока (<i>Haematopus ostralegus</i>)	*	*			*			
Лебідь малий (<i>Cygnus bewickii</i> Yarrel)		*			*			
Лежень (<i>Burhinus oedicemus</i>)		*			*			
Лелека чорний (<i>Ciconia nigra</i>)		*	*		*			
Лунь польовий (<i>Circus cyaneus</i>)	*	*			*			
Лунь степовий (<i>Circus macrourus</i>)		*			*			
Могильник (<i>Aquila heliacal Savigny</i>)	*	*	*		*			
Огар (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	*	*			*			
Орел степовий (<i>Aquila rapax</i>)		*			*			
Орлан-білохвіст (<i>Haliaeetus albicilla</i>)		*			*			
Орел-карлик (<i>Hieraetus pennatus</i>)	*	*			*			
Підорлик великий (<i>Aquila clanga</i>)		*			*			
Підорлик малий (<i>Aquila pomarina</i>)	*							
Поручайник (<i>Tringa stagnatilis</i>)		*			*			
Пугач (<i>Bubo bubo</i>)		*						
Реготун чорноголовий (<i>Larus ichthyaetus</i>)		*						
Райдужниця велика (<i>Apatura iris</i>)	*							
Сатир залізний (<i>Hipparchia statilinus</i>)	*							
Сатурнія велика (<i>Saturnia pyri</i>)	*							
Савка (<i>Oxyura leucocephala</i>)		*			*		*	
Сипуха (<i>Tyto alba</i>)	*	*						
Сиворакша (<i>Coracias garrulus</i>)	*							
Сліпак подільський (<i>Spalax zemni</i>)	*							
Скопа (<i>pandion haliaetus</i>)	*	*			*			
Сапсан (<i>Falco pe regrinus</i>)	*	*			*			
Сорокопуд сирій (<i>Lanius excubitor</i>)		*						
Сорокопуд червоноголовий (<i>Lanius</i>		*						

senator)								
Ходуличник (Himantopus himantopus)		*			*			
Хохітва(Tetraх tetraх)		*			*			
Чернь білоока (Aythya nyroca)		*			*			
Шпак рожевий (Sturnus roseus)		*						
Шуліка рудий (Milvus milvus)		*			*		*	
Шуліка чорний (Milvus migrans)	*							
Ялець звичайний (Leuciscus leuciscus)	*							
Судак волзький, Берш (Sander volgensis)	*							
Турун Ештрайхера (Carabus estreicheri)	*							
Гадюка степова східна (Vipera ursinii renardi)	*	*						
Мідянка(Coronella austriaca)	*	*						
Полоз жовточеревий (Coluber jugularis)	*							
Полоз лісовий (Elaphe longissima)	*	*						
Бджола-гесляр звичайна (Xylocopa valga)	*							
Бражник дубовий (Marumba quercus)	*							
Бражник мертва голова (Acherontia atropos)	*							
Бражник Прозерпіна (Proserpinus Proserpina)	*	*					*	
Бражник скабіозовий (Hemaris tityus)	*							
Ванесса чорно-руда (Nymphalis xanthomelus)								
Ведмедиця Гера (Callimorpha quadripunctaria)								
Ведмедиця-хазяйка (Callimorpha dominula)								
Вусач великий дубовий західний (Cerambyx cerdo cerdo)	*	*					*	
Вусач земляний хрестоносець (Dorcadion equestre)	*							
Вусач мускусний (Aromia moschata)	*							
Вусач червонокрил Келлера (Purpuricenus kaehleri)	*							
Джміль вірменський (Bombus armeniacus)	*							
Джміль глинистий (Bombus argillaceus)	*							
Джміль-лезус (Bombus laesus)	*							
Джміль моховий (Bombus muscorum)	*							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Джміль пахучий (<i>Bombus fragrans</i>)	*							
Джміль пластинчастозубий (<i>Bombus serrisquama</i>)								
Джміль незвичайний (<i>Bombus paradoxus</i>)							*	
Джміль червонуватий (<i>Bombus ruderatus</i>)								
Джміль яскравий (<i>Bombus pratorum</i>)								
Дозорець-імператор (<i>Anax imperator</i> Leach)	*							
Жук-олень (<i>Lucanus cervus</i>)	*	*						
Жук-самітник (<i>Osmoderma eremita</i>)	*	*					*	
Коник-пилохвіст український (<i>Poecilimon schmidti</i>)								
Совка сокиркова (<i>Periphanes delphinii</i>)	*							
Стафілін волохатий (<i>Emus hirtus</i>)	*							
Стрічкарка блакитна (<i>Catocala fraxini</i>)	*							
Стрічкарка орденська малинова (<i>Catocala sponsa</i>)	*							
Кошеніль польська (<i>Porpyrophora polonica</i>)	*							
Красотіл пахучий (<i>Calosoma sycophanta</i>)	*						*	
Красуня-діва (<i>Calopteryx virgo</i>)								
Ксилокопа фіолетова (бджола-тесляр фіолетова) (<i>Xylocopa violacea</i>)	*							
Ктир гігантський (<i>Satanas gigas</i>)								
Лилик двоколірний (<i>Vespertilio murinus</i>)	*							
Ктир шершнеподібний (<i>Asilus crabroniformis</i>)	*							
Махаон (<i>Papilio machaon</i>)	*							
Мегахіла округла (<i>Megachile rotundata</i>)								
Мелітурга булаво вуса (<i>Melitturga clavicornis</i>)	*							
Мнемозина (<i>Parnassius mnemosyne</i>)	*							
Мінога українська (<i>Eudontomyzon mariae</i>)	*							
Нетопир звичайний (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	*							
Нетопир Натузюса (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	*							
Нічниця водяна (<i>Myotis daubentonii</i>)	*							
Норка європейська (<i>Mustela lutreola</i>)	*							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Осетер російський (<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>)	*							
Пістрянка весела (<i>Lygaea laeta</i>)								
Подалірій (<i>Iphiclides podalirius</i>)	*							
Поліксена (<i>Zerynthia polyxena</i>)	*	*					*	
Рофітоїдес сірий (<i>Rhopitoides canus</i>)								
Сатурнія мала (<i>Eudia pavonia</i>)	*							
Сатурнія руда (<i>Aglia tau</i>)	*							
Синявець-мелеагр (<i>Polyommatus daphnis</i>)								
Скарабей священний (<i>Scarabaeus sacer</i>)								
Сколія-гігант (<i>Scolia maculata</i>)								
Сколія степова (<i>Scolia hirta</i>)								
Стрічкарка тополева (<i>Limenitis populi</i>)								
Усього	83	63	3	-	35	4	14	-

5.3.4. Інвазивні види тварин

Інвазивними називають види тварин і рослин, випадково занесених людиною в нові для них регіони, де вони успішно приживаються, починають розмножуватись і захоплювати нові території. Інвазивні («агресивні») види негативно впливають на місцеву флору і фауну, від чого стають шкідниками і карантинними об'єктами. До речі, не варто плутати поняття «інвазивні» (від англ. Invasive) і «інтродуковані» (від англ. Introduced) види. Випадковість занесення і нанесення шкоди аборигенним екосистемам відрізняє інвазивні види від інтродукованих.

Інвазійні види рослин є значною проблемою на територіях, що охороняються, видаляючи місцеві види рослин, для яких власне й було створено охоронні території.

Інвазії чужорідних видів за межі їх первинних ареалів носять глобальний характер, їх натуралізація і подальше розповсюдження може викликати необоротні екологічні катастрофи, небажані економічні і соціальні наслідки. На сьогодні біологічні інвазії розглядаються як «біологічне забруднення», ефект від якого може значно перевищувати наслідки хімічного забруднення водотоків.

На відміну від більшості забруднюючих речовин антропогенного походження, які в природних екосистемах в ході процесів самоочищення зазвичай руйнуються і вміст яких піддається ефективному контролю з боку людини, чужорідні організми, що успішно заселилися, можуть розмножуватися і поширюватися в навколишньому середовищі, викликаючи біологічні перешкоди, знищуючи аборигенні види, порушуючи структуру біотичних угруповань часто з непередбачуваними й необоротними наслідками.

Тепер вчені побоюються, що серед інших інвазійних видів можуть бути хвороботворні бактерії, що поширюються у нові регіони та адаптуються до нових господарів. Під час цього, вони можуть зазнати змін, що перетворять їх з нешкідливих на небезпечних.

Вселення чужорідних видів може сприяти погіршенню якості води, поширенню паразитів і хвороб, у тому числі небезпечних для людини.

На Кіровоградщині з інвазивних видів тварин зустрічаються найчастіше американський білий метелик, снотоподібний собака, лань європейська, олень плямистий, ондатра.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу

Охорона тваринного світу забезпечується шляхом:

- встановлення правил та науково обґрунтованих норм охорони, раціонального використання і відтворення об'єктів тваринного світу;
- встановлення заборони та обмежень при використанні об'єктів тваринного світу;
- охорони від самовільного використання та інших порушень встановленого законодавством порядку використання об'єктів тваринного світу;
- охорони середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин;
- запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів;
- формування екологічної мережі, створення державних заповідників, заказників і визначення інших природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні;
- розроблення і впровадження програм (планів дій) щодо збереження та відтворення видів диких тварин, які перебувають під загрозою зникнення;
- розведення в неволі рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин, створення центрів та "банків" для зберігання генетичного матеріалу;
- встановлення науково обґрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів тваринного світу та вимог щодо засобів їх добування;
- регулювання вилучення тварин із природного середовища для зоологічних колекцій; надання допомоги тваринам у разі захворювання, загрози їх загибелі під час стихійного лиха і внаслідок надзвичайних екологічних ситуацій;
- організації наукових досліджень, спрямованих на обґрунтування заходів щодо охорони тваринного світу;
- виховання громадян у дусі гуманного ставлення до тварин;
- пропаганди важливості охорони тваринного світу;
- здійснення контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;
- проведення заходів екологічної безпеки;

- запобігання проникненню в природне середовище України чужорідних видів диких тварин та здійснення заходів щодо недопущення негативних наслідків у разі їх випадкового проникнення;

- створення системи державного обліку, кадастру та моніторингу тваринного світу;

- урахування питань охорони тваринного світу під час встановлення екологічних нормативів та здійснення господарської діяльності;

- регулювання вивезення за митний кордон України об'єктів тваринного світу;

- стимулювання діяльності, спрямованої на охорону, раціональне використання і відтворення тваринного світу;

- проведення відповідно до законодавства інших заходів і встановлення інших вимог щодо охорони об'єктів тваринного світу.

З метою охорони рідкісних і зникаючих видів тварин укладені міжнародні конвенції. Серед них можна назвати такі - Конвенція по захисту тюленів, що живуть у північних частинах Тихого океану (1930). Конвенція по регулюванню китобійного промислу (1946), Конвенція про судноплавство і рибальство на Дунаї (1948), Конвенція про рибальство і охорону морських ресурсів (1958), Договір про захист білого ведмеда (1973), Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, які перебувають під загрозою зникнення (1973) та ін.

Здійснення будь-якої діяльності, що впливає або може вплинути на стан тваринного світу, передбачає забезпечення охорони середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин.

Користувачі об'єктами тваринного світу зобов'язані: додержуватись встановлених правил, норм, лімітів і строків їх використання; використовувати тваринний світ способами, що не допускають порушення цілісності природних угруповань і забезпечують збереження тварин, яких не дозволено вико-ристовувати; своєчасно вносити плату за використання об'єктів тваринного світу.

Підприємства, установи, організації та громадяни, які здійснюють ведення мисливського та рибного господарства, також зобов'язані: раціонально використовувати об'єкти тваринного світу, не допускати погіршення екологічного стану середовища перебування тварин внаслідок власної діяльності; застосовувати природоохоронні технології під час здійснення виробничих процесів; проводити комплексні заходи, спрямовані на відтворення, в тому числі штучне, диких тварин; здій-снювати заходи щодо виконання загальнодержавних, регіональних і місцевих екологічних програм з питань охорони тваринного світу; негайно інформувати природоохоронні органи, ветеринарні, санітарно-епідеміологічні служби про виявлення захворювань тварин, погіршення стану середовища їх перебування, виникнення загрози знищення та випадки загибелі тварин, здійснювати комплексні заходи щодо профілактики і боротьби з захворюваннями.

Користувачі зобов'язані виконувати інші обов'язки щодо охорони і використання тваринного світу відповідно до законодавства України.

Для забезпечення охорони тваринного світу важливе значення має охорона середовища перебування, умов розмноження і міграції тварин.

Ці завдання покладаються на підприємства, організації і громадян.

З метою збереження і поліпшення екологічного стану окремих територій, що мають особливе значення як середовище перебування цінних видів тварин, Міністерство екології та природних ресурсів може розробляти і запроваджувати суворіші екологічні нормативи, ніж ті, що встановлені для всієї території України.

Особливій охороні підлягають рідкісні тварини і такі, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах. Ці види тварин заносяться до Червоної книги України. Порядок і вимоги щодо охорони, відтворення і використання зазначених видів тварин визначаються Положенням про Червону книгу України, яке затверджується Верховною Радою України.

Види тварин, не занесених до Червоної книги України, але рідкісних, тих що перебувають під загрозою зникнення, за рішенням Міністерства екології та природних ресурсів України заносяться до переліків видів тварин, що підлягають особливій охороні.

Визначення видів і встановлення порядку охорони, відтворення і використання тварин, занесених до зазначених переліків, здійснюється Міністерством екології та природних ресурсів України, із урахуванням висновків наукових організацій.

5.4. Природні території, що підлягають особливій охороні

Особливій охороні підлягають природні території та об'єкти, що мають велику екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, для збереження сприятливої екологічної обстановки, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ.

Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України.

Ділянки суші та водного простору, природні комплекси й об'єкти, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну і економічну цінність і призначені для збереження природної різноманітності, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу та фоновий моніторинг навколишнього природного середовища, вилучаються з господарського використання повністю або частково і оголошуються територією чи об'єктом природно-заповідного фонду України.

В Україні до них належать території і об'єкти природно-заповідного фонду України (природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва), а також курортні, лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій і об'єктів, які, за національним законодавством, підлягають особливій охороні. Ці території та об'єкти в сукупності призначені для збереження природної різноманітності, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу і становлять єдину систему.

Об'єкти особливої державної охорони, що формують ключові території екомережі, - це найбільш цінні з природоохоронної, екологічної, наукової, естетичної, рекреаційної точок зору природні території та акваторії, яким внаслідок їх унікальності чи типовості державою надається особливий охоронний правовий статус.

Правовий режим природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні регулюється Законами України “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про природно-заповідний фонд України”, “Про курорти”, “Про Червону книгу”. Загальним для правового режиму цих територій і об'єктів є забезпечення їх цільового призначення, тому вони повністю або частково вилучаються з господарського користування.

Одними з головних завдань на сьогоднішній день є розширення природно-заповідного фонду за рахунок розширення існуючих об'єктів, підвищення їх статусу охорони і створення нових об'єктів.

Велика увага приділяється виявленню і збереженню рідкісних видів рослин, зокрема і в нашій області. У флорі Кіровоградщини виявлено три види, занесені до Європейського списку, 73 види, занесені до Червоної книги України.

Заповідні території виділені у природоохоронних цілях з метою збереження природного різноманіття існуючих ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, а також для підтримки загального екологічного балансу та збереження фонового моніторингу довкілля.

Динаміка структури природно-заповідного фонду

Таблиця 5.4.1

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	на 01.01.2016 року		на 01.01.2017 року		на 01.01.2018 року	
	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га
1	2	3	4	5	6	7
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	2	77850,73	2	77850,73	2	77850,73

1	2	3	4	5	6	7
Заказники загальнодержавного значення	21	5728,00	21	5728,00	21	5728,00
Заказники місцевого значення	83	12765,00	84	12818,9196	84	12818,9196
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	9,10	2	9,10	2	9,10
Пам'ятки природи місцевого значення	50	525,48	50	525,48	50	525,48
Заповідні урочища	55	3192,76	55	3192,76	55	3192,76
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	1	109,00	1	109,00	1	109,00
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	2	63,70	2	63,70	2	63,70
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	5	104,47	5	104,47	5	104,47
РАЗОМ	221	100348,24	222	100402,1596	222	100402,1596
Фактична площа ПЗФ *		99408,24		99462,1596		99462,1596

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Кіровоградської області

У результаті реалізації державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища площа природно-заповідного фонду в Україні з 1994 року збільшилася майже у 2 рази, або на 1,3 млн. гектарів.

Сьогодні до його складу входять 7346 територій і об'єктів загальною площею близько 2,99 млн.гектарів, що становить 4,95 відсотка території

України. Структура природно-заповідного фонду України включає всебі 11 категорій територій і об'єктів загальнодержавного та місцевого значення.

З них за кількістю найбільшу частку мають пам'ятки природи, заказники та заповідні урочища – разом біля 90% від кількості всіх існуючих об'єктів. За площею більше 80% природно-заповідного фонду припадає на заказники та національні природні і регіональні ландшафтні парки.

Об'єкти особливої державної охорони, що формують ключові території екомережі, - це найбільш цінні з природоохоронної, екологічної, наукової, естетичної, рекреаційної точок зору природні території та акваторії, яким внаслідок їх унікальності чи типовості державою надається особливий охоронний правовий статус.

До системи територій та об'єктів особливої державної охорони включаються території (акваторії), на яких збереглися майже незмінні чи частково змінені природні ландшафти. Вони охороняються як національне надбання і одночасно як складова світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною.

Віднесення природних територій та об'єктів до тієї чи іншої категорії особливої державної охорони відбувається не стихійно, а з урахуванням науково обґрунтованих нормативів. Відповідно до ст. 33 Закону України “Про охорону земель” для запобігання надмірному антропогенному впливу на землі, у тому числі надмірній розораності сільськогосподарських угідь, встановлюються нормативи оптимального співвідношення земельних угідь, серед яких законодавство виділяє й норматив оптимального співвідношення земель сільськогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.

Стратегією розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року визначено поступове збільшення площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області до 174,6 тис. га, тобто доведення питомої ваги площі природно-заповідного фонду до площі адміністративно-територіальної одиниці до 7,1%.

Відсоток заповідності території області (співвідношення площі природно-заповідного фонду до території області) є одним з показників соціально-економічного розвитку в сфері екології.

Станом на 01 січня 2018 року в області налічується 222 природно-заповідні території та об'єкти, загальною площею 100402,2 га, з них 26 територій та об'єктів, площею 5909,8 га, мають статус загальнодержавного значення, решта (196 територій та об'єктів), площею 94492,36 га, - місцевого значення, показник заповідності від загальної площі області становить 4,1 %.

При цьому лише в Долинському та Світловодському районах показники заповідності складають відповідно 14,3 та 49,9 %.

Крім того, вже є напрацювання щодо створення у перспективі нових територій і об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення.

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2018 року

Таблиця 5.4.1.1.1

№ з/п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа	Кількість	Площа	Кількість	Площа
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Дендрологічні парки	1	109,00	-	-	1	109,00
2	Регіональні ландшафтні парки	-	-	2	77850,73	2	77850,70
3	Заказники – всього, в т.ч.:	21	5728,00	84	12818,9196	104	18493,00
	Ландшафтні	7	3844,40	49	9818,50	56	13662,90
	Лісові	1	43,50	7	1102,10	8	1145,60
	Ботанічні	9	741,50	18	883,40	27	1262,60
	загально-зоологічні	1	27,00	3	220,30	4	247,30
	Орнітологічні	2	503,60	5	736,40	7	1240,00
	Гідрологічні	1	568,00	-	-	1	568,00
	загально-геологічні	-	-	-	-	-	-
	Ентомологічні	-	-	1	4,30	1	4,30
4	Пам'ятки природи – всього, в т.ч.:	2	9,10	50	525,48	52	534,58
	Комплексні	1	7,10	7	128,21	8	135,31
	Ботанічні	-	-	28	331,54	28	331,54
	Гідрологічні	1	2,00	10	55,83	11	57,83
	Зоологічні	-	-	2	0,40	2	0,40
	Геологічні	-	-	3	9,50	3	9,50
5	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	2	63,70	5	104,47	7	168,17
6	Заповідні урочища	-	-	55	3192,76	55	3192,76
	РАЗОМ	26	5909,80	196	94492,36	222	100402,1596

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Рекреація - це поняття, що охоплює усі види відпочинку, у тому числі санаторно-курортне лікування і туризм. У повсякденному житті для короткочасного відпочинку використовуються парки і лісопарки, музеї, заклади культури, стадіони, зони відпочинку; для тривалого відпочинку - санаторії, будинки відпочинку, пансіонати, турбази, готельно-відпочинкові комплекси та різного виду засоби пересування.

Рекреаційно-оздоровчий комплекс - це система, яка включає в себе кілька функцій, а саме:

- території з цінними оздоровчими властивостями;
- рекреаційно-туристичні центри;
- природні і культурні комплекси;
- регенерація робочої сили, сфера господарчої діяльності;
- транспортне сполучення;
- рекреанти.

В Україні значну частину природного потенціалу складають: рекреаційні ландшафти (лісові, приморські, гірські), оздоровчі ресурси (мінеральні води та лікувальні грязі), природно-заповідні об'єкти (національні природні та регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва тощо), території історико-куль-турного призначення (пам'ятки архітектури та містобудування, історико-архітектурні заповідники та ін.).

На Кіровоградщині рекреаційна сфера представлена ландшафтними заказниками "Чорноліський" у Знам'янському районі та "Монастирище" у с.Завтуровому Устинівського району, урочищем "Каскади" у с.Злинці Маловисківського району, ландшафтним заказником "Велика і Мала Скелі" у с.Протопопівці Олександрійського району, ландшафтним парком "Світловодський" Світловодського району тощо.

Значна увага приділяється розвитку екскурсійної діяльності. Основу для відвідування складають музейні заклади області, мережа яких налічує 29 музеїв - юридичних осіб та 121 громадський музей.

Найпопулярнішими об'єктами показу серед екскурсантів є Кіровоградські обласні краєзнавчий та художній музеї, заповідник-музей І.К.Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія" в с.Миколаївці Кіровоградського району, дендропарки у м.Кропивницькому та "Веселі Боковеньки" ім.М.Давидова в с.Іванівці Долинського району, пам'ятка садово-паркової архітектури ХІХ століття "Онуфріївський дендропарк", музей ракетних військ стратегічного призначення в смт Побузькому Голованівського району, Хресто-Воздвиженський храм у с.Іскрівці Петрівського району, цілющі джерела в Гайворонському та Петрівському районах.

багаторічні насадження	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	1,0	25,4	1,0	25,0	1,0
сіножаті і пасовища	245,0	10,0	242,4	9,9	242,1	9,84	23,5	0,95	23,4	0,95
2. Ліси і інші лісовкриті площі	186,8	7,6	189,0	7,7	189,1	7,7	189,1	7,6	189,6	7,7
з них вкриті лісовою рослинністю	164,4	6,7	166,7	6,8	166,7	6,8	166,7	6,8	166,8	6,8
3. Забудовані землі	89,1	3,6	89,5	3,6	89,5	3,6	89,6	3,6	89,5	3,6
4. Відкриті заболочені землі	10,6	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	13,3	0,5	13,3	0,5	13,2	0,5	13,2	0,5	13,1	0,5
6. Інші землі	47,4	1,9	47,3	1,9	47,2	1,9	47,2	1,9	47,2	1,9
Усього земель (суша)	2382	96,9	2382	96,9	2382	96,9	2382	96,9	2382	96,9
Території, що покриті поверхневими водами	76,8	3,1	76,8	3,1	76,9	3,1	76,9	3,1	76,9	3,1

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками, тис. га

Таблиця 6.1.1.2

Категорії землекористування	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Землі природоохоронного призначення	16,2	16,2	16,2	16,2	16,2
Сіножаті та пасовища	245,0	242,4	242,4	242,4	239,9
Землі водного фонду (під ставками)	21,7	21,7	21,7	21,7	21,6
Землі оздоровчого призначення	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Землі рекреаційного призначення	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Землі історико-культурного призначення	0	0	0	0	0
Ліси та інші лісовкриті площі	186,8	189,0	189,0	189,0	189,0

Ліси та інші лісовкриті площі складають 189,6 тис. га, у тому числі полезахисні лісосмуги – 27,9 тис. га. Загальна лісистість області з урахуванням усіх захисних лісових насаджень складає 7,7 %.

Під забудованими землями зайнято 89,5 тис. га (3,6%), болотами – 10,6 тис. га (0,4%). Під водою зайнято 76,9 тис. га (3,1%), у тому числі водосховищами, ставками та іншими штучними водоймами 72,0 тис. га. Територія суші складає 2382,0 тис. га або 96,9 відсотків від загальної площі області.

На території області розташовано 1031 населений пункт.

Землі населених пунктів становлять 227,9 тис. га, в тому числі 31,2 тис. га – землі 12 міст обласного та районного значення, 20,1 тис. га – землі 26 селищ та 176,6 тис. га – землі 992 сільських населених пунктів.

Розподіл земельного фонду області по основним угіддям наступний:

1. рілля – 1765,7 тис. га (71,8%);
2. багаторічні насадження – 25,0 тис. га (1,0%);
3. сіножаті і пасовища – 23,7 тис. га (1,0 %);
4. господарські будівлі і двори – 23,9 тис. га (1,0%);
5. ліси та інші лісовкриті площі – 189,6 тис. га (7,7%);
6. забудовані землі – 89,5 тис. га (3,6%);
7. під водою – 76,9 тис. га (3,1%);
8. інші землі – 47,2 тис. га (1,9 %).

Крім того, рішенням обласної ради "Про затвердження обласної програми розвитку земельних відносин у Кіровоградській області на 2016-2020 роки" від 26 серпня 2016 року № 129 затверджена Програма розвитку земельних відносин у Кіровоградській області на 2016-2020 роки.

Відповідно до Програми розвитку земельних відносин у Кіровоградській області на 2016-2020 роки в 2017 році з метою раціонального та ефективного використання земель на регіональному рівні загалом витрачено коштів у сумі 19,3 млн грн (з місцевого бюджету 1,8 млн грн, інших джерел 17,5 млн грн). Зокрема, на заходи з охорони земель 3,9 млн грн (з місцевих бюджетів 0,25 млн грн, інших джерел 3,7 млн грн); інвентаризації земель 2,7 млн грн (з місцевого бюджету 0,5 млн грн, інших джерел 2,2 млн грн); встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних утворень 0,4 млн грн, інші заходи 12,2 млн грн, з них з місцевого бюджету 0,54 млн грн.

6.1.2 Стан ґрунтів

Згідно з матеріалами класифікації земель Кіровоградської області, розробленими фахівцями ДП “Кіровоградський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою”, в області нараховується слабозмитих сільгоспугідь 704,3 тис. га, середньозмитих – 252,2 тис. га, сильнозмитих – 73,8 тис. га та розмитих – 4,4 тис. га, в т. ч. орних земель: слабозмитих – 667,1 тис. га, середньозмитих – 184,02 тис. га, сильнозмитих – 13,1 тис. га.

Облік якості сільськогосподарських угідь області виконаний фахівцями ДП “Кіровоградський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою” в 1996 році. З того моменту великомасштабне обстеження ґрунтів не проводилося. Ґрунтовий покрив області має високу родючість.

У північній частині області переважають чорноземи потужні малогумусні із вмістом гумусу 5 % та середньогумусні із вмістом гумусу трохи більше 5,5 %. Значні площі тут займають чорноземи різною мірою реградовані, а також чорноземи опідзолені, темно-сірі опідзолені та рідше сірі опідзолені ґрунти.

Для південно-західних районів найбільш поширеними ґрунтами є чорноземи звичайні, середньо- та малогумусні, а в південній частині – чорноземи звичайні неглибокі малогумусні та малопродуктивні.

За механічним складом ґрунти північних районів – важкосуглинкові, південних – легкосуглинкові, а в Придніпров'ї – легко- та середньосуглинкові. У всіх районах області на схилах залягають еродовані аналоги ґрунтів.

Внаслідок цілеспрямованого антропогенного впливу на сільськогосподарські землі зростають винос гумусу з родючого шару ґрунту та ерозійні процеси. Негативний баланс гумусу складає більше трьох центнерів з гектара. Причиною цього є те, що органічні та мінеральні добрива вносяться до ґрунту періодично і в недостатній кількості, збільшилися площі посіву культур, що виносять підвищену кількість поживних речовин з ґрунту, насамперед, соняшника, який в останні роки займає 20 і більше відсотків посівних площ. Ці та інші факти порушення природоохоронного режиму використання сільськогосподарських земель ведуть до її деградації та мінералізації, яка за даними Центру родючості в області складає майже 1 тону з гектара на рік.

Також значна кількість (понад 50 %) сільськогосподарських угідь області піддаються дії водної ерозії, чому сприяють сильно розчленований рельєф місцевості, інтенсивна система землеробства та зливовий характер дощів. Змив ґрунтів веде до втрати гумусу, зниження родючості ґрунтів, погіршення фізичних властивостей ґрунтів, внаслідок чого знижується врожайність сільськогосподарських культур. Крім того, змив ґрунтів сприяє замулюванню річок, водосховищ, де затримуються отруйні речовини та гербіциди, що викликає небезпеку для здоров'я людини.

На сьогодні структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимові, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. З цієї причини різко знижується запас продуктивної вологи та водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії. Ситуація, яка склалася, зумовлена головним чином тим, що протягом багатьох десятиріч екстенсивне використання земельних угідь, і особливо ріллі, не компенсувалося рівнозначними заходами щодо відтворення ґрунтів. У цьому полягає головна причина низької ефективності засобів, які застосовуються з метою інтенсифікації землеробства, а комплекс деградаційних процесів виснажує ґрунтові виробничі ресурси, знижує врожаї сільськогосподарських культур. Найбільших збитків ґрунтам завдають водна та вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу та поживних речовин, засолення та закислення ґрунтів, висушування та перезволоження, в т. ч. заболочування, забруднення промисловими відходами та викидами, отрутохімікатами.

6.1.3 Деградація земель

Опустелювання – одна з найтривожніших проблем сучасності. Деградація земель та опустелювання вже давно набули глобального виміру та є одними з найбільших викликів для сталого розвитку людства, спричиняючи серйозні проблеми як екологічного, так і соціально-економічного характеру, включаючи голод та вимушену міграцію населення.

Землі України зазнають впливу деградаційних процесів, серед яких найбільш масштабними є ерозія (близько 57,5 % від земель країни), забруднення (близько 20 % від земель країни), підтоплення території (близько 12 % від земель країни). Щорічно фіксується близько 23 тисяч одиниць зсувів. Кількість підземних і поверхневих карстопроявів становить близько 27 тисяч. Причини такої ситуації мають комплексний характер та історичні передумови.

Кіровоградська область за площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду є однією з провідних областей країни. Так, земельний фонд Кіровоградщини складає близько 2,5 млн. га, з них понад 2 млн. га або 82,7 % займають сільськогосподарські угіддя, з яких: рілля – 71,8 %, багаторічні насадження – 1 %, сіножаті та пасовища – 9,9 %.

У Кіровоградській області завершено перерозподіл земель запасу і резервного фонду. У результаті чого в приватній власності знаходиться близько 1,5 млн. га сільськогосподарських угідь – 73,4 % від їх загальної площі, в т. ч. орних земель – 83,4 %. Зокрема в державній власності залишається більше, ніж півмільйона га сільськогосподарських земель (26,5 %), в т. ч. орних земель (16,5 %). У комунальній власності – 1,3 тис. га сільськогосподарських угідь (0,1 %), з них 1,2 тис. га – орних земель (0,1 %).

Сільськогосподарська освоєність Кіровоградщини – надзвичайно висока. Так, якщо освоєність країн Європи складає в середньому 53-65 %, України – понад 70 %, то в Кіровоградській області цей показник досяг 82,8 %. Наслідком цього є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області. Крім того, надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема необґрунтоване збільшення площ просапних культур. У деяких районах Кіровоградщини розораність сільськогосподарських угідь сягнула понад 90 %. Крім того, через ерозійні процеси площа ярів перевищує 3,5 тис. га, а площа деградованих та малопродуктивних земель склала 270 тис. га.

Починаючи з 1993 року, у ґрунтах України на 75 % від площі сільськогосподарських угідь склався негативний баланс гумусу, який у 2-3 рази перевищує допустиму норму. Як і в інших областях України, у Кіровоградській області процес втрати гумусності прогресує.

Консервація деградованих і малопродуктивних земель за 2017 рік

Таблиця 6.1.3.1

Види земель	Усього на початок року		Проведено	консервацію	Потребують консервації	
	тис. га	% від загальної площі території			тис. га	% від загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Орні землі	-	-	-	-	-	-

Примітка: дані в таблиці наведені відповідно до Програми розвитку земельних відносин у області на 2007-2015 роки, на підставі ґрунтових обстежень 80-их років минулого століття.

Поширеність деградаційних процесів

Таблиця 6.1.3.2

Види деградованих земель	За роками			
	2016 рік		2017 рік	
	Площа земель, підданих впливу, тис. га	Площа земель, підданих впливу, тис. га	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі регіону
Дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя)	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя), піддані водній ерозії	1034,7	1034,7	1034,7	42,1
Порушені землі	4,763	4,763	4,763	0,2

6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Різноманітність форм людської діяльності, які змінюють біотичні й абіотичні елементи природи, вчені об'єднують під загальною назвою антропогенні впливи або антропогенні фактори. Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика тощо.

Людство упродовж усієї своєї історії користувалося природою екстенсивно, постійно підвищуючи навантаження на довкілля, що спричинило негативні екологічні наслідки. Питання взаємовідносин суспільства і природи та використання природних (земельних) ресурсів стають дедалі актуальнішими. Цілком очевидно, що з розвитком виробництва вилучаються все нові багатства природи, зростає вартість сировини, збільшується кількість відходів, що викидаються у навколишнє середовище.

Ґрунти всюди на Землі деградують, зменшуються за площею. На орних землях розвивається водна та вітрова ерозії, що супроводжуються змивом гумусного горизонту, видуванням, засипанням озимих культур, садів,

виноградників, лісосмуг, каналів, доріг. Водна ерозія нині проявляється на площі 12 млн. га. Щорічно до 3 тис. га земель України руйнується ярами. У степових ландшафтах через екстенсивну технологію землеробства втрати гумусу за останні 20 років становлять 1,5-2,5 % в орному шарі.

Станом на 01 січня 2018 року площа порушених земель Кіровоградської області склала 4,786 тис га, відпрацьованих – 0,748 тис. га. Динаміку порушених та рекультивованих земель у різні роки можна простежити в таблиці 6.2.1. Слід зазначити, що для розв'язання проблеми рекультивації земель необхідні значні кошти та без фінансової підтримки з боку держави вирішити цю проблему самостійно область на даному етапі не має можливості.

Найбільш поширеними ґрунтами регіону є чорноземи типові та звичайні важкосуглинкового та легкоглинистого гранулометричного складу. Дослідження закономірностей та класифікації генетичних змін у чорноземах, які відбулися під впливом сільськогосподарської діяльності людини, дозволить у подальшому визначити тактику вирішення цих проблем.

Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивація

Таблиця 6.2.1

Землі	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Порушені, тис. га	4,724	4,763	4,763	4,786	4,786
% від загальної площі території	0,192	0,193	0,193	0,194	0,194
Відпрацьовані, тис. га	0,541	0,586	0,585	0,739	0,748
% від загальної площі території	0,022	0,023	0,023	0,030	0,030
Рекультивовані, тис. га	-	-	-	-	-
% від загальної площі території	-	-	-	-	-

Подолання екологічних загроз є складовою частиною внутрішньої та зовнішньої політики держави й основним завданням політики екологічної. Основним напрямком з охорони земель, підвищення родючості ґрунтів і економії енергоресурсів повинні стати впровадження нових технологій вирощування сільськогосподарських культур, у т. ч. ґрунтозахисних та енергозберігаючих; проведення робіт по вилученню з інтенсивного обробітку малопродуктивних, ерозійно небезпечних земель; впровадження ґрунтозахисно-меліоративної та агроландшафтної організації території.

Особливістю реалізації національного екологічного інтересу й екологічної безпеки загалом є чинник трансформації пострадянського суспільства та прагнення інтеграції до світової спільноти. Рівень уваги до екологічних проблем чітко корелюється з реальним вибором зовнішньої стратегії України, з визначенням у багатовекторності основних пріоритетів, напрямів розвитку держави для забезпечення економічної та екологічної безпеки.

6.3. Охорона земель

Земля – національне багатство суспільства, основний засіб виробництва у сільському господарстві. Водночас земля є і просторовим базисом життя людей з містами, селами, підприємствами, мережею доріг та іншими життєво необхідними комунікаціями. У сучасних умовах, коли людина все активніше втручається в природні процеси, раціональне використання та охорона земель є однією з найголовніших та найактуальніших проблем.

Цілком зрозуміло, що не можна призупинити технічний прогрес, видобуток корисних копалин, будівництво населених пунктів, підприємств, через що зменшується земельний фонд і порушується навколишнє середовище. Тому вже сьогодні перед людством взагалі та Україною зокрема постає першочергове завдання – знайти шляхи порятунку землі як середовища нашого існування. Серед таких шляхів є рекультивація, яка передбачає відновлення й повернення порушених земель у той стан, коли їх можна використовувати у сільському господарстві або для лісових насаджень, для будівництва чи для створення зон відпочинку. У підсумку це дасть можливість створити оригінальні штучні ландшафти, які гармонійно доповнюватимуть природні.

Без землі процес виробництва як сільськогосподарської, так і лісгосподарської продукції був би взагалі неможливим. Отже, економне, ефективне, раціональне й екологічнобезпечне використання земельного фонду та його всіляка охорона є в сучасних умовах однією з найактуальніших проблем.

Основними завданнями щодо охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Основна мета охорони земель – це впровадження правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на відтворення та підвищення родючості земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель із сільськогосподарського обороту, захист від шкідливих антропогенних впливів.

Основним напрямком з охорони земель, підвищення родючості ґрунтів і економії енергоресурсів повинні стати впровадження нових технологій вирощування сільськогосподарських культур, у т.ч. ґрунтозахисних та енергозберігаючих, проведення робіт з вилучення з інтенсивного обробітку малопродуктивних, ерозійно небезпечних земель, впровадження ґрунтозахисно-меліоративної та агроландшафтної організації території.

На загальнодержавному рівні забезпечено всі передумови для вирішення проблем з охорони земель. Зокрема діє Земельний кодекс України, Закони України “Про землеустрій”, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів”.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Розташування області в центрі Українського кристалічного щита зумовлює утворення крупних родовищ рідкісних металів. На території області налічується більше 390 родовищ корисних копалин, з яких 303 враховані державним балансом України. Надра області характеризуються наявністю ряду унікальних складових, перед усім для розвитку енергетики (уранові руди, буре вугілля, горючі сланці), чорної металургії (залізо, хром, нікель, кобальт), нерудних корисних копалин (каолін, трепел, графіт), декоративно-облицювальних і будівельних матеріалів.

Розвідано в різній мірі (детально або попередньо) 16 родовищ, з яких розробляється 4 (Мічурінське і Центральне родовища на території Кіровоградського району та Ватутінське і Новокостянтинівське родовища - на території Маловисківського району). Як сировинна база в майбутньому для Смолінської шахти і Новокостянтинівської шахти розвідані Докучаєвське та Партизанське родовища, вивчаються рудопрояви Апрельський і Залісний.

Промислові запаси залізних руд (металічних корисних копалин) складають 470 млн.т. В Петрівському районі ПАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" експлуатує два родовища - Петрівське і Артемівське, із загальними запасами 366 млн.т. Середньорічний видобуток залізистих кварцитів стабільно складає 6,5-6,8 млн.т. На сході області в Олександрівському та Онуфріївському районах закінчується геологічне вивчення з дослідно-промисловою розробкою 4-х нових перспективних родовищ залізистих кварцитів. Достатньо перспективним є район Середнього Побужжя, де на території Голованівського району, поблизу села Молдовка, виявлено Молдовське родовище магнетитових руд з попередньо оціненими запасами у 165 млн.т. Загальні ресурси залізних руд Середнього Побужжя разом з іншими 15-ма перспективними рудопроявами складають близько 4,1 млрд.т.

На території області розташовано 5 комплексних родовищ нікелю і кобальту. ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат" припинив розробку Липовеньківського родовища (Голованівський район). На даний час підприємство працює на імпортованій сировині.

Запаси та прогнозні ресурси корінних руд золота з середнім вмістом золота 6-6,5 г/т оцінені на двох родовищах - Клишівському в Кіровоградському районі та Юріївському в Компаніївському районі.

На території Кіровоградщини виявлені руди літію, це Полохівське (Маловисківський район) та Станкуватське (Добровеличківський район) родовища. У межах Ганнівсько-Звенигородської рудоносною зони

(Новомиргородський та Маловисківський райони) встановлена наявність танталу.

На території Новомиргородського району ТОВ ВКФ "Велта" після завершення будівництва гірничо-збагачувального комбінату розпочала розробку Бирзулівського родовища ільменіту (титанові руди)

Для розширення мінерально-сировинної бази титанових руд ТОВ ВКФ "Велта" розпочала геологічне вивчення Лікарівської ділянки титанових руд в Новомиргородському районі.

Запаси графітової руди на трьох розвіданих родовищах становлять 126,7 млн.т. руди (51,5% від загальних запасів в Україні), або 7,9 млн.т кристалічного графіту. Балахівське і Петрівське родовища не розробляються. Заваллівське родовище експлуатує ВАТ "Заваллівський графітовий комбінат". Супутньою корисною копалиною на цьому родовищі є абразивна сировина (гранат), запаси якої оцінені у 20,3 млн.т.

Коноплянське родовище трепелу (сировини крем'яної) розробляє ВАТ "Кіровоградський механічний завод".

На території області розвідано 7 родовищ каоліну, придатних для використання у якості нерудної сировини для металургії, з них експлуатуються 2 - Обознівське родовище вторинного каоліну (розробляє ВАТ "Кіровоградське рудоуправління") та Балашівське родовище вторинного каоліну (розробляє ТОВ "Сонек").

В Компаніївському районі ТОВ "Георесурс" завершило геологічне вивчення з дослідно-промисловою розробкою Лозуватського родовища керамічних пегматитів. Найближчим часом, після отримання дозвільних документів, передбачається введення в експлуатацію родовища нового для області виду корисної копалини.

Кварцити та кварц для вогнетривів представлені Малоскелівським родовищем, запаси промислових категорій складають 1,95 млн.т. ЗАТ "КГК" проводить розкривні роботи для подальшої розробки родовища.

Корисні копалини для будівництва представлені в області 10 видами, та налічується 173 родовища.

Розвідано 17 родовищ будівельного піску з промисловими запасами 46,5 млн. куб.м.

Підприємства області повністю забезпечені сировиною для виробництва буто-щебеневої продукції та облицювального каменю. Розвідано 74 родовища будівельного каменю з запасами 798,59 млн. куб.м., з них розробляється 27 родовищ.

Камінь облицювальний представлений 13 родовищами з запасами 22,04 млн.куб.м, з них розробляється 10 родовищ.

На території області розвідано 62 родовища цегельно-черепичної сировини із загальними запасами більш ніж 81 млн.куб.м., з них на даний час розробляється 6 родовищ.

Мінерально-сировинна база

Таблиця 7.1.1.1

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ	Родовища, що розробляються
1. Горючі		
а) буре вугілля	43 об'єкти (розрізи, шахти, ділянки)	1
2. Метали		
а) уран	16	4
б) залізо	5	3
в) нікель та кобальт	4	0
г) хром	2	0
3. Неметали		
а) графіт	3	1
б) каоліни	8	3
- первинні	4	0
- вторинні	4	3
в) цементна сировинна	3	1
г) абразивна сировина	1	1
д) кварц та кварцит для вогнетривів	1	0
е) крем'яна сировина (критаболіт-опалова)	1	0
ж) карбонатна сировина (для випалювання на вапно)	1	0
з) польовошпатові сировина	1	1
4. Будівельні матеріали		
а) камінь облицювальний	11	6
б) піляне каміння	1	1
в) будівельне каміння	75	19
г) цегельно-черепична сировина	62	4
д) керамзитова сировина	1	1
е) пісок будівельний	18	5
ж) пісок формувальний	1	1
з) сировина для закладання виїмкового простору	4	4
і) бітум	16	0
5. Підземні води		
а) води питні і технічні	38	8
б) мінеральні води	1	1
в) води мінеральні радонові	2	1

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Державна система моніторингу геологічного середовища — це система спостережень, збирання, оброблення, передачі, зберігання й аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень про запобігання негативним змінам довкілля та

дотримання вимог екологічної безпеки. Вона створюється з дотриманням міжнародних вимог і є сумісною з аналогічними міжнародними системами.

Структура та рівні державної системи моніторингу довкілля передбачають розбудову таких видів моніторингу навколишнього природного середовища (НПС) в Україні:

- загальний (стандартний) моніторинг НПС - це оптимальні за кількістю параметрів спостереження в пунктах, об'єднаних в єдину інформаційно-технологічну мережу, що дають змогу розробляти управлінські рішення на всіх рівнях;

- оперативний (кризовий), сутність якого полягає у спостереженнях за спеціальними показниками на цільовій мережі пунктів у реальному масштабі часу за окремими об'єктами та джерелами підвищеного екологічного ризику в окремих регіонах, котрі визначено як зони надзвичайної екологічної ситуації, а також у районах аварій із шкідливими екологічними наслідками з метою забезпечення оперативного реагування на кризові ситуації та прийняття рішень щодо їх ліквідації, створення безпечних умов життєдіяльності;

- фоновий (науковий) моніторинг НПС - спеціальні високоточні спостереження за всіма компонентами природного довкілля, а також за характером, складом, кругообігом та міграцією забруднювальних речовин, за реакціями організмів на забруднення на рівні окремих популяцій, геосистем і біосфери в цілому. Так моніторинг здійснюється у природних та біосферних заповідниках і на інших територіях, що охороняються.

Геологічний моніторинг дозволяє: інакше осмислити і переглянути існуючу структуру організації роботи і, в першу чергу, геологічних вишукувань і досліджень; укласти всі проведені геологічні дослідження в єдину систему.

7.2.1 Підземні води: ресурси, використання, якість

Питні та технічні підземні води в Кіровоградській області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 38 ділянках, з яких експлуатуються 11. Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів питних та технічних вод складає 225,70 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁.

Ресурси підземних вод області розподілені вкрай нерівномірно: від 4,0 тис. м³/добу в Добровеличківському та Компаніївському районах до 67,2 тис. м³/добу в Кіровоградському районі. Найменше забезпечені ресурсами підземних вод Вільшанський, Новгородківський, Новоукраїнський та Устинівський райони.

Залягання й поширення підземних вод пов'язане з геологічною будовою території. Головним джерелом прісної води в Кіровоградській області є водоносний горизонт, що лежить біля основи порід бучакської свити палеогенового віку. Водомісткі породи представлені різнозернистими кварцовими пісками з потужністю до 25 м. Водоносний горизонт в бучакських відкладеннях експлуатується колодзями та свердловинами.

За даними Кіровоградського обласного управління водних ресурсів у 2017 році забрано 17,44 млн. м³ підземних вод.

За хімічним складом ґрунтові води Кіровоградської області відносяться до гідрокарбонатних, гідрокарбонатно-сульфатних, деколи сульфатно-гідрокарбонатних, калієвих та натрієвих. Загальна жорсткість води складає 1,5-8 мг-екв./дм³.

Підземні мінеральні води Кіровоградської області відносяться до типу радонових, які використовуються для бальнеолікування, а також як природно-столові води, що придатні для розливу.

Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів мінеральних вод складає 483,0 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁.

13 із 21 адміністративного району Кіровоградщини для питного водопостачання використовують підземні води, 8 районів користуються змішаним водопостачанням. Населення 6 міст забезпечується водою виключно із підземних джерел, 3 міста використовують поверхневі води, змішане водопостачання застосовується в трьох містах області.

В окремих населених пунктах питна вода підземних джерел за фізико-хімічними показниками (загальна мінералізація, жорсткість, залізо, фтор тощо) не відповідає вимогам ДСТУ 2874-82 “Вода питъевая. Гигиенические требования и контроль за качеством”.

Роботи по вивченню режиму та якості підземних вод на території Кіровоградській області проводяться ДП “Центрукргеологія” НАК “Надра України” на базі існуючої спостережної мережі. Більшість населення області для питного водопостачання користується водою зі свердловин, в яких відмічається підвищений вміст заліза, марганцю, азотних сполук, при загальній великій жорсткості.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Процеси, що впливають на формування твердої оболонки Землі по своєму положенню щодо її поверхні підрозділяються на ендегенні й екзогенні.

Ендегенні процеси протікають в умовах високих температур і тисків. Гравітаційне поле Землі і сили обертання можуть впливати на форму планети, викликати вертикальні і горизонтальні переміщення фрагментів літосфери різної щільності, процеси діапіризму і т.д.

Для рельєфоутворення найбільше значення мають механічні рухи літосфери, магматизм і метаморфізм. Один з найважливіших результатів - формування первинних нерівностей твердої поверхні Землі, тектонічно обумовлених підняття і западин. Екзогенні процеси поділяються на 3 групи: вивітрювання, денудація (знос) і акумуляція (нагромадження). Денудація й акумуляція по ефекті впливу на рельєф є що нівелюють.

У межах Кіровоградської області до ерозійних відносяться процеси:

- площинний змив – сукупність процесів руйнування верхнього шару ґрунту і продуктів вивітрювання, транспортування та акумуляції утворених наносів дощовими і талими водами, що стікають у вигляді пластових потоків по схилах крутизною понад 1 градус;

- утворення ярів, котрі виникають внаслідок ерозії пухких гірських порід тимчасовими лінійними водотоками під час потужних опадів, танення снігу, льоду чи льодовиків;

- річкова ерозія – знесення ґрунту з дна річок і незакріплених берегів внаслідок швидкої течії. На правобережжі Дніпра у межах басейнів річок Цибульник та Омельник знаходиться зона найбільшої яружної та балочної мережі.

Таблиця 7.2.2.1

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення кв.км.	Кількість проявів, од.	% ураженості області
1	2	3	4	5
1.	Зсувні процеси	3040	140	На території області зсуви поширені в басейнах річок Інгул, Інгулець, Велика Вись, Тясмин, Чорний Ташлик у кількості 140 одиниць і займають площу 3,04 тис.кв.км, з них 12 зсувів, площею 0,22 тис.кв.км, перебуває у стадії активізації, ураженість території області складає 0,01%. На забудованих територіях зафіксовано 18 зсувів, небезпечним надалі залишається активний зсув техногенного походження у м.Олександрії, що має площу 0,05 кв.км. В зоні зсуву знаходиться 1 господарський об'єкт. Схили відпрацьованого Байдаківського вуглерозрізу, розташованого на південній околиці м. Олександрії, використовуються під виробничу та дачну забудову. Розвиток зсувних деформацій на схилах кар'єру, що мав місце раніше, призупинився через занепад виробництва та скорочення об'ємів поливів на дачних ділянках, зменшилось техногенне навантаження на схил. Тіла зсувів поросли чагарниками, в межах новоутворених зсувних ділянок зміщень не відзначалось. Зсувні ділянки в районі вуглерозрізу зберігають стабільність.
2.	Карстові процеси	1120	–	На території області карст у карбонатних породах займає площу 1120 кв.км (4,55 %), з них карст покритого типу поширений на площі 20 кв.км (0,08 %), перекритого типу – на площі 1100 кв.км (4,47 %). Поверхневі карстопрояви не зафіксовані.
3.	Процеси підтоплення	57	52	Підтоплення є одним із найбільш розповсюджених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Останні

				<p>часто мають визначальне значення, особливо як наслідок проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрат з комунікацій тощо). Польові обстеження зафіксували збільшення площі підтоплення на території області на 0,003 тис.кв.км.</p>
				<p>На території області розвивається на площі 0,057 тис.кв.км, ураженість складає 0,24 % від території області. Підтоплення, обумовлене зниженням дренажної здатності річок і балок, характерне для сходу, південного сходу та заходу області (найбільше потерпають Олександрійський, Долинський, Бобринецький, Гайворонський райони), які мають рівнинний рельєф та слабе ерозійно-долинне розчленування.</p> <p>Підтоплення відмічається в межах 17 районів області, підтопленим є 51 населений пункт. Від підтоплення потерпають міста Долинська, Кропивницький, Світловодськ, де воно має переважно локальний прояв у межах долиноподібних понижень рельєфу. Під впливом підпору Кременчуцького водосховища на площі до 10,0-15,0 кв.км підтоплення має техногенний характер.</p>
4.	Осідання земної поверхні над гірничими виробками	10 кв.км	—	<p>Осідання земної поверхні над гірничими виробками є одним з найбільш значних проявів впливу гірничих робіт на геологічне середовище.</p> <p>На території області осідання земної поверхні над гірничими виробками фіксується в Олександрійському районі на площі 10 кв.км (0,04 % території). Глибина осідань коливається від 3,0 до 5,0 м, довжина осідань не перевищує 20,0 м. Підтоплення в межах осідання відсутні. Забудовані території в межах осідання відсутні.</p>
5.	Лесові ґрунти	20 330	—	<p>Лесові ґрунти, що мають здатність до просідання, займають площу 20330 кв.км, (82,64 % території області), з них на площі 13500 кв.км (54,87 %) поширені ґрунти, які характеризуються I типом ґрунтових умов за просіданням, ті, що характеризуються II типом, займають площу 6830 кв.км (27,77 %). На площі 290 тис.кв.км поширені непросідаючі лесові ґрунти. Переважно на лесових ґрунтах II типу розбудовані міста області (Кропивницький, Олександрія, Знам'янка, Долинська, Бобринець, Світловодськ), а також більшість селищ міського типу.</p>

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державний контроль і нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанням та охороною спрямовані на забезпечення додержання всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами встановленого порядку користування надрами, виконання інших обов'язків щодо охорони надр, встановлених законодавством України.

Державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр та його органами на місцях.

Державний нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанням та охороною, а також використанням і переробкою мінеральної сировини (державний гірничий нагляд) здійснюється Державним комітетом України по нагляду за охороною праці та його органами на місцях. Головним завданням органів державного геологічного контролю є забезпечення дотримання всіма міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, їх об'єднаннями, установами та організаціями незалежно від форм власності:

- встановленого порядку, норм і правил ведення геологозйомочних, пошукових, розвідувальних, гідрогеологічних, геохімічних, інженерно-геологічних, геофізичних та інших робіт, пов'язаних з геологічним вивченням надр, включаючи континентальний шельф України і виключну (морську) економічну зону;
- правил користування надрами з метою геологічного вивчення та використання, вимог у галузі охорони надр у частині повного і комплексного їх вивчення.

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Кодекс України “Про надра” передбачає право загального надрокористування тільки для землевласників та землекористувачів. Це зумовлено нерозривним зв'язком надр із земельною ділянкою.

Усі інші види використання надр є спеціальними видами природокористування і здійснюються на підставі спеціального дозволу.

Дозволи надаються на такі види користування надрами:

- геологічне вивчення родовищ корисних копалин;
- геологічне вивчення, в тому числі дослідно-промислова розробка родовищ корисних копалин загальнодержавного значення;
- видобування корисних копалин;

- геологічне вивчення нафтогазоносних надр, у тому числі дослідно-промислова розробка родовищ, з подальшим видобуванням нафти, газу (промислова розробка родовищ);
- будівництво та експлуатація підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва, скидання стічних вод;
- створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення (наукові полігони, геологічні заповідники, заказники, пам'ятки природи, лікувальні, оздоровчі заклади тощо);
- виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції.

Спеціальні дозволи на користування надрами надаються переможцям аукціонів, крім випадків, визначених Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Надання спеціальних дозволів на користування надрами здійснюється після попереднього погодження з відповідною місцевою радою питання про надання земельної ділянки для зазначених потреб, крім випадків, коли у наданні земельної ділянки немає потреби.

Таблиця 7.4.1.

№ з/п	Дата прийняття	№ рішення	Назва рішення	Примітка
1	2	3	4	5
1	19 травня 2017 року	№ 297	“Про погодження надання ПАТ “Державна акціонерна компанія “Українські поліметали” спеціального дозволу на користування надрами Клинівської ділянки золота”	
2	19 травня 2017 року	№ 298	“Про погодження надання ТОВ “Бобринецький граніт” спеціального дозволу на користування надрами Бобринецького I родовища гранітів”	
3	19 травня 2017 року	№ 299	“Про погодження клопотання ПРАТ “Північний гірничо-збагачувальний комбінат” щодо внесення змін до спеціального дозволу на користування надрами Ганнівського родовища залізистих кварцитів”	

1	2	3	4	5
4	23 червня 2017 року	№ 330	“Про погодження клопотання Інгульської шахти ДП “СхідГЗК” щодо отримання гірничого відводу для продовження розробки Мічурінського родовища уранових руд”	
5	23 червня 2017 року	№ 331	“Про погодження клопотання Інгульської шахти ДП “СхідГЗК” щодо отримання гірничого відводу для продовження розробки Східної рудної зони Центрального родовища уранових руд”	
6	22 серпня 2017 року	№ 356	“Про погодження клопотання ТОВ ВКФ «Велта» щодо надання спеціального дозволу на користування надрами Лікарівського родовища титанових руд”	

8. ВІДХОДИ

8.1 Структура утворення та накопичення відходів*

(*згідно плану Державної служби статистики України остаточні дані щодо утворення та поводження з відходами у Кіровоградській області за 2017 рік буде оприлюднено 25.09.2018 року)

8.2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

На виконання абзацу першого пункту 2 протокольного доручення засідання Кабінету Міністрів України від 01 червня 2016 року № 18 головою обласної державної адміністрації видано розпорядження від 15 червня 2016 року № 248-р "Про обласну комісію з проведення перевірок місць видалення (полігонів) побутових відходів, у тому числі законсервованих та несанкціонованих, щодо дотримання вимог природоохоронного і санітарно-епідемічного законодавства".

На території області обліковано 405 сміттєзвалища. За результатами аналізу показників розвитку сфери поводження з побутовими відходами, проведеного на основі інвентаризацій місць видалення відходів, виконаних органами місцевого самоврядування та райдержадміністраціями, виявлено функціонування об'єктів сфери твердих побутових відходів (далі – ТПВ) з порушенням вимог діючого природоохоронного законодавства, а саме:

більшість сміттєзвалищ експлуатуються за відсутності щодо них проектно-кошторисної документації;

у населених пунктах області не здійснюється роздільне збирання відходів;

у сільських та селищних населених пунктах не визначаються обсяги відходів, які видаляються на сміттєзвалища;

не облаштовано під'їзні шляхи до сміттєзвалищ та дизбар'єри на в'їздах до них;

не обладнано системи контролю за станом підземних вод та ґрунтів;

відсутні системи збирання фільтрату та біогазу тощо.

У 2017 році виконано заходів у сфері поводження з побутовими відходами на суму 8,722 млн. грн.

За рахунок цих коштів оновлено парк спеціалізованого автотранспорту на суму 3,768 млн. грн.

Також у 2017 році оновлено контейнерний парк на загальну суму 0,576 млн. грн.

На утримання місць видалення відходів, створення паспортів полігонів та сміттєзвалищ, проведення ремонтних робіт наявного парку спецавтотранспорту, ліквідацію несанкціонованих сміттєзвалищ територіями витрачено 4,349 млн. грн.

Із загальної суми коштів, спрямованих на розвиток сфери ТПВ, з місцевих бюджетів витрачено 7,195 тис. грн., або у 3,4 рази більше, ніж у 2016 році.

Дані обсяги фінансувань з місцевих бюджетів становлять 82,5% загальної суми коштів, освоєних на розвиток сфери поводження з відходами у 2017 році.

Впродовж року реалізовано послуг з вивезення ТПВ на суму 62,797 млн. грн., з них: населенню – 32,8 млн. грн., бюджетним організаціям – 2,3 млн. грн.

Відсоток охоплення населення області послугами з вивезення побутових відходів за 2017 рік становить 64,43%.

Сплачено за надання послуг 65,325 млн. грн., з них: населенням – 21,979 млн. грн., бюджетними організаціями – 1,427 млн. грн.

Відповідно до вимог пункту 9 протокольного доручення голови облдержадміністрації від 20 квітня 2012 року № 01-27/111/2 з травня 2012 року здійснюється моніторинг стану ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ, які утворюються на територіях населених пунктів області. Протягом 2017 року ліквідовано 1823 сезонні та стихійні несанкціоновані сміттєзвалища орієнтовним обсягом 0,043 млн.м³ побутових відходів, на виконання таких робіт використано 2085,7 тис. грн. та винесено 290 протоколів про адміністративні порушення у сфері поводження з побутовими відходами.

В населених пунктах області розроблено 357 схем санітарного очищення населених пунктів, у тому числі 8 міст: Знам'янка, Світловодськ, Бобринець, Гайворон, Помічна, Долинська, Мала Виска, Благовіщенськ, 16 селищ міського типу, 333 схеми санітарного очищення сільських населених пунктів. Також затверджено 111 графіків вивезення побутових відходів. Високий рівень розроблення схем санітарного очищення населених пунктів у Голованівському, Маловисківському, Олександрівському та Олександрійському районах.

Заходи з роздільного збирання, сортування та переробки ТПВ, вилучення і утилізації біогазу на сміттєзвалищах області у 2017 році перебували на стадії впровадження, окрім полігону твердих побутових відходів м. Кропивницького, де такі заходи впроваджено з 2016 року. Рішенням Кіровоградської міської ради від 22 вересня 2015 року № 4447 затверджено Програму запровадження в м. Кіровограді (м. Кропивницький) роздільного збору твердих побутових відходів на 2015-2019 роки, на виконання якої за кошти інвестора ТОВ "КАТП-1128" (з 2018 року власник та експлуатант – ТОВ "ЕКОСТАЙЛ") у 2016 році встановлено сортувальну лінію з відбору вторинної сировини. Обсяг відходів, направлених на сортувальну лінію протягом 2017 року становить 18984,44 тонни, обсяг відсортованих відходів 976,356 тонни.

У містах Кропивницький, Долинська, Світловодськ впроваджено частковий збір корисних компонентів побутових відходів (скло, папір, пластик) із застосуванням спеціалізованих контейнерів. З приватними підприємствами області та нерезидентами області укладено угоди на вивезення роздільно зібраних відходів для подальшої переробки. У цілому по даних містах роздільним збиранням охоплено до 12% населення та об'єм зібраних

ресурсоцінних компонентів становить до 3,3 % загального об'єму відходів, утворених у даних населених пунктах.

*Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів)
станом на 01.01.2018 року*

Таблиця 8.2.2

№ з/п	Назва одиниці адміністративно – територіального устрою регіону	Кількість сміттєзвалищ*	Кількість паспортизованих МВВ, од
Сміттєзвалища			
	Всього	403	219
1	Благовіщенський район	18	3
2	Бобринецький район	29	23
3	Вільшанський район	19	5
4	Гайворонський район	12	16
5	Голованівський район	21	15
6	Добровеличківський район	23	12
7	Долинський район	20	16
8	Знам'янський район	13	1
9	Кіровоградський район	35	22
10	Компаніївський район	17	11
11	Маловисківський район	17	8
12	Новгородківський район	13	6
13	Новомиргородський район	21	5
14	Новоархангельський район	21	7
15	Новоукраїнський район	24	24
16	Олександрівський район	15	9
17	Олександрійський район	26	7
18	Онуфріївський район	13	8
19	Петрівський район	15	2
20	Світловодський район	11	5
21	Устинівський район	15	9
22	м. Кропивницький	1	1
23	м. Олександрія	2	2
24	м. Знам'янка	1	1
25	м. Світловодськ	1	1
Полігони			
	Всього	-	-
Заводи по переробці твердих побутових відходів			
	Всього	-	-

* за даними інвентаризації об'єктів та спеціально відведених місць видалення відходів, проведеної у 2016 році.

На підставі укладеної угоди між Міністерством екології та природних ресурсів України та ТОВ “С.І. Груп Консорт ЛТД” від 31 травня 2012 року № 14/7 усі наявні на території області непридатні та заборонені до використання пестициди і агрохімікати протягом 2012 року були вивезені за

межі області з метою їх знешкодження. Роботи виконані за рахунок Державного фонду охорони навколишнього природного середовища.

8.3 Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Державний екологічний контроль за транскордонним перевезенням відходів здійснюється згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 року № 1120 "Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленнями і Жовтого та Зеленого переліків відходів". У 2017 році імпортування й експортування відходів не здійснювалося.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1 Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека є органічним складовим компонентом національної безпеки. Її зміст полягає у тому, щоб забезпечити прогресивний розвиток життєво важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави через здійснення управління реальними або потенційними загрозами та небезпеками, які є наслідком функціонування антропогенних, природних та техногенних систем. Суб'єктами екологічної безпеки є індивідуум, суспільство, біосфера та держава.

Відповідно до ст. 50 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" екологічна безпека визначається як стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної ситуації та виникнення небезпеки для здоров'я людей, що гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Екологічна безпека за своїм місцем і значенням посідає значне місце в державній політиці багатьох країн. Тому без перебільшення можна сказати, що вона належить до найголовніших питань, від вирішення яких значною мірою залежить сучасний рівень і науково обґрунтований підхід щодо забезпечення безпеки населення України і безпечності оточуючого його середовища.

При аналізі системи екологічної безпеки слід виходити з того, що існує два основних джерела небезпеки: стихійні явища (землетруси, паводки, засухи, пожежі); виробнича діяльність людини. Екологічна небезпека в сучасний період посилилась у зв'язку з тим, що за своїми масштабами і значенням вплив господарської діяльності на навколишнє середовище стає порівняним з природними процесами.

Взагалі слід зазначити, що шлях до виживання людства в сучасних умовах лежить не тільки через усунення військової, а й від відведення загальної екологічної небезпеки. У зв'язку з цим є очевидним, що екологічна безпека поряд із збереженням миру – друга найважливіша передумова збереження життя людей. Загальна екологічна безпека стосується інтересів як людства в цілому, так і окремих країн.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Кіровоградщина має високий показник антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище. Забруднюються повітря, води і ґрунти,

збіднюється ландшафтне і біотичне різноманіття, що негативно впливає на живі організми. Природокористування у багатьох аспектах є нераціональним та екологічно незбалансованим.

До переліку екологічно небезпечних об'єктів, розташованих у Кіровоградській області, які фактично справляють значний негативний вплив на довкілля, належать такі підприємства:

ДП "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" – накопичено 44556,483 тис.т відходів у хвостосховищі в балці "Щербаківська" Петрівський район;

ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" – накопичено 346838,5 тис.т. відходів;

ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" – викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають 3198,771 т.на рік;

Кіровоградське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград" – скид 11890,0 тис.куб.м стічних вод на рік.

9.3. Радіаційна безпека

Радіаційна безпека – це дотримання допустимих меж радіаційного впливу на персонал, населення та навколишнє природне середовище, встановлених нормами, правилами та стандартами з безпеки.

У Кіровоградській області ризики у сфері радіаційної безпеки обумовлені виробничою діяльністю підприємств уранодобувної промисловості, а саме підрозділами державного підприємства "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" (далі – ДП "СхідГЗК").

ДП "СхідГЗК" здійснює видобуток уранових руд, які є природним радіоактивним матеріалом, на Смолінській, Інгульській та Новокоптянинівській шахтах. Шахти розташовані в Кіровоградській області (Ватутінське родовище, смт Смоліне Маловисківського району; Мічурінське та Центральне родовище, с. Неопалимівка Кіровоградського району; Новокоптянинівське родовище, с. Олексіївка Маловисківського району). Переробка уранових руд здійснюється на гідрометалургійному заводі (ГМЗ) підприємства в м. Жовтих Водах Дніпропетровської області.

Основним видом продукції, що випускається, є концентрат природного урану (закис-окис урану) і технічна сірчана кислота.

З метою виключення необґрунтованого радіаційного впливу на населення та довкілля та контролю ефективності застосованих протирадіаційних заходів підприємство веде постійний контроль за впливом на радіаційний стан навколишнього природного середовища на промислових майданчиках, у санітарно-захисних зонах і зонах спостереження. Контроль здійснюють фізико-хімічні лабораторії служби радіаційної безпеки та охорони навколишнього середовища, а також Центральна пілогозодозиметрична лабораторія ДП "СхідГЗК", Центральна науково-дослідна лабораторія ДП "СхідГЗК",

Гідрогеологічний загін Геологорозвідувальної партії – 2 ДП "СхідГЗК", сторонні організації на підставі договорів. Лабораторії атестовані на проведення вимірювань у сфері поширення державного метрологічного нагляду. Періодичність вимірювань, а також перелік факторів, які контролюються, передбачено у річних планах контролю, погоджених контролюючими органами та затверджених головним інженером підприємства.

За результатами радіаційно-екологічних досліджень об'єктів довкілля на території санітарно-захисних зон та зон спостереження підрозділів Державного підприємства "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" наднормативного рівня впливу не виявлено.

Значення еквівалентної рівноважної об'ємної активності ^{222}Rn (ЕРОА) на проммайданчику Інгульської шахти становить менше 5 Бк/м³ (нижня межа виміру приладу). Вміст еквівалентної рівноважної об'ємної активності ^{222}Rn (ЕРОА) в житлових приміщеннях в зоні спостереження Інгульської шахти складає від 38,98 Бк/м³ до 87,31 Бк/м³.

Максимальні рівні забруднення повітря на території санітарно-захисної зони та в зоні спостереження хвостосховища в балці "Щербаківська" були зареєстровані безпосередньо на дамбі хвостосховища. На більших відстанях від нього (межа санітарно-захисної зони -1000 м), включаючи окремі виміри в санітарно-захисній зоні, концентрації довгоживучих радіоактивних аерозолів і радіоактивних елементів в атмосферному повітрі знижуються в кілька разів, майже на порядок і значно нижче від припустимих концентрацій, регламентованих НРБ-97 (Пил - < 0,26 мг/м³ , ЕРОА - < 5,0 Бк/м³ , ПЕД – 0,10 – 0,15 мкЗв/год).

Результати досліджень проб ґрунту та рослинності в СЗЗ і зоні спостереження за вмістом урану – 238 < 1,0 мг/кг, за сумарною альфа-активністю та питомою гамма-активністю коливаються в межах фонових показників.

Проведений протягом року радіоекологічний контроль вмісту природних радіонуклідів в атмосфері на території санітарно-захисної зони й зони спостереження уранових шахт підприємства показав, що шахтні джерела радіоактивного забруднення атмосферного повітря не чинять наднормативного впливу на його якість у місцях проживання критичних груп населення. Вміст у повітрі природних радіонуклідів не перевищує затверджених регламентів для населення у порівнянні з фоновими значеннями для цієї місцевості.

Таким чином впроваджені підприємством протирадіаційні та природоохоронні заходи забезпечують дотримання нормативних рівнів впливу діяльності підрозділів на довкілля та на умови проживання населення.

У 2017 році було здійснено перевірку дотримання вимог радіаційної безпеки при переробці уранових руд Державною інспекцією ядерного регулювання України. За результатами перевірки припис не видавався, порушення вимог радіаційної безпеки не встановлено. Зауважень та недоліків у

дотриманні вимог законодавства України з питань радіаційної безпеки стосовно впливу діяльності уранових об'єктів на довкілля та населення не виявлено.

9.3.1 Стан радіоактивного забруднення області

Стан радіоактивного забруднення області залежить від об'єктів виробничої діяльності підприємств уранодобувної промисловості.

Смолінська шахта ДП "Схід ГЗК"

Промисловий майданчик гірничодобувного комплексу Смолінської шахти розташований на відстані 4 км від смт Смоліне Маловисківського району Кіровоградської області.

Радіаційна обстановка на території Смолінської шахти, її санітарно-захисної зони та зони спостереження характеризується даними гамма-зйомки, що включає в себе вимір потужностей еквівалентної дози випромінювання над поверхнею землі.

Фонове значення потужності еквівалентної дози (Далі – ПЕД) досліджуваної території, за даними "Звіт про результати радіаційного контролю об'єктів навколишнього середовища на території Маловисківського району Кіровоградської області (фонові), 2014", дорівнює 0,11-0,17 мкЗв/год.

У межах санітарно-захисної зони ПЕД гамма-випромінювання змінюється в діапазоні 0,21- 0,33 мкЗв/год.

На території зони спостереження Смолінської шахти відзначаються рівні гамма-випромінювання в межах 0,12- 0,28 мкЗв/год, що відповідає коливанням природного радіаційного фону території Маловисківського району.

Потужність дози гамма-випромінювання на території населених пунктів, що примикають до Смолінської шахти, становить:

- смт Смоліне- від 0,14 до 0,21 мкЗв/год (у середньому 0,15 мкЗв/год);
- с. Березівка - від 0,20 до 0,28 мкЗв/год (у середньому 0,21 мкЗв/год).

Інгульська шахта ДП "Схід ГЗК"

Гірничодобувний комплекс Інгульської шахти заснований на базі розвіданих запасів Мічурінського й Центрального родовищ уранових руд.

У межах санітарно-захисної зони потужність експозиційної дози гамма-випромінювання змінюється в діапазоні: 0,14- 0,53 мкЗв/год.

На території зони спостереження Інгульської та Центральної шахт значення потужності еквівалентної дози становлять 0,13-0,21 мкЗв/год, що відповідає коливанням природного радіаційного фону території Кіровоградського району.

Потужність дози гамма-випромінювання на території цих населених пунктів становить:

- с. Неопалимівка - від 0,16 до 0,19 мкЗв/год;
- м. Кропивницький, р-н Велика Балка - від 0,13 до 0,19 мкЗв/год;
- м. Кропивницький, р-н Завадівка - від 0,15 до 0,21 мкЗв/год.

Новокостянтинівська шахта ДП "Схід ГЗК"

Гірничодобувне підприємство на базі Новокостянтинівського родовища розташовується в Маловисківському районі Кіровоградської області.

У межах санітарно-захисної зони ПЕД гамма-випромінювання змінюється в діапазоні 0,10- 0,16 мкЗв/год, у середньому - 0,13 мкЗв/год.

На території зони спостереження шахти відзначаються рівні гамма-випромінювання в межах 0,12- 0,13 мкЗв/год, що відповідає коливанням природного радіаційного фону території Маловисківського району.

Потужність дози гамма-випромінювання на території населених пунктів, що примикають до Новокостянтинівської шахти, становить:

- с. Лутківка - у середньому 0,12 мкЗв/год;
- с. Мануйлівка - у середньому 0,13 мкЗв/год;
- с. Олексіївка- у середньому 0,12 мкЗв/год.

Зважаючи на викладене, виміряні значення потужності дози гамма-випромінювання на території СЗЗ та зони спостереження уранових шахт ДП "СхідГЗК" коливаються у межах природного фону.

9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами

На балансі ДП "СхідГЗК" у Кіровоградській області перебуває хвостосховище наливного типу, розташоване у балці "Щербаківська".

Хвостосховище у балці "Щербаківська" експлуатується з 1959 року і призначено для видалення, складування та зберігання твердих відходів від переробки уранових руд, з загальною площею чаші 256 га.

Промисловий майданчик хвостосховища розташований у північній частині балки "Щербаківська", що є правою притокою річки Жовта, на відстані 1,5 км на південь від м. Жовтих Вод та на відстані 8 км на південь від ГМЗ.

На території СЗЗ, яка складає 1000 м, рівні ПЕД реєструвалися в діапазоні 0,11-0,20 мкЗв/год, а на території найближчої житлової зони в межах природного радіаційного фону - 0,10 - 0,14 мкЗв/год.

У зону спостереження хвостосховища потрапляють с. Козацьке, с. Володимирівка, с. Ганнівка Петрівського району та частина житлового сектора м. Жовтих Вод Дніпропетровської області.

Потужність дози гамма-випромінювання на території цих населених пунктів становить:

- с. Ганнівка- від 0,11 до 0,14 мкЗв/год (у середньому 0,13 мкЗв/год);
- с. Козацьке - від 0,12 до 0,14 мкЗв/год (у середньому 0,13 мкЗв/год);
- с. Володимирівка - від 0,11 до 0,13 мкЗв/год (у середньому 0,12 мкЗв/год);
- м. Жовті Води - від 0,11 до 0,24 мкЗв/год (у середньому 0,16 мкЗв/год).

Таким чином, усі виміряні значення потужності дози гамма-випромінювання на територіях СЗЗ та ЗС хвостосховища перебувають у межах коливань природного фону.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1 Структура та обсяги промислового виробництва

Дані Головного управління статистики у Кіровоградській області про обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності відповідно до підсумків розробки державного статистичного спостереження за ф.№1-підприємство (річна) “Структурне обстеження підприємства” за 2017 рік” наведені в таблиці 10.1.1.

Структура обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності за 2017 рік¹

Таблиця 10.1.1

Основний вид економічної діяльності	Питома вага, %
Промисловість ¹ , у тому числі:	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	7,0
Переробна промисловість, у тому числі:	71,8
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	35,7
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,5
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	2,0
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	... ²
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2,0
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	... ²
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	3,6
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів крім виробництва машин та устаткування	9,1
машинобудування	13,0
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	2,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у тому числі	19,8
виробництво, передача та розподілення електроенергії	10,9

¹ Дані сформовано за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності формуються за однорідними видами діяльності).

² Інформація конфіденційна згідно з Законом України "Про державну статистику".

За підсумками 2017 року індекс промислової продукції становив 104,2 %.

10.2 Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Кіровоградщина належить до одного з найбільш насичених мінеральними ресурсами регіонів України. Надра області характеризуються наявністю ряду унікальних складових, перед усім для розвитку енергетики (уранові руди, буре вугілля, горючі сланці), чорної металургії (залізо, хром, нікель, кобальт), нерудних корисних копалин (каолін, трепел, графіт), декоративно-облицювальних і будівельних матеріалів.

Область посідає провідне місце та займає монопольне становище в Україні за запасами урану (83% від загальних запасів в Україні) і 100% за його видобутком. Розвідано різною мірою (детально або попередньо) 16 родовищ.

До паливно-енергетичних корисних копалин відносяться буре вугілля, горючі сланці, уранові руди.

Область посідає провідне місце в Україні за запасами урану та займає монопольне становище за його видобутком. Розвідано 16 родовищ, з яких розробляється чотири, це Мічурінське і Центральне родовища на території Кіровоградського району та Ватутінське і Новокостянтинівське родовища на території Маловисківського району (зазначені родовища розробляються ДП “Східний гірничо-збагачувальний комбінат”). У якості сировинної бази в майбутньому для Смолінської і Новокостянтинівської шахти ДП “Східний гірничо-збагачувальний комбінат” проводиться геологічне вивчення Докучаєвського та Партизанського родовищ, Апрельського і Залісного рудопроявів.

Промислові запаси залізних руд (металічних корисних копалин) складають 470 млн.т. У Петрівському районі ПАТ “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат” експлуатує два родовища – Петрівське і Артемівське, із загальними запасами 366 млн.т. Середньорічний видобуток залізистих кварцитів перевищує 7 млн.т. ПАТ “Північний ГЗК” розробляє Ганнівське родовище залізистих кварцитів, розташоване в межах північного району Кривбасу, між північною околицею м. Кривогу Рігу (Дніпропетровська область) та селом Ганнівка Петрівського району (Кіровоградська область). Загальна протяжність родовища складає 17 км, на даний час воно розробляється лише на території Дніпропетровської області.

На території області розташовано 5 комплексних родовищ нікелю і кобальту. ТОВ “Побузький феронікелевий комбінат” припинив розробку Липовеньківського родовища (Голованівський район). На даний час підприємство імпортує більш багаті руди, що здешевлює отримання кінцевої продукції.

Запаси та прогнозні ресурси корінних руд золота з середнім вмістом золота 6-6,5 г/т оцінені на двох родовищах – Клинівському в Кіровоградському районі та Юріївському в Компаніївському районі.

На території області виявлені руди літію, це Полохівське (Маловисківський район) та ділянка Добра (Добровеличківський район). У межах Ганнівсько-Звенигородської рудоносної зони (Новомиргородський та Маловисківський райони) встановлена наявність танталу.

На території Новомиргородського району ТОВ ВКФ “Велта” побудувала гірничо-збагачувальний комбінат та здійснює розробку Бирзулівського родовища ільменіту (титанові руди). З метою розширення мінерально-сировинної бази титанових руд ТОВ ВКФ “Велта” провело геологічне вивчення Лікарівської ділянки титанових руд в Новомиргородському районі.

Запаси графітової руди на трьох розвіданих родовищах становлять 126,7 млн.т. руди (51,5% від загальних запасів в Україні), або 7,9 млн.т кристалічного графіту. Балахівське і Петрівське родовища не розробляються. Заваллівське родовище експлуатує ТОВ “Заваллівський графітовий комбінат”. Супутньою корисною копалиною на цьому родовищі є абразивна сировина (гранат), запаси якої оцінені у 20,3 млн.т.

На території області розвідано 7 родовищ каоліну, придатних для використання у якості нерудної сировини для металургії, з них експлуатуються два: Обознівське родовище вторинного каоліну (розробляє ПАТ “Кіровоградське рудоуправління”) та Балашівське родовище вторинного каоліну (розробляє ТОВ “Сонек”), Вікненське родовище каоліну (ТОВ “Сермін”) готується до експлуатації.

У Компаніївському районі ТОВ “Георесурс” завершило геологічне вивчення Лозуватського родовища керамічних пегматитів. Після отримання дозвільних документів, передбачається введення в експлуатацію родовища нового для області виду корисної копалини.

Кварцити та кварц для вогнетривів представлені Малоскелівським родовищем, запаси промислових категорій складають 1,95 млн.т.

Корисні копалини для будівництва представлені в області 10 видами, та налічується 188 родовищ.

Розвідано 18 родовищ будівельного піску з промисловими запасами 56,3 млн. куб.м, розробляється 5 родовищ.

Підприємства області повністю забезпечені сировиною для виробництва було-щебеневої продукції та облицювального каменю. Розвідано 75 родовищ будівельного каменю з запасами 752,00 млн.куб.м, розробляється 20 родовищ.

Станом на 01 січня 2018 року Державною службою геології та надр України видано 70 спеціальних дозволів на користування надрами на території області, у тому числі 3 – на геологічне вивчення та 67 – на розробку родовищ корисних копалин. Зазначені цифри свідчать про те, що використовується лише 22% від загальної кількості розвіданих родовищ.

10.2.2 Добувна промисловість і розроблення кар'єрів

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств добувної промисловості та розроблення кар'єрів у 2017 році обсяг виробництва продукції збільшився на 12,3 %, у т.ч. у добуванні руд кольорових металів – на 10,9 %, каменю, піску та глини – на 10,6 %.

Обсяг викидів у 2017 році становив 1668,4 т, що складає 13,7 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.2.3 Металургійна промисловість

На сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу неможливо обійтися без кольорових металів, які є незамінними в машинобудуванні і особливо широко використовуються в таких його галузях, як електронна, електротехнічна, приладобудівна та ін. На території Кіровоградської області налічується 2 підприємства, які займаються металургійним виробництвом: ТОВ “Побужський феронікелевий комбінат”, ПАТ “Металит”.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств металургійної галузі обсяг викидів у 2017 році становив 3225,4 т, що складає 26,4 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.2.4 Харчова промисловість

Галузь виробництва харчових продуктів та напоїв традиційно займає одне з провідних місць у промисловості області. Доля підприємств з виробництва харчових продуктів та напоїв в обсязі реалізованої промисловістю області продукції складає 35,7 %.

За останні роки відбулися якісні зміни у виробничих відносинах та формах господарювання, зросла конкурентоспроможність продукції, визнаної не тільки в Україні, а й за її межами. Робота підприємств харчової промисловості має значний вплив на забезпечення продовольчої безпеки, насичення ринку продовольчими товарами. На підприємствах області постійно оновлюється асортимент продукції, впроваджуються сучасні технології.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств харчової промисловості викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2017 році склали 1879,0 т, що складає 15,4 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.2.5 Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції

У 2017 році порівняно з 2016 роком на Кіровоградщині випуск хімічної продукції зріс на 31,1 %. Збільшився випуск у виробництві основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в

первинних формах – в 1,8 разу, фарб, лаків і подібної продукції, друкарської фарби та мастик – на 9,9%.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2017 році склали 180,01 т, що складає 1,5% від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація виробництва — це розширене відтворення природних ресурсів шляхом вдосконалення технології, організації матеріального виробництва, підвищення ефективності праці в екологічній сфері.

В Україні, як і у всьому світі, основним забруднювачем навколишнього природного середовища є промисловість, тому екологізація всієї економічної діяльності є необхідною і обов'язковою. У зв'язку з цим 1 лютого 2011 року Україна набула статусу Договірної Сторони в Енергетичному Співтоваристві Південно-Східної Європи. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства було підписано 24 вересня 2010 року в місті Скоп'є (Македонія) і ратифіковано Законом України "Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства" від 15.12.2010 № 2787-VI. Приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства поклало початок довгострокової фінансової стабільності енергетичного сектора та поліпшення інвестиційного клімату в Україні, почало стимулювати регіональну інтеграцію та торгівлю, допомагає вирішенню проблем боротьби зі змінами клімату та запровадженню енергозберігаючих технологій. У рамках членства в Енергетичному співтоваристві Україна буде продовжувати підвищувати ефективність функціонування внутрішніх енергетичних ринків, шляхом імплементації відповідного законодавства ЄС.

Україною, як членом Енергетичного Співтовариства, прийнято зобов'язання дотримуватися положень Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та додатків до нього.

Згідно з Додатком II до Договору всі великі спалювальні установки після 31 грудня 2017 року мають відповідати вимогам Директиви 2001/80/ЄС про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин у повітря від великих спалювальних установок (далі – Директива 2001/80/ЄС).

В Україні кількість великих спалювальних установок перевищує 220. Значний обсяг робіт та обмежені фінансові ресурси операторів, що обслуговують великі спалювальні установки, не дозволяють Україні вчасно виконати вимоги Директиви 2001/80/ЄС. Через недотримання вимог українського екологічного законодавства переважна більшість великих спалювальних установок має бути виведена з експлуатації, що призведе до

зменшення наявних потужностей в національній енергетичній системі та зниження виробітку електричної і теплової енергії. Можливість для України тимчасового відступу від вимог Директиви 2001/80/ЄС (згідно зі статтею 4) шляхом впровадження Національного плану скорочення викидів має суттєве значення для енергетичної безпеки держави.

Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок було схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 796-р. Строк дії Національного плану скорочення викидів з 1 січня 2018 року по 31 грудня 2033 року. Цей строк:

- базується на Енергетичній стратегії України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність", затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605, та визначає плани повної реконструкції всієї енергетичної галузі;

- ґрунтується на необхідності забезпечення збалансованості енергетичної мережі України: для забезпечення безперебійного надійного енергопостачання з 90 енергоблоків ТЕС України, які мають у своєму складі найбільші спалювальні установки, одночасно може виводитися щорічно з експлуатації для реконструкції чи заміни не більше 5 енергоблоків. При цьому також враховано, що Об'єднана енергетична система України не синхронізована з ENTSO-E (європейська мережа системних операторів передачі електроенергії), за виключенням Бурштинського енергетичного острова.

Строк дії Національного плану скорочення викидів (до 31 грудня 2033 року) розповсюджується на реалізацію заходів зі скорочення викидів NOx через значну складність і вартість їх впровадження. Для викидів пилу і SO₂ строк дії Національного плану скорочення викидів закінчується 31 грудня 2028 року. Продовження строків для України узгоджено в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства стосовно Договірних Сторін (один додатковий рік для викидів пилу і SO₂ та 6 додаткових років для викидів NOx), обумовлено необхідністю забезпечення збалансованості енергетичної мережі України і пояснюється високими витратами на впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин.

Протягом строку дії Національного плану скорочення викидів оператори мають забезпечити поступове скорочення граничного обсягу викидів від усіх спалювальних установок, які включені до Національного плану скорочення викидів, та досягти нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин та інших вимог, викладених у Директиві 2010/75/ЄС, – до 31 грудня 2028 року для пилу і SO₂ та до 31 грудня 2033 року для NOx. Після завершення строків дії Національного плану скорочення викидів оператори великих спалювальних установок мають дотримуватися граничних значень викидів відповідно до вимог Додатку V Директиви 2010/75/ЄС.

Існуючим спалювальним установкам, для яких експлуатуючими їх операторами на основі аналізу техніко-економічних характеристик обладнання встановлено обмежений час експлуатації (до 40000 годин, починаючи з 1 січня

2018 року), дозволяється дотримуватися нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин, встановлених дозволами, які є дійсними на 31 грудня 2017 року. По завершенню зазначеного обмеженого часу експлуатації спалювальні установки мають бути виведені з експлуатації або замінені на нові спалювальні установки, які мають відповідати вимогам Директиви 2010/75/ЄС.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Україна – це країна з потужним агропромисловим потенціалом та величезними перспективами розвитку сільського господарства. Вона володіє сприятливими кліматичними умовами і якісними земельними ресурсами, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Кіровоградську область недарма називають житницею України: сільське господарство – провідна галузь її господарського комплексу. Провідне місце агросфери зумовлюється, насамперед, унікальними природно-кліматичними умовами та географічним розташуванням, її землям властива висока природна родючість, а унікальні чорноземи Кіровоградщини, що за 100-бальною шкалою якості мають 67 балів, демонструють у Паризькому музеї мір та ваги як еталонні.

Загальна площа сільськогосподарських угідь – 2032,3 тис. га, в т.ч. ріллі – 1764,5 тис. га. Рівень господарського освоєння області характеризується такими показниками: частка в загальній площі кількості населення та трудових ресурсів у країні складає 4,1 %, 2,3 % і 2,2 % відповідно. Тут зосереджено 2,3 % основних фондів, створюється 1,6 % валової доданої вартості, промисловістю та сільським господарством виробляється 3,3 % і 0,9 % від загальнодержавного рівня відповідно. Сільське господарство – провідна галузь економіки області. Основні зернові культури: озима пшениця та ячмінь, кукурудза на зерно, зерно-бобові, гречка та просапні культури. В області розвинуте садівництво, вирощуються різноманітні кісточкові та ягідні культури.

Аграріями області у 2017 році з площі 813,8 тис.га одержано валовий збір зернових культур у вазі після доробки в обсязі 2 млн. 848 тис. тонн зерна при середній врожайності 35,0 ц/га. З них кукурудзи отримано 1 млн. 562 тис. тонн при середній урожайності 39,4 ц/га.

У січні - жовтні 2017 року індекс валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств становить 89,0 %. За цим показником Кіровоградська область займає 22 рейтингове місце серед областей України.

На формування показника мало вплив зменшення обсягів виробництва порівняно із відповідним періодом 2016 року:

- м'яса (реалізація худоби та птиці) на 1 %;
- молока на 1,2 %;
- яєць на 4,8 %.

Зернові та зернобобові культури з кукурудзою обмолочені на площі 818,1 тис. га (99,8% до прогнозу), валове виробництво становить 2 млн. 977 тис. тонн зерна при врожайності 36,4 ц/га.

Ранні зернові та круп'яні культури обмолочено на 414,9 тис. га, намолочено 1 млн. 345 тис. тонн зерна, урожайність становить 32,4 ц/га.

Зернову кукурудзу зібрано на площі 397,7 тис. га (99,6%), намолочено 1 млн. 617 тис. тонн зерна при урожайності 40,7 ц/га.

Завершено збирання технічних культур. Соняшнику намолочено 1114,3 тис. тонн при середній урожайності 20,0 ц/га, сої намолочено 170,5 тис. тонн при середній урожайності 10,6 ц/га.

Цукрові буряки викопані на площі 15,7 тис. га (99,8%). Накопано 561,5 тис. тонн коренеплодів, з середньою урожайністю – 358,4 ц/га. На цукрові заводи вивезено 543,0 тис. тонн сировини.

Протягом звітного року озимі зернові посіяні на 330,7 тис. га (96% до прогнозу), з них: озимої пшениці – 273,1 тис. га, озимого ячменю – 57,0 тис. га та жита – 0,6 тис. га.

Посів озимого ріпаку проведено на площі 25,2 тис. га (70%).

За результатами останніх спостережень в доброму та задовільному стані озимі зернові знаходяться на – 186,0 тис. га (56% площ), озимий ріпак на – 16,4 тис. га (66% площ).

Станом на 01 листопада 2017 року у всіх категоріях господарств проти минулого року збільшилось поголів'я великої рогатої худоби (у наявності – 113,8 тис. голів) на 0,9 %, , та зменшилось поголів'я свиней (у наявності – 235,7 тис. голів) на 6 %. Збільшилось поголів'я овець і кіз на 1,10 % (у наявності – 47,4 тис. голів) та птиці на 2,8 % (у наявності – 6081,8 тис. голів).

З початку 2017 року придбано 405 од. техніки на суму 645,8 млн. грн., в тому числі: тракторів – 167 од. (301,1 млн. грн.), зернозбиральних комбайнів – 41 од. (180,0 млн. грн.), ґрунтообробної техніки – 74 од. (32,7 млн. грн.), посівної техніки – 37 од. (35,7 млн. грн.).

11.2 Вплив на довкілля

11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Господарства України вирощують понад 400 різних сільськогосподарських культур, які об'єднуються в окремі групи (зернові, технічні, городні, кормові, плодові тощо). Для переробки кожного виду рослинницької продукції розвиваються різні галузі промисловості, формуються різні галузеві рослинницько-промислові комплекси. Кожний із них являє собою своєрідну структуризовану систему, в якій в одному виробничому циклі ув'язується вирощування та переробка певних видів сільськогосподарської продукції.

Внесенням мінеральних добрив вдалося значно підвищити родючість ґрунтів і збільшити в них вміст гумусу. Уже в найближчий час з'являється можливість збільшення їх виробництва та внесення під усі сільськогосподарські культури, у т. ч. під зернові. Протягом 2017 року

сільськогосподарськими підприємствами області в ґрунт було внесено 91,2 тис. т мінеральних і органічних добрив, дані щодо внесення яких у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами наведені у таблиці 11.2.1.1.

Таблиця 11.2.1.1

Загальна посівна площа, тис. га	1128,0
Мінеральні добрива :	
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	105,0
у тому числі: азотних, тис. т	66,1
Фосфорних, тис. т	22,6
Калійних, тис. т	16,3
Удобрена площа під урожай, тис. га:	1013,2
% удобреної площі	89,8
Внесено на 1 га, кг	93
у тому числі: азотних, кг	61,5
Фосфорних, кг	18,6
Калійних, кг	12,9
Органічні добрива:	
Всього внесено в поживних речовинах, тис. тонн	1,3
Удобрена площа, тис. га	3,2
% удобреної площі	0,3
Внесено на 1 га, т	0,1

Внесення мінеральних і органічних добрив під багаторічні насадження по сільськогосподарських підприємствах

Удобрена площа під урожай, га:	***
Мінеральні добрива :	
Всього внесено в поживних речовинах, тонн	***
у тому числі: азотних, тонн	***
фосфорних, тонн	***
калійних, тонн	***
Внесено на 1 га, кг	***
Органічні добрива	***

Примітка (***) – дані не оприлюднюються головним управлінням статистики в Кіровоградській області з метою забезпечення вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційної статистичної інформації.

11.2.2. Використання пестицидів

Принципи застосування в сільському господарстві гербіцидів, інсектицидів, фунгіцидів та інших пестицидів – діючих засобів у боротьбі з бур'янами та шкідниками – звільняють людину від малопродуктивної ручної праці. За даними департаменту агропромислового розвитку Кіровоградської обласної державної адміністрації, у 2017 році було використано 1624,65 т засобів захисту рослин. Усього в господарствах області у 2017 році біологічним

способом оброблено 2031,38 тис. га. Кількість внесених пестицидів на 1 га склала 0,8 кг.

Показник забруднення земель сільськогосподарського призначення залишковими кількостями пестицидів Кіровоградської області за 2017 рік наведено у таблиці 11.2.2.1.

Забруднення земель сільськогосподарського призначення залишковими кількостями пестицидів Кіровоградської області за 2017 рік

Таблиця 11.2.2.1

Назва району	Пестициди	Кількість проб, шт.			Вміст ЗПК, мг/кг			ГДК	Населений пункт, господарство, де було перевищення ГДК
		Проаналізовано	З них містять залишкові кількості пестицидів	З них із вмістом вище ГДК	Мінімальний	Середній	Максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Долинський	ДДТ з метаболітами	5	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	5	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Знам'янський	ДДТ з метаболітами	7	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	7	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Компаніївський	ДДТ з метаболітами	5	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	5	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Маловисківський	ДДТ з метаболітами	2	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	2	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Новгородківський	ДДТ з метаболітами	2	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	2	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено

Новоукраїнський	ДДТ з метаболітами	3	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	3	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Олександрівський	ДДТ з метаболітами	33	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	33	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Олександрійський	ДДТ з метаболітами	40	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	40	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Онуфріївський	ДДТ з метаболітами	12	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	12	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Петрівський	ДДТ з метаболітами	17	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	17	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
Всього по області	ДДТ з метаболітами	132	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено
	ГХЦГ сума ізомерів	132	0	0	0	0	0	0,1	не виявлено

11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Облік та оцінка стану зрошуваних земель та зрошувальних систем є складовою частиною робіт з моніторингу зрошуваних земель, які здійснюються з метою визначення пріоритетних напрямків меліорації земель та розробки відповідних виробничих програм, а також першочергових меліоративних заходів на зрошуваних землях.

Основними показниками визначення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель є глибина залягання рівнів ґрунтових вод, засоленість та солонцюватість ґрунтів, якість зрошувальної води.

Розподіл зрошуваних земель та прилеглих до зрошення територій за середньовегетаційними значеннями глибини залягання рівнів ґрунтових вод такий:

Таблиця 11.2.3.1

Глибина залягання РГВ, м	Площа зрошувальних земель, га	Площа прилеглих до зрошення територій та до каналу Дніпро-Інгулець, га
РГВ<1,0	0	9
1,0<РГВ<1,5	2	17
1,5<РГВ<2,0	4	39
2,0<РГВ<3,0	4	149
РГВ>3.0	40680	7106

Дані щодо розподілу зрошуваних земель за якістю зрошувальних вод за звітний рік надаються для площі 23066 га. Критерії оцінки якості зрошувальних вод визначались за ДСТУ 2730-94 “Якість природної води для зрошення. Агрохімічні критерії”.

Таблиця 11.2.3.2

Якість зрошувальної води (за агрономічними критеріями)	Площа (га), станом на 01.01.2018 р.
Води придатні для зрошення	1462
Води обмежено придатні II класу, фізична площа, всього:	14198
за показниками через:	
небезпеку підлушення	11469
небезпеку вторинного засолення	2848
небезпеку токсичного впливу на рослини	12951
небезпеку осолонцювання	3175
Води непридатні для зрошення без попереднього поліпшення її якості	4827

Вивчення засоленості та солонцюватості ґрунтів зони аерації, визначення площ зрошуваних земель із різними типами та ступенем засолення, солонцюватості ґрунтів, зміни властивостей ґрунтового покриву під впливом меліорації базується на основі матеріалів ґрунтово-сольових зйомок. За даними ґрунтово-сольових зйомок, на зрошуваних масивах області широко розповсюджені землі з незасоленими та несолонцюватими ґрунтами. Останнім часом спостерігається зменшення площ з засоленими ґрунтами в шарі 0-1,0 м, причиною якого є зниження інтенсивності та кількості поливів і виключення із застосування хлоровміщуючих мінеральних добрив. Оцінка еколого-меліоративного стану зрошуваних земель та прилеглих територій надається станом на 01 січня 2018 року.

Таблиця 11.2.3.3

Еколого-меліоративний стан	Зрошувані землі, га	Прилеглі території, га
Сприятливий	38840	7229
Задовільний	1844	69
Несприятливий	6	22

Проаналізувавши вищевикладений еколого-меліоративний стан, слід наголосити, що несприятливий стан зрошуваних земель в області відмічений лише на площі 6 га та на 22 га прилеглих до зрошення земель, тому вони не мають впливу на використання зрошуваних земель.

11.2.4 Тенденції в тваринництві

В усіх категоріях господарств станом на 01 січня 2018 року налічувалось 100,9 тис. голів великої рогатої худоби, у т. ч. корів – 55,5 тис. голів; свиней – 228,6 тис. голів; овець та кіз – 39,8 тис. голів; птиці усіх видів – 4832,0 тис. голів. За 2017 рік усіма категоріями господарств області реалізовано на забій 70,8 тис. т худоби та птиці живою вагою, вироблено 305,2 тис. т молочка 440,1 млн. шт. яєць.

Продуктивність худоби і птиці на 01. 01. 2018 року (сільськогосподарські підприємства)

Таблиця 11.2.4.1

	Одиниця виміру	2017 рік	2016 рік	2017 р до 2016р	
				. + , -	в %
Надій на корову(на поч.р.)	кг	5568	5750	118	102,1
Яйценоскість на курку-нес.	штук	-	-	-	-
Середньо-добові прирости:		-	-	-	-
ВРХ	грам	-	-	-	-
Свиней	грам	-	-	-	-

Виробництво продукції тваринництва за всіма категоріями господарств на 01.01.2018 року

Таблиця 11.2.4.2

	Одиниця виміру	2017р.	2016р.	2017 до 2016 року	
				+ , -	в %
1. Реалізація худоби і птиці живою вагою					
Всі категорії господарств	тис.тонн.	70,	71,9	-1,1	98,5
Сільгосп підприємства	тис.тонн.	21,1	22,2	-1,1	95,0
Питома вага	%	30	31		
Господарства населення	тис.тонн.	49,7	49,7	0	100
Питома вага	%	70	69		
2. Молоко					
Всі категорії господарств	тис.тонн.	305,2	307,7	-2,5	99,2
Суспільний сектор	тис.тонн.	57,7	56,4	1,3	102,3

Питома вага	%	19	18		
Приватний сектор	тис.тонн.	247,5	251,3	-3,8	98,5
Питома вага	%	81	82		
3. Яйця					
Всі категорії господарств	млн.шт	440,1	455,8	-15,7	96,6
Суспільний сектор	млн.шт	3,2	41,1	-37,9	7,8
Питома вага	%	1	9		
Приватний сектор	млн.шт	436,9	414,7	22,2	105,4
Питома вага	%	99	91		
4.Вовна					
Всі категорії господарств	т.	8	12	-4	66,7
Суспільний сектор	т.	3	6	-3	50,0
Питома вага	%	38	50		
Приватний сектор	т.	5	6	-1	83,3
Питома вага	%	63	50		

*Підсумки обліку поголів'я худоби та птиці
по всіх категоріях господарств станом на 01.01.2018 року*

Таблиця 11.2.4.3

	Одиниця виміру	2017 до 2016			
		2018р.	2017р.	.+.-	%
1. Велика рогата худоба					
Всі категорії господарств	тис.гол.	100,9	100,5	0,4	100,4
Суспільний сектор	тис.гол.	26,3	26,8	-0,5	98,1
Питома вага, %	%	26	27		
Приватний сектор	тис.гол.	74,6	73,7	0,9	101,2
Питома вага, %	%	74	73		
2. в т. ч. Корови					
Всі категорії господарств	тис.гол.	55,5	55,4	0,1	100,2
Суспільний сектор	тис.гол.	10,3	10,3	0,05	100,5
Питома вага, %	%	19	19		
Приватний сектор	тис.гол.	45,2	45,15	0,05	100,1
Питома вага, %	%	81	81		
3. Свині					
Всі категорії господарств	тис.гол.	228,6	239,5	-10,9	95,4
Суспільний сектор	тис.гол.	129,4	134,8	-5,4	96,0
Питома вага, %	%	57	56		
Приватний сектор	тис.гол.	99,2	104,7	-5,5	94,7
Питома вага, %	%	43	44		
4. Вівці і кози					
Всі категорії господарств	тис.гол.	39,8	39,7	0,1	100,3
Суспільний сектор	тис.гол.	5,0	5,87	-0,89	84,8
Питома вага, %	%	13	15		
Приватний сектор	тис.гол.	34,82	33,83	0,99	102,9
Питома вага, %	%	87	85		
5. Птиця					
Всі категорії господарств	тис.гол.	4832,0	4729,9	102,1	102,2

Суспільний сектор	тис.гол.	28,9	28,62	0,26	100,9
Питома вага, %	%	1	1		
Приватний сектор	тис.гол.	4803,1	4701,3	101,84	102,2
Питома вага, %	%	99	99		

11.3 Органічне сільське господарство

Органічне сільське господарство є системою виробництва, яка дозволяє зберігати здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Вона покладається скоріше на екологічні процеси, біологічне розмаїття та цикли, адаптовані до місцевих умов, аніж на використання ресурсів зі шкідливими результатами.

Органічне сільське господарство є однією з форм практичної реалізації концепції сталого розвитку в сфері аграрного виробництва. Під ним в світі розуміють агровиробничу практику, що:

- не використовує синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків, тощо);
 - здійснює мінімальну оранку ґрунту;
 - не застосовує генетично модифікованих організмів (ГМО);
- охоплює різні сфери: рослинництво, тваринництво, птахівництво, садівництво і т.д.

За останні 50 років ґрунти України втратили 0,7 % гумусу, це високий показник зниження продуктивності чорноземів, середній показник гумусу по Україні становить 4,1 %. Запаси гумусу з 4,8 % знизилися до 4,1 %, внесення органічних добрив з кожним роком зменшується, за період з 1986 по 1990 роки органічного добрива вносилось 6,5 т/га, на даний час вноситься близько 200 кг/га. На даний час поповнити органічну речовину можливо тільки побічною продукцією. Кількість побічної продукції, наприклад 3 т соломи від озимої пшениці прирівнюється до 9 т гною, за умови внесення мінеральних добрив від 10 до 15 кг/га компенсаційної дози азоту підсилює гуміфікацію соломи і сприяє підвищенню в 1,3 разу гуманності новоутворених гумусних речовин.

На сьогодні під органічне сільське господарство в світі використовують великі площі земель: в Європі - 5,1 млн. га, в Північній Америці - 1,5 млн. га, в Латинській Америці - 4,7 млн. га, а в Австралії - 10,6 млн. га. Ці площі, як і обсяги продукції, систематично зростають.

Україна має значний потенціал для розширення виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її сертифікації і реалізації шляхом експорту, а також для постачання на внутрішній ринок. Водночас розширення виробництва екологічно чистої продукції сприятиме вирішенню ряду актуальних еколого-економічних і соціальних проблем, що існують у аграрному секторі та характерні для сільських територій.

12 ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

На сучасному етапі розвитку людства проблема взаємодії енергетики і довкілля набуває нових ознак, впливаючи на величезні території, більшість річок і озер, на атмосферу й гідросферу Землі. Ще більші масштаби розвитку енергопостачання й енергоспоживання в недалекому майбутньому зумовлюють подальше інтенсивне зростання їхніх різноманітних дій на всі компоненти природного довкілля в глобальному масштабі.

“Теплове забруднення” планети, “парниковий ефект”, “кисневе голодування”, кислотні дощі, виснаження озонового шару, масштабні забруднення токсичними хімічними речовинами і радіонуклідами, швидке скорочення біологічної різноманітності – це не повний перелік негативних наслідків, пов'язаний із виробництвом та використанням енергії, перетворенням її з однієї форми в іншу, реалізований об'єктами паливно-енергетичного комплексу.

Останніми роками спостерігається підвищення концентрації CO_2 в атмосфері, наслідком чого є “парниковий ефект” – підвищення температури Землі. Окрім викидів CO_2 , паливоспалювальні і теплоенергетичні установки виробляють викиди теплові (нагрітої води і газів), хімічні (оксиди сірки й азоту), золу і сажу, які зі збільшенням масштабу виробництва також створюють серйозні проблеми. Усунути або хоча б звести до мінімуму ці викиди можна тільки на підставі глибокого розуміння процесів перетворення енергії на всіх етапах, починаючи з видобутку первинних енергоресурсів і завершуючи використанням енергії споживачем у її кінцевому вигляді. Фактично екологія поставила людство перед необхідністю перейти до “безвідходного” енерговиробництва.

Іншою важливою стороною проблеми взаємодії енергетики і довкілля за нових умов є визначальна роль умов природного середовища в розв'язанні практичних завдань енергопостачання (вибір типу енергетичних установок і дислокації підприємств, вибір одиничних потужностей енергетичного устаткування й енергоресурсів, облік їхнього впливу на довкілля, застосування енергозберігаючих технологій і заходів та ін.).

12.1. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Електроенергетика України — це потужний, складний та багатогранний технологічний комплекс, метою якого є виробництво, передача і розподіл електроенергії між окремими споживачами.

Електроенергетична система, яка поєднує в собі різні типи електроенергетичних об'єктів, має значний різноплановий вплив на компоненти довкілля: атмосферу, гідросферу, літосферу, біосферу, що розподіляється за наступними напрямками:

- забруднення повітря шкідливими речовинами та сполуками;

- викиди парникових газів, що сприяють глобальним змінам клімату;
- теплове забруднення навколишнього середовища;
- споживання великих обсягів кисню і води;
- зміна природного режиму водовикористання при спорудженні та експлуатації гідроелектростанцій, теплове та хімічне забруднення води, що споживається на електростанціях;
- зміна природного режиму землекористування при розміщенні електростанцій та електричних мереж, вивезення та складування відходів, включаючи тверді, рідкі та радіоактивні відходи;
- радіаційні, акустичні та електромагнітні впливи.

Вплив електроенергетичних об'єктів на довкілля відбувається на всіх стадіях їх функціонування в електроенергетичній системі, починаючи з будівництва, під час експлуатації та виведення з роботи.

Вплив електроенергетичних об'єктів на земельні ресурси узагальнено зводиться до:

- випадіння на поверхню у вигляді твердих частинок і рідких розчинів продуктів викидів в атмосферу, у тому числі кислот і кислотних окислів, металів і їх сполук, канцерогенних і радіоактивних речовин;
- складування продуктів спалювання твердих палив (зола, шлаки), продуктів продувок поверхонь нагрівання (сажа, зола), твердих і рідких радіоактивних відходів;
- зміни ландшафту при спорудженні різних електроенергетичних об'єктів, у тому числі вирубка лісів, вилучення із сільськогосподарського обігу орних земель, лугів;
- вилучення територій (під будівлі, ставки-охолоджувачі, канали, дороги тощо).

Фактори екологічного впливу електроенергетичних об'єктів розподілено на фактори безпосереднього впливу (прямої дії), пов'язані з функціонуванням об'єктів та електроенергетичної системи в цілому, та фактори опосередкованого впливу, обумовлені створенням умов для функціонування цих об'єктів (наприклад, вплив на довкілля при видобуванні та транспортуванні палива, що поставляється на ТЕС, теплоелектроцентралей (ТЕЦ) та АЕС, при виготовленні електроенергетичного обладнання, утилізації відходів).

Фактори як безпосереднього, так і опосередкованого екологічного впливу, в свою чергу, розподіляються на загальні, тобто властиві всім об'єктам електроенергетики (наприклад, відчуження та механічні порушення земельних ресурсів), групові, характерні для типових груп об'єктів електроенергетики (наприклад, теплове та хімічне забруднення води при роботі ТЕС та АЕС, акустичний вплив при роботі обладнання), а також специфічні, властиві певним електроенергетичним об'єктам (наприклад, викиди забруднюючих речовин та парникових газів, утворення золівідвалів та шламонакопичувачів для ТЕС на органічному паливі, утворення твердих, рідких та газоподібних радіоактивних відходів для АЕС).

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств, які здійснюють постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2017 році склали 227,613 т, що складає 1,86% від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

12.2 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Заходи з впровадження енергоефективних проектів та проектів з альтернативної енергетики є стратегічно важливими у діяльності Кіровоградської обласної державної адміністрації.

Станом на 01 січня 2018 року в області встановлено 185 котлів, які працюють на альтернативних видах палива, з яких протягом 2017 року встановлено 16.

Створення належного інвестиційного клімату в області забезпечило у 2018 році динамічне зростання обсягу електричної енергії, виробленої сонячними електростанціями.

У 2017 році на території Кіровоградської області функціонувало 16 сонячних електростанцій, загальною потужністю до 50 МВт, зокрема на території м. Кропивницького, м. Знам'янки, м. Бобринця, а також Бобринецького, Голованівського, Долинського, Новоукраїнського та Онуфріївського районів.

Крім того, у Кіровоградській області функціонують приватні трифазні наземно-дахові сонячні електростанції.

Протягом 2018-2020 років планується ввести в експлуатацію ще 18 електростанцій загальною потужністю до 200 МВт на території м. Кропивницького, м. Благовіщенського, м. Новоукраїнки, Вільшанського, Гайворонського, Долинського, Кіровоградського, Петрівського та Олександрійського районів.

Мала гідроенергетика – один із найперспективніших видів генерації електроенергії для України та один із видів так званої відновлювальної або "зеленої" генерації.

Станом на 01 січня 2018 року в області збудовано та експлуатується 9 малих ГЕС, зокрема на території Вільшанського, Гайворонського, Голованівського, Новоархангельського районів.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1 Транспортна мережа області

Основним завданням транспортної політики України є поступова інтеграція транспортно-дорожнього комплексу в європейську та світову транспортну систему. Реалізація цього завдання передбачає впровадження європейських норм та стандартів у транспортній сфері, розвиток транспортної інфраструктури, міжнародних транспортних коридорів і пунктів пропуску, а також забезпечення безпеки та екологічності перевезень.

Мережа автомобільних доріг - одна із складових єдиної транспортної системи України, що задовольняє потреби суспільства в пасажирських та вантажних перевезеннях.

Автомобільні дороги області забезпечують внутрішні, міжрегіональні та міжнародні перевезення пасажирів і вантажів.

Особливу значимість автомобільні дороги мають на Кіровоградщині, що обумовлено розвинутим сільськогосподарським виробництвом та розташуванням області у центральній частині України. Це сприяє залученню в область транспортних потоків, у тому числі із значним обсягом міжнародних транспортних перевезень.

Підтримання стану автомобільних доріг на якісному рівні та їх активний розвиток сприяє зниженню частки транспортних витрат в собівартості продукції, пожеввленню економічної роботи підприємств, зростанню конкурентноздатності дорожньої мережі, від якої в свою чергу залежить збільшення обсягів транзитних перевезень, розвиток автотуризму, зміцнення економіки області в цілому.

Довжина мережі автомобільних доріг загального користування в області складає 6259,2 км, у тому числі державного значення - 1996,6 км (міжнародних - 355,3 км, національних - 304,9 км, регіональних - 109,8 км, територіальних - 1226,6 км) та місцевого значення 4262,6 км (обласних - 1575,2 км, районних - 2687,4 км).

В області автомобільні дороги з твердим покриттям становлять 6163,1 км, 525 мостів, довжиною 1117205 пог.м, у тому числі: великих - 16 (2151,56 пог.м).

13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень

Вантажні перевезення у 2017 році

Таблиця 13.1.1

	Вантажооборот		Перевезено (відправлено) вантажів	
	млн.ткм	у % до 2016р.	тис.т	у % до 2016р.
Транспорт	26446,8	105,1	20501,9	170,6
залізничний	25603,5	105,1	7822,7	101,6

автомобільний	842,2	104,7	12677,0	289,0
водний	–	–	–	–
авіаційний	1,1	52,1	2,2	47,8

Пасажирські перевезення у 2017 році

Таблиця 13.1.2

	Пасажирооборот		Перевезено (відправлено) пасажирів	
	млн.пас.км	у % до 2016р.	тис.	у % до 2016р.
Транспорт	2413,1	99,3	59805,8	102,2
залізничний	1627,0	106,4	2299,6	47,9
автомобільний	679,3	82,0	41834,2	88,9
водний	–	–	–	–
авіаційний	24,1	60,0	61,6	73,9
тролейбусний	82,7	232,2	15610,4	232,2
трамвайний	–	–	–	–
метрополітенівський	–	–	–	–

13.2 Вплив транспорту на довкілля

Автомобільний, залізничний, морський, річковий, авіаційний, трубопровідний та інші види транспорту постійно впливають на стан навколишнього середовища, забруднюючи повітря, воду, ґрунти, ліси. На транспорт припадає до 70 % хімічного й 90 % шумового забруднення (особливо в містах). На автомобільний транспорт припадає 94 % викидів оксиду вуглецю, 44 % оксиду азоту. Майже на 60 % забруднення атмосфери у великих містах залежить від роботи пересувних транспортних засобів.

На 15 тис. км пробігу автомобіль споживає в середньому 4 350 кг кисню, водночас викидаючи 3 250 кг вуглекислого газу, 530 кг оксиду вуглецю, 93 кг отруйних вуглеводнів, 27 кг оксиду азоту. У процесі експлуатації одного автомобіля витрачається 10 кг гумових матеріалів, а спрацювання шляхів із твердим покриттям становить 1 мм, що на відстані 1 000 км спричинює викид 100 т пилу. Цей пил містить майже 200 елементів забруднюючих речовин, у тому числі канцерогенний бензопірен, свинець, хлор тощо.

У великих містах недостатній контроль за забрудненням атмосферного повітря автотранспортними засобами спричинює гострі хронічні отруєння людей та активізацію деяких хвороб, зокрема, алергії, злоякісних пухлин, лейкозів, анемії, серцево-судинних захворювань, "сухого нежитю" тощо. Негативні наслідки викликає фотохімічний смог, який містить багато отруйних речовин.

Забруднення атмосфери транспортними й іншими технічними засобами негативно позначається на стані тваринного та рослинного світу. Тварини втрачають у вазі, у них порушуються обмін речовин і процеси росту. Під впливом забруднення атмосфери погіршується біохімічна активність лісу та ґрунтів, знижується врожайність сільськогосподарських культур.

13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Основними джерелами забруднення атмосфери є транспортні засоби з двигунами внутрішнього згорання. Частка забруднення атмосфери від газотурбінних рухових установок і ракетних двигунів поки незначна, оскільки їхнє застосування в містах і промислових центрах обмежено.

Ще на початку 90-х років минулого століття уряди європейських країн почали розробляти систему заходів для поліпшення екологічної безпеки. Виробників автомобілів і автомобільних двигунів зобов'язали поетапно вдосконалювати свою продукцію з метою зменшення шкідливих викидів із вихлопними газами. Встановлені вимоги до максимальних викидів двигунів внутрішнього згорання отримали назву "Євро" і, залежно від ступеня жорсткості вимог, носять назву: "Євро-1", "Євро-2", "Євро-3", "Євро-4", "Євро-5". "Євро-6" (екологічні сертифікати відповідності). Під час роботи двигунів внутрішнього згорання відбувається перетворення хімічної енергії рідких та газоподібних видів палива у теплову, а потім — у механічну енергію. При згорянні палива в циліндрах двигунів утворюються нетоксичні (водяна пара, вуглекислий газ) і токсичні речовини. Останні є продуктами згорання або побічних реакцій, що протікають за високих температур, найшкідливіші компоненти — оксид вуглецю CO, вуглеводні Cm Hn, оксид азоту (NO і NO₂), що зазвичай позначаються NOx, та сажа C

Україна ввела стандарт Євро-5 у 2016 році, оскільки підвищення екологічних вимог це одна з умов угоди про асоціацію з ЄС. Депутати заборонили імпортувати до країни нові і вживані автомобілі, які не відповідають екологічним вимогам.

Питання щодо проблеми із забрудненням навколишнього середовища транспортними засобами стає актуальнішим з кожним роком не тільки в Україні, а у цілому світі. У зв'язку із чим всесвітньо відомі компанії — виробники автомобілів все частіше роблять ставку на транспортні засоби обладнані електричними двигунами. У листопаді 2017 року в дизайн-центрі Tesla в Каліфорнії пройшла презентація Tesla Semi — електричної вантажівки яка, за словами засновника Tesla Ілона Маска, має запас ходу більше 800 кілометрів. Розгін від нуля до майже 100 кілометрів на годину у Semi займає всього п'ять секунд. Все це свідчить про активну роботу в галузі будівництва електромобілів та великі фінансові вклади у галузь екологічного автомобілебудування.

В Україні також з кожним роком стає все більше автомобілів які мають електричні двигуни. За даними регіонального сервісного центру МВС України в Кіровоградській області, станом на 31 грудня 2017 року в Кіровоградській області зареєстровано 34 транспортних засоби, які мають електродвигуни, причому з кожним роком на території Кіровоградської області їх стає дедалі більше. У 2015 році було зареєстровано 2 такі транспортні засоби, у 2016 – 10 транспортних засобів.

Таким чином екологізація транспорту є чи не найголовнішим питанням, яке підлягає вирішенню з метою поліпшення екологічної ситуації у світі.

14 ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

14.1 Регіональна екологічна політика

Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища у 2017 році здійснювалося у відповідності до Закону України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року", Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (далі Стратегія), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 та відповідні Стратегії розвитку Кіровоградської області до 2020 року, затвердженої у новій редакції рішенням обласної ради від 27 березня 2015 року № 716 (із змінами) (далі – Стратегії).

Стратегічною метою регіональної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом поетапного досягнення її цілей, гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення.

Досягнення стратегічних цілей "Збереження в регіонах біологічного та ландшафтного різноманіття", відтворення природних комплексів, земельних та водних ресурсів, формування національної екомережі", "Підвищення рівня обізнаності населення щодо цінностей територій та об'єктів природно-заповідного фонду і залучення населення до управління ними" та "Розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду", передбачених зазначеними Стратегіями, у 2017 році здійснювалося шляхом реалізації заходів "Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища у Кіровоградській області на 2016-2020 роки", затвердженої рішенням обласної ради від 25 березня 2016 року № 44 (із змінами) та відповідних місцевих програм охорони довкілля.

14.2 Удосконалення системи управління нормативно-правового регулювання охорони довкілля та екологічної безпеки

Екологічна політика - це сукупність заходів держави, спрямованих на збереження безпечного навколишнього середовища, захист життя і здоров'я населення від негативного впливу забруднення, досягнення гармонії у взаємодії суспільства і природи, охорону і раціональне використання природних ресурсів.

Одним з головних завдань екологічної політики є гармонізація відносин у системі "природа – суспільство". У зв'язку з цим набуває актуальності розвиток екологічного управління, що буде забезпечувати гармонійний розвиток виробничого та природного потенціалу, буде давати змогу узгоджувати мету господарювання з метою саморегуляції природних екосистем.

Згідно з екологічним правом, екологічне управління спрямоване на “суспільні відносини, у яких реалізується діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об’єднань, спрямована на забезпечення ефективного використання природних ресурсів, охорони довкілля, екологічної безпеки юридичними і фізичними особами”.

Мета державного екологічного управління полягає у запобіганні виснаженню природного потенціалу, недопущенні перевищення несучої ємності біосфери, а також екологізації функціонування всіх сфер життєзабезпечення, досягненні й підтримці необхідної якості життя населення, належного стану довкілля, гармонізації взаємовідносин суспільства та природи. Урахування несучої ємності біосфери і недопущення її перевищення в умовах сучасного соціально-економічного розвитку отримало офіційне визнання як ключового принципу екологічної політики на національному й міжнародному рівнях.

Охорона довкілля є однією з актуальних проблем сучасності. Згідно зі ст. 16 Конституції України, держава бере на себе обов’язок забезпечення екологічної безпеки і підтримки екологічної рівноваги, збереження генофонду українського народу і т.п.

До функцій департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації належить вирішення таких питань, як регулювання використання природних ресурсів місцевого значення, визначення нормативів забруднення природного середовища; впровадження економічного механізму природокористування, проведення моніторингу та обліку об’єктів природокористування і забруднення довкілля, проведення державної екологічної експертизи, здійснення контролю за дотримання природоохоронного законодавства, розроблення програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики, інформування населення та зацікавлених підприємств, установ та організацій з екологічних питань.

Департамент екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації відповідно до Положення забезпечує реалізацію державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, здійснює нормативно-правове регулювання, комплексне управління та екологічний контроль щодо охорони, використання та відтворення.

14.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Державний контроль за охороною навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів на Кіровоградщині здійснює Державна екологічна інспекція у Кіровоградській області (далі – Держекоінспекція).

З метою поліпшення екологічного стану та посилення державного контролю за дотриманням вимог чинного природоохоронного законодавства на території області протягом 2017 року Держекоінспекцією проведено 2009 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства на 811 об'єктах області, за результатами яких було складено 1830 протоколів про адміністративні правопорушення (з них 1807 протоколів складено державними інспекторами з ОНПС та 23 протоколи складено громадськими інспекторами з ОНПС Кіровоградської області).

За порушення вимог природоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 1819 посадових осіб та громадян, загальна сума накладених штрафів становить 489,005 тис. грн., сума стягнутих штрафів складає 482,919 тис. грн., з урахуванням попереднього періоду.

Протягом 2017 року на розгляд правоохоронних органів передано 4 матеріали та відкрито 2 кримінальних провадження. Загальна сума розрахованих збитків протягом звітного періоду склала 2379,294 тис. грн.

Разом з тим було пред'явлено 167 позовів та претензій на загальну суму 1820,14 тис. грн., та відшкодовано державі 2133,048 тис. грн. за 154 претензії та позови, частина з них за попередньо виставлені.

За результатами здійснення перевірок до судових органів подано 2 позови про прийняття рішення про тимчасову заборону (зупинення), за якими прийнято рішення про призупинення діяльності.

Контроль за охороною і використанням вод та відтворенням водних ресурсів в тому числі по підземним водах

Протягом січня – грудня 2017 року було проведено 332 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства по водних ресурсах (поверхневі та підземні води), а саме: 120 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства по водних ресурсах (поверхневі води) та 212 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства по водних ресурсах (підземні води).

Протягом звітного періоду складено 212 протоколів, за порушення вимог водоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 212 осіб на загальну суму штрафів 26,894 тис. грн., стягнуто на користь держави 28,322 тис. грн.

Основні статті Кодексу України про адміністративні правопорушення які застосовувались при виявленні правопорушень під час проведення перевірок:

ст. 48 – 64 постанови про адміністративні правопорушення (порушення права державної власності на води);

ст. 59 - 23 постанови про адміністративні правопорушення (порушення правил охорони водних ресурсів);

ст. 60 – 104 постанов про адміністративні правопорушення (порушення правил водокористування).

ст. 61 – 2 постанови про адміністративні правопорушення (порушення правил водокористування).

ст. 188-5 - 19 постанов про адміністративні правопорушення (невиконання законних розпоряджень чи приписів).

Державною екологічною інспекцією у Кіровоградській області передано до правоохоронних органів 2 матеріали щодо самовільного водокористування та скиду недостатньоочищених зворотних вод.

Протягом січня – грудня 2017 року пред'явлено 40 претензій на загальну суму 569,372 тис. грн.. Сплачено за січень – грудень 2017 року збитки по 45 претензіях та позовах на загальну суму 1198,344 тис. грн., з урахування часткової сплати.

За звітний період до судових органів передано 1 адміністративний позов про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю).

Протягом січня - грудня 2017 року сектором інструментально-лабораторного контролю на 21 підприємстві-водокористувачеві відібрано 35 проб зворотних вод, 1 пробу підземної води, 50 проб поверхневих вод в р. Інгулі, р. Грузькій, р. Інгульці, р. Бешці, р. Чорному Ташлику, р. Південному Бу, р. Дніпрі, р. Синюсі, р. Аджамці, р. Зелений, р. Бобринці, р. Сугоклеї, р. Кільтень виконано 1062 вимірювання.

Контроль за охороною атмосферного повітря

Протягом січня – грудня 2017 року проведено 404 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині охорони атмосферного повітря, за результатами яких складено 248 протоколів за порушення вимог природоохоронного законодавства, до адміністративної відповідальності притягнуто 248 осіб, загальна сума штрафів склала 43,01 тис. грн., стягнуто 42,534 тис. грн.

Основні статті Кодексу України про адміністративні правопорушення які застосовувались при виявленні правопорушень під час проведення перевірок:

ст. 78 - 101 постанова (порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря);

ст. 79 ч.2 – 103 постанови (порушення правил експлуатації устаткування для очищення і контролю викидів);

ст. 80 - 5 постанов (випуск в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах);

ст. 91-4 - 6 постанов (ненадання інформації екологічного характеру);

ст. 188-5 - 33 постанови про адміністративні правопорушення (невиконання законних розпоряджень чи приписів).

Розраховано та пред'явлено 41 претензію на загальну суму 395,738 тис. грн., сплачено за січень – грудень 2017 року 32 претензії на суму 299,489 тис. грн., в тому числі з урахуванням часткової сплати.

Протягом січня – грудня 2017 року проведено інструментально-лабораторний контроль викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення на 31 підприємствах, відібрано 273 проби, виконано 1863 визначення, проведено вимірювання димності, оксиду вуглецю, вуглеводнів від 136 одиниць автотранспорту.

Контроль за охороною і використанням земель

Протягом січня-грудня 2017 року у сфері охорони і використання земель здійснено 432 перевірки дотримання вимог земельного законодавства із них 92 на землях водного фонду. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 70 осіб, сума накладених штрафів склала 42,755 тис. грн., з яких сплачено 39,525 тис. грн.;

За ст.52 КУпАП «Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель» притягнуто до адмінвідповідальності 37 осіб, накладено штрафи на суму 32,300 тис. грн.;

За ст. 53 КУпАП «Порушення правил використання земель» притягнуто до адмінвідповідальності 18 осіб, накладено штраф на суму 5,440 тис. грн.;

За ст. 53-1 КУпАП «Самовільне зайняття земельної ділянки» притягнуто до адмінвідповідальності 3 особи, накладено штраф на суму 1,530 тис. Грн.;

За ст. 188-5 КУпАП (невиконання законних розпоряджень та приписів) притягнуто до адмінвідповідальності 12 посадових осіб, накладено штрафів на суму 3,485 тис. грн.;

Протягом звітнього періоду розраховано та пред'явлено 12 претензій на загальну суму 331,435 тис. грн.

Контроль у сфері поводження з відходами

Протягом січня-грудня 2017 року Державною екологічною інспекцією у Кіровоградській області проведено 645 перевірок у сфері поводження з відходами: із них 584 - планово, 61 - позапланово.

За порушення вимог Закону України «Про відходи» до адміністративної відповідальності притягнуто 799 осіб на загальну суму штрафів 270,436 тис. грн, з яких стягнуто 267,376 тис грн.

За ст. 82 КУпАП «Порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення» притягнуто до адмінвідповідальності 247 осіб;

За ст. 82 – 1 КУпАП «Порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів» притягнуто до адмінвідповідальності 243 посадові особи;

За ст. 82-4 КУпАП «Змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу» до адміністративної відповідальності притягнуто 109 посадових осіб;

За ст. 82-5 КУпАП «Порушення правил передачі відходів» до адміністративної відповідальності притягнуто 30 посадових осіб;

За ст. 82-6 «Порушення встановлених правил і режиму експлуатації установок і виробництв з оброблення та утилізації відходів» до адміністративної відповідальності притягнуто 55 посадових осіб;

За ст. 83 КУпАП «Порушення правил застосування, зберігання, транспортування, знешкодження, ліквідації та захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів» до адміністративної відповідальності притягнуто 42 особи;

За ст. 91-4 КУпАП «Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації до адміністративної відповідальності притягнуто 50 посадових осіб;

За ст.188-5 КУпАП «Невиконання законних розпоряджень чи приписів посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів» до адміністративної відповідальності притягнуто 23 посадові особи;

Рішення про тимчасову заборону господарської діяльності пов'язаної з утворенням (розміщенням) відходів не виносились.

Протягом січня-грудня 2017 року фахівцями екологічної інспекції проведено 65 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами на території: Бобринецького, Благовіщенського, Вільшанського, Долинського, Добровеличківського, Гайворонського, Голованівського, Знам'янського, Кіровоградського, Маловисківського, Новоукраїнського, Новгородківського, Новоархангельського, Новомиргородського, Олександрійського, Олександрівського, Онуфріївського, Петрівського, Світловодського та Устинівського районів області.

Основними порушеннями при перевірках спеціально відведених місць видалення відходів є:

- порушення правил складування відходів;
- порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів;
- порушення правил експлуатації сміттєзвалищ;
- влаштування несанкціонованих сміттєзвалищ;

Фахівцями екологічної інспекції проведено 19 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства власників місць видалення побутових відходів, під час проведення перевірок виявлено факти порушення правил експлуатації сміттєзвалищ.

Основні показники роботи Держекоінспекції щодо додержання вимог природоохоронного законодавства наведені в таблиці 15.3.1

Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Таблиця 15.3.1

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	268	770	811
2	Складено актів перевірок	од.	268	770	811
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	1115	1727	1830
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/грн.	1010/ 174692	1678/ 445332	1819/ 489,005
5	Стягнуто адміністративних штрафів	осіб/грн.	1010/ 171025	1678/ 449854	482,0912
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	осіб/грн.	91/ 7020561	165/ 2181,05	167/ 1820,143
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	осіб/грн.	79/ 820215	134/ 1229,398	154/ 2133,048
8	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	-	2	2
9	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або дозволів	од.	8	2	50
9.1	на спеціальне водокористування	од.	-	-	-
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	4	-	13/ 205556
9.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	4	-	37/ 401299
9.3	на утворення та розміщення відходів	од.	-	-	-
10	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	-	-	-
11	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень	од.	4	7	4

14.4 Виконання цільових екологічних програм

У 2017 році департамент екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації був відповідальним виконавцем "Комплексної програма охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки" (далі – Програма).

Метою Програми є охорона та поліпшення стану довкілля в області шляхом виконання заходів зі зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, зниження обсягів скидів забруднених стічних вод у природні водні об'єкти, зменшення негативного впливу промислових і побутових відходів на довкілля .

Протягом 2017 року в рамках реалізації Програми виконано комплекс заходів, зокрема:

з охорони атмосферного повітря - реалізовано 3 заходи на загальну суму 7933,587 тис. грн;

з охорони водних ресурсів – виконано 11 заходів на загальну суму 14708,2 тис. грн.;

по поводженню з відходами - здійснено 2 заходи на загальну суму 1990,0 тис. грн.;

щодо розвитку заповідної справи та формування регіональної екологічної мережі - виконано 5 заходів на суму 295,00 тис. грн.

вдосконалення системи моніторингу - виконано 4 заходи на загальну суму 1128,822 тис. грн.;

з екологічної освіти, виховання та інформування населення - виконано 5 заходів на загальну суму 370,00 тис. грн

охорони і раціонального використання мінеральних ресурсів - виконано 1 захід на суму 635,90 тис. грн.

ядерної і радіаційної безпеки – виконаний 1 захід на суму 195,00 тис. грн.

Загалом на виконання природоохоронних заходів, передбачених Програмою, у 2017 році залучено кошти у сумі 27256,509 тис. грн., з них 18314,10 тис. грн. – кошти ОФОНПС, 8942,409 тис. грн. – власні кошти підприємств.

Із передбачених програмою 76 заходів з охорони довкілля фактично були профінансовані за рахунок вищевказаних видатків 30 заходів.

Передбачений обсяг витрат на проведення природоохоронних заходів програми на 2017 рік склав 270497,1 тис. грн., фактично на реалізацію заходів програми спрямовано кошти у сумі 27256,6 тис. грн., що становить 10%, у кількісному вияві заходи виконані на 39,5 %.

Таблиця 14.4.1

№ з/п	Назва програми	Ким прийнята	№ та дата прийняття	Кількість використаних коштів, тис.грн.
1	2	3	4	5
1.	Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки	Кіровоградською обласною радою	Рішення № 44 від 25 березня 2016 року (із змінами)	27256,6

14.5 Моніторинг навколишнього природного середовища

В області впроваджується система моніторингу довкілля у відповідності до Положення про систему моніторингу довкілля Кіровоградської області, затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 21 січня 2014 року № 11-р. З метою широкого інформування громадськості про стан довкілля, за результатами моніторингу навколишнього природного середовища в області, департаментом екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації розроблено та видано Екологічний паспорт, Регіональну доповідь про стан навколишнього природного середовища, щомісячні інформаційні довідки "Про стан довкілля в регіоні" й іншу друковану продукцію, з якою можливо ознайомитись на веб-сайті департаменту за адресою: <http://ekolog.kr-admin.gov.ua>.

Система спостережень за станом довкілля

Таблиця 14.5.1

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.							
		Атмосферне повітря	Стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	Поверхневі води	Джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	Джерела скидів зворотних вод у морські води	Підземні води	Джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	Ґрунти, тис.га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Кіровоградській обласний лабораторний центр МОЗ України	-	1	7 створів водойм першої категорії та 91 створ водойм другої категорії	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Кіровоградська філія державної установи "Інститут охорони ґрунтів України"	-	-	-	-	-	-	-	243,10
3	Кіровоградське обласне управління водних ресурсів	-	-	14	-	-	-	-	4,621
4	Департамент житлово-комунального господарства Кіровоградської обласної державної адміністрації	-	-	22	12	-	-	-	-
5	Кіровоградський обласний центр з гідрометеорології	5	-	4	-	-	-	-	-
6	Державна екологічна інспекція у Кіровоградській області	-	-	-	37	-	-	-	-

14.6 Державна екологічна експертиза

Здійснення державної екологічної експертизи відбувається відповідно до Законів України "Про екологічну експертизу", "Про регулювання містобудівної діяльності", постанови Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 808 "Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку".

На підставі статті 14 Закону України "Про екологічну експертизу" об'єктами державної екологічної експертизи є:

державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей економіки;

проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування;

документація по перепрофілюванню, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, в тому числі військового та оборонного призначення;

проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в галузі забезпечення екологічної (в тому числі

радіаційної) безпеки, охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища;

документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів і речовин (у тому числі тих, що закупаються за кордоном), які можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу;

документація щодо генетично модифікованих організмів, що призначаються для використання у відкритій системі.

Відповідно до статті 13 Закону України "Про екологічну експертизу" здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 808 "Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку".

Основними завданнями екологічної експертизи є визначення ступеня екологічного ризику і безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності; організація комплексної, науково обґрунтованої оцінки об'єктів екологічної експертизи; встановлення відповідності об'єктів експертизи вимогам екологічного законодавства; оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища, і якість природних ресурсів; оцінка ефективності, повноти, обґрунтованості та достатності заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; підготовка об'єктивних, всебічно обґрунтованих висновків екологічної експертизи.

При розгляді матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище особлива увага приділяється питанням дотримання чинного законодавства, у т. ч. статті 15 Закону України "Про екологічну експертизу" встановленим нормативам та стандартам з точки зору екологічної припустимості щодо запланованої діяльності.

За 2017 рік надано два висновки державної екологічної експертизи.

18 грудня 2017 року набув чинності Закон України "Про оцінку впливу на довкілля", у зв'язку з чим втратив чинність Закон України "Про екологічну експертизу".

Відповідно до Закону суб'єкти господарювання повинні отримувати висновок з оцінки впливу на довкілля замість висновку державної екологічної експертизи.

Ключовим поняттям Закону є "планована діяльності". Планована діяльність – планована господарська діяльність, що включає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище та вимагає прийняття органом державної влади рішення або надання дозволу щодо їх здійснення.

Процедура оцінки впливу на довкілля передбачає підготовку суб'єктом господарювання повідомлення про плановану діяльність, звіту з оцінки впливу на довкілля, проведення його громадського обговорення, аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, а також надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля.

14.7 Економічні засади природокористування

14.7.1 Економічні механізми природоохоронної діяльності

Базові інструменти економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища, визначені у Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища" (1991), діяли і у 2017 році.

Основними елементами економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності залишалися :

- сплата екологічного податку;
- система зборів за спеціальне використання природних ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, біологічних, тощо);
- відшкодування збитків, заподіяних унаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища у результаті господарської діяльності;
- фінансування природоохоронної діяльності;
- впровадження та розробка державних та регіональних цільових програм охорони навколишнього природного середовища.

Одним із найважливіших еколого - економічних інструментів є сплата екологічного податку, який є головним джерелом надходжень до фондів охорони навколишнього природного середовища (державного, обласного та місцевих).

Відповідно до Бюджетного кодексу у 2017 році екологічний податок зараховувався у таких пропорціях: 20% - до спеціального фонду державного бюджету і 80% - до спеціального фонду місцевих бюджетів, у тому числі: до обласних бюджетів - 55%, до сільських, селищних, міських бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25%.

Надходження коштів від сплати екологічного податку до спеціального фонду місцевих бюджетів області за 2017 рік склали 55758,9 тис.грн., у тому числі:

- за розміщення відходів, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини – 46323,6 тис.грн. або 83,1%;
- за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення – 7055,2 тис.грн. або 12,6%;

за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти – 2380,1 тис.грн., або 4,3 %.

У 2017 році грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища у результаті господарської та іншої діяльності склали 2039,9 тис.грн.

Інформація про надходження коштів від сплати екологічного податку та грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, до спеціальних фондів місцевих бюджетів області наведена у таблиці 14.7.1.1.

Таблиця 14.7.1.1

Інформація про виконання індикативних прогнозних показників надходження екологічних платежів до спеціального фонду місцевих бюджетів області (фондів охорони навколишнього природного середовища) у 2017 році
тис.грн.

Екологічний податок (крім радіоактивних відходів) (19010000)					Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності (24062100)	
Річний індикативний прогнозний показник надходження за звітний рік (зазначається загальна річна сума за чотири квартали)	Фактичні обсяги надходжень (наростаючим підсумком з початку року)				Плановий показник надходжень на рік (загальна сума за чотири квартали)	Фактичні обсяги надходжень (наростаючим підсумком з початку року)
	Усього,	у тому числі за:				
		викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення (19010100)	скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти (190102000)	Розміщення відходів крім розміщення окремих видів класів відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях об'єктах суб'єктів господарювання (19010300)		
1	2	3	4	5	6	7
52114,7	55758,9	7055,2	2380,1	46323,6	610,5	2039,9

В цілому (враховуючи збитки, заподіяні унаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища у результаті господарської діяльності) до фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів області фактично надійшло 58684,7 тис.грн., із них до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища – 38921,0 тис.грн., до міських, сільських, селищних, об'єднаних територіальних громад – 14300,2 тис.грн.

Динаміка фактичних надходжень коштів до фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів у 2012-2017 роках наведена у таблиці 15.7.1.2

Фактичні надходження коштів до фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів, 2010-2015 роки (за даними департаменту фінансів облдержадміністрації)

Таблиця 14.7.1.2

Рік	Всього у місцеві фонди, тис.грн.	В тому числі:	
		обласний фонд, тис.грн.	Сільські, селищні, міські фонди, фонди об'єднаних територіальних громад, тис.грн.
2012	12567,7	3580,5	8987,2
2013	15722,5	4375,2	11347,3
2014	17329,7	4849,6	12480,1
2015	830,0	208,3	622,2
2016	45823,5	30618,3	15205,2
2017	58806,9	38506,7	19763,7

14.7.2 Стан фінансування природоохоронної галузі

Витрати підприємств, організацій та установ області на охорону навколишнього природного середовища протягом 2017 року становили 154,5 млн.грн, з них поточні витрати – 140,3 млн.грн (90,8%), капітальні інвестиції – 14,2 млн.грн (9,2%).

Найбільша частка витрат на охорону навколишнього природного середовища здійснюється підприємствами водопостачання; каналізації, поводження з відходами (71,4% загального обсягу витрат); державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (9,6%); переробної промисловості (8%).

У 2017 році кошти фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів області спрямовувалися на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки області.

За даними департаменту фінансів обласної державної адміністрації, з місцевих екофондів усіх рівнів на виконання природоохоронних заходів фактично використано 33606,5 тис.грн. (враховуючи невикористаний залишок коштів за 2016 рік) (табл.15.7.2.1)

Фактичне використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів, 2012-2017 роки

Таблиця 14.7.2.1

Рік	Всього у місцеві фонди, тис.грн.	В тому числі:	
		обласний фонд, тис.грн.	Сільські, селищні, міські фонди, тис.грн.
1	2	3	4

2012	8861,8	2668,0	6193,8
2013	8639,6	4540,0	4099,6
2014	11289,3	5780,0	5509,3
1	2	3	4
2015	18719,6	5672,1	13047,5
2016	31650,9	22250,2	9400,7
2017	33606,5	20811,1	12795,4

Рішенням Кіровоградської обласної ради "Про обласний бюджет на 2017 рік" (із внесенням протягом року змін до нього) затверджені видатки обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на загальну суму 47986,3 тис.грн., із яких фактично використано 20811,1 тис. грн.

У межах бюджетних асигнувань виконувалися чотири бюджетні програми.

За КПКВК 240601 "Охорона та раціональне використання природних ресурсів" використано кошти у сумі 15344,1 тис.грн.

За КПКВК 240604 "Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища" використано кошти у сумі 5217,0 тис.грн.

За КПКВК 240605 "Збереження природно-заповідного фонду" використано кошти у сумі 100,0 тис.грн.

За КПКВК 6018370 "Субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів" використано кошти у сумі 150,0 тис.грн.

Кошти місцевих (сільських, селищних, міських) фондів охорони навколишнього природного середовища використовувалися переважно на заходи з ліквідації стихійних і впорядкування існуючих сміттєзвалищ, поліпшення стану водних ресурсів та заходи з озеленення населених пунктів.

14.8 Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

Відповідно до статті 1 Закону України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності", технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю).

Екологічна стандартизація і нормування проводяться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Ці норми (правила, вимоги) набувають форми нормативно-технічних документів, міжнародних, державних, галузевих, міжгалузевих стандартів та нормативів.

На сьогодні система екологічної стандартизації містить такі види стандартів:

- ГОСТи — колишні державні стандарти СРСР, які визнано чинними на території України;
- державні стандарти України — ДСТУ;
- міжнародні стандарти, в першу чергу стандарти міжнародної організації з питань стандартизації (ISO);
- галузеві стандарти/технічні умови;
- стандарти підприємства.

Екологічне нормування - це діяльність спеціально уповноважених державних органів у галузі охорони навколишнього природного середовища, інших центральних органів виконавчої влади щодо розроблення та затвердження меж допустимого впливу на довкілля хімічного забруднення, фізичних, біологічних та інших шкідливих факторів, що походять від стаціонарних та пересувних джерел, а також меж використання природних ресурсів та дозволених природоперетворюючих заходів. До екологічних нормативів у першу чергу належать нормативи гранично допустимих викидів (ГДВ) у атмосферне повітря та гранично допустимих скидів (ГДС) у воду та ґрунти забруднюючих хімічних речовин, а також гранично допустимих рівнів (ГДР) фізичних факторів, зокрема, шуму, вібрації, іонізуючого випромінювання (радіації), електромагнітних факторів, а також шкідливих біологічних факторів, тобто будь-яких чинників біотичного походження (віруси, бактерії, грибки, токсини, чинники біохімічної дії, генетично модифіковані організми тощо), що здатні спричинити масові захворювання людей, тварин, рослин, можуть призвести до погіршення стану довкілля, заподіяння значних економічних збитків, погіршення умов життєдіяльності населення.

Спеціальне природоресурсне законодавство більш детально регулює питання екологічного нормування стосовно кожного природного ресурсу. Так, стаття 5 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» до нормативів у галузі охорони атмосферного повітря відносить нормативи: екологічної безпеки атмосферного повітря; гранично допустимих викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел; гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел; вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел; технологічні нормативи допустимого викиду забруднюючих речовин.

Екологічні нормативи розробляються і вводяться в дію спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища та іншими уповноваженими на те державними органами, насамперед МОЗ України, відповідно до законодавства України. Ці ж органи контролюють дотримання відповідних нормативів.

14.9 Державне регулювання у сфері природокористування

Державне управління використанням природних ресурсів та охороною довкілля здійснюють різні державні органи, що мають визначену для них компетенцію. Вона ж використовується для класифікації цих органів управлінської діяльності на органи загальної та органи спеціальної компетенції.

Органами загальної компетенції здійснюється загальне управління, яке за територіальним принципом поширюється або на всю територію держави, або стосується тільки певного адміністративно-територіального утворення. До органів управління загальної компетенції належать Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та їхні виконавчо-розпорядчі органи. Певними конституційними повноваженнями у сфері загального управління природокористуванням та охороною довкілля наділені також Верховна Рада України та Президент України.

Органами спеціальної компетенції вважаються спеціально уповноважені державні органи виконавчої влади, для яких здійснення функцій управління у сфері природокористування та охорони довкілля є основним завданням. За визначенням Закону "Про охорону навколишнього природного середовища" такими є спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях та інші державні органи до компетенції яких законодавством України та Автономної Республіки Крим віднесено здійснення визначених законодавством функцій управління у сфері природокористування та охорони довкілля.

Кабінет Міністрів України є вищим центральним органом у системі органів виконавчої влади. Його загальні повноваження визначені у ст. 116 Конституції України. А стосовно управління у сфері охорони довкілля Закон "Про охорону навколишнього природного середовища" (ст. 17) передбачає виконання ним наступних повноважень:

- здійснення реалізації визначеної Верховною Радою України екологічної політики;
- забезпечення розробки державних цільових, міждержавних і регіональних екологічних програм;
- координація діяльності міністерств, відомств, інших установ та організацій України у питаннях охорони довкілля;
- встановлення порядку утворення і використання Державного фонду охорони навколишнього природного середовища у складі бюджету України та затвердження переліку природоохоронних заходів;
- встановлення порядку розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів використання природних ресурсів, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів;
- прийняття рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;

- організація екологічного виховання та екологічної освіти громадян;
- встановлення порядку визначення зборів та їх граничних розмірів за користування природними ресурсами, забруднення довкілля, розміщення відходів, інші види шкідливого впливу на нього;
- прийняття рішення про здійснення (тимчасово) або припинення діяльності підприємств, установ і організацій, незалежно від форми власності та підпорядкування, в разі порушення ними законодавства про охорону довкілля;
- керівництво зовнішніми зв'язками України у сфері охорони довкілля.

Органами виконавчої влади на місцях є місцеві державні адміністрації, які в межах своїх повноважень здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Законодавством передбачено, що у сфері використання та охорони земель, природних ресурсів і охорони довкілля місцеві державні адміністрації:

- розпоряджаються землями державної власності відповідно до закону;
- розробляють, подають на затвердження відповідних рад та забезпечують виконання регіональних екологічних програм; звітують перед відповідною радою про їх виконання;
- вживають заходів до відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону довкілля підприємствами, установами, організаціями та громадянами;
- вносять пропозиції відповідним органам місцевого самоврядування щодо організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- інформують населення про екологічно небезпечні аварії та ситуації, стан довкілля, а також про заходи, що вживають до його поліпшення.

14.10 Екологічний аудит

Екологічний аудит – це відносно новий ринковий механізм природокористування. В Україні основні правові та організаційні засади здійснення екологічного аудиту і підвищення екологічної обґрунтованості та ефективності діяльності суб'єктів господарювання визначає Закон України "Про екологічний аудит". Положення цього Закону поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та видів діяльності.

Відносини у сфері екологічного аудиту в Україні регулюються, Законами України "Про екологічний аудит", "Про охорону навколишнього природного середовища", актами законодавства та державними стандартами України. З метою зниження антропогенної і техногенної діяльності на довкілля в Україні запроваджено різні форми державного контролю і перевірки відповідності вимогам охорони навколишнього природного середовища, а саме: екологічна експертиза, оцінка впливу на навколишнє природне середовище (ОВНПС), екологічна інспекція та екологічний аудит.

Під час аудиту системи екологічного моніторингу здійснюється аналіз накопичених статистичних даних моніторингу з визначенням потрібної точності вимірів і відповідності проведених вимірів очікуваним характеристикам.

При цьому розглядається: які параметри навколишнього середовища необхідно контролювати і чому; як регулярно слід проводити вимірювання; які використовуються методи, засоби вимірювань, контрольні зразки; як здійснюється добір зразків для аналізу; як обробляються дані вимірів тощо.

Прогнозні оцінки впливу на навколишнє природне середовище здійснюються в межах аудиту для зіставлення з фактичними впливами в процесі реалізації якого-небудь проекту. Параметри порівняння можуть стосуватися природного середовища (викиди в атмосферу, склад і кількість твердих відходів, рівень забруднення підземних вод, рівень радіації тощо), біологічної системи (структура біоспільнот, розміри популяцій, наявність хвороб тощо), людського співтовариства (існуюча інфраструктура, захворюваність населення, стан пам'яток тощо).

Аудит рівня екологічних ризиків передбачає складання переліку потенційно небезпечних об'єктів (технологічні процеси, устаткування, сировина, матеріали), відмова або порушення технології роботи з якими може призвести до негативних впливів на навколишнє середовище, на аналіз чинників, що можуть бути причиною аварій, катастроф.

Об'єктом аудиту можуть бути і фінансові ризики, пов'язані з відповідальністю за порушення допустимих рівнів впливу на навколишнє середовище. При цьому розглядаються встановлені штрафні санкції за екологічні порушення, величина витрат на очищення викидів, рекультивацію земель, можливі компенсаційні виплати за порушення громадських прав тощо.

Нині екологічний аудит є всесвітньо визнаним механізмом підвищення не тільки екологічної, але й економічної ефективності виробництва, який має свою міжнародну й національну нормативно-правову базу. В Україні це перш за все державні стандарти серії ДСТУ ISO 14000, що відповідають міжнародним стандартам серії ISO 14000.

Екоаудит здійснюється на основі звернення замовника (товаровиробника) до аудиторської фірми для надання кваліфікованої комплексної (правової, екологічної, технологічної, маркетингової, інжинірингової) або спеціалізованої допомоги у вирішенні інвестиційних, ринкових та природоохоронних проблем. У договорі (контракті) визначаються цілі екоаудиту. Вони можуть бути різними залежно від того, які проблеми виникли в замовника з постачальниками, технологічним та екологічним станом виробництва, з державними інспекційними органами, з інвесторами, суміжниками й у цілому з розвитком підприємства і конкурентоспроможністю його продукції.

14.11 Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Злагоджена та системна робота органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та територіальної громади дає можливість забезпечити успішне виконання поставлених завдань для вирішення екологічних проблем Кіровоградського регіону у природоохоронній сфері. Відповідно до положень Орхуської конвенції про доступ інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, на базі Комунального закладу ОУН бібліотека ім. Д.І. Чижевського створений постійно діючий Орхуський центр екологічної інформації. Основною метою діяльності центру є розширення участі громадськості у формуванні екологічної політики області, підготовці рішень, реалізація яких може вплинути на стан довкілля; підвищення поінформованості широких кіл громадськості щодо стану навколишнього природного середовища України та Кіровоградської області; підтримка вільного обміну досвідом та інформацією у сфері збереження довкілля; сприяння екологічним громадським організаціям та зацікавленим суб'єктам у діяльності, спрямованій на збереження довкілля.

За 2017 рік працівниками центру спільно з органами виконавчої влади проведені заходи природоохоронного спрямування (конференції, семінари, наради, виставки, круглі столи, акції, презентації книг) такі як: засідання круглого столу до Всесвітнього дня води, черговий Всеукраїнський експедиційно-польовий збір юних ботаніків, круглий стіл щодо створення Чорноліського національного природного парку тощо.

У межах діяльності центру багато уваги приділяється роботі з дітьми та молоддю. Адже завдання Орхуського центру – сприяння формуванню екологічно свідомого ставлення до навколишнього природного середовища, активної громадської позиції щодо охорони та збереження природних ресурсів, підвищення рівня екологічної культури молодого покоління. Тож учнівська та студентська молодь має можливість взяти участь в екологічних тренінгах, переглядах пізнавальних фільмів про тварин, різноманітних конкурсах, майстер-класах, іграх, вікторинах екологічного спрямування.

Круглий стіл до Всесвітнього дня води



Круглий стіл щодо створення Чорноліського національного природного парку





VI Всеукраїнський експедиційно-польовий збір команд юних ботаніків

Усі заплановані та проведені заходи центру відображаються в розділі "Орхуський центр екологічної інформації" на веб-сайті комунального закладу обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського за адресою: <http://library.kr.ua/orhus/>.

14.11.1 Діяльність громадських екологічних організацій

Діяльність екологічних рухів та громадських організацій вимагає від суспільної свідомості перенести гуманне ставлення на все навколишнє середовище, яке починає сприйматися як живе, наділене суб'єктністю, та заслуговує на людське ставлення. Саме їх активна участь виступає головною силою у ствердженні основних принципів екологічної етики у життєдіяльності суспільства. На території області діють 87 організацій природоохоронного спрямування, які активно беруть участь у щорічних загальнонаціональних та регіональних природоохоронних акціях: “До чистих джерел”, “День довкілля”, “Операція новорічна ялинка”, “Первоцвіт” тощо. Усі заходи, проведені громадськістю, висвітлюються обласними та місцевими засобами масової інформації: газетами, радіо, телебаченням, веб-сайтами.

Громадські екологічні організації, що діють на території області (загальнодержавні, місцеві)

Таблиця 15.11.1

№ з/п	Назва організацій	Юридична адреса
1	2	3
1	Громадська організація “Добровільне незалежне екологічне об'єднання "Зелений світ"	м. Олександрія, вул. Святомиколаївська, 18, каб. № 8
2	Громадська організація “ЕКО+”	м. Олександрія, вул. Київська, 145
3	Громадська організація “Дружба - 2013”	м. Олександрія, вул. Кременчуцька, 227
4	Громадська організація “СВІТ ЕКОСТАНУ”	м. Олександрія, вул. 6-го Грудня, 41
5	Громадська організація “Березівські рибачки спортивної ловлі”	м. Олександрія, пров. Гвардійський, 2
6	Знам'янський міський осередок “Зелений світ”	м. Знам'янка, вул. Чкалова, 32
7	Громадська організація “Людина і Довкілля”	м. Знам'янка, вул. Фрунзе, 81, кв. 13
8	Громадська організація “Рибачки Петрове”	Знам'янський р-н., с. Петрове, пров. Новий, 6
9	КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ"	27200, Кіровоградська область., Бобринецький район, село Дібрівка, вулиця Тельмана, будинок 15.
10	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ БОБРИНЕЦЬКОГО РАЙОНУ"	27200, Кіровоградська область., Бобринецький район, місто Бобринець, вулиця Гагаріна, будинок 9.
11	ЕКОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ БОБРИНЕЦЬКОГО РАЙОНУ	27200, Кіровоградська область., Бобринецький район, місто Бобринець, провулок Набережний, будинок 12.
12	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “БОБРИНЕЦЬКЕ РАЙОННЕ УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО	27200, Кіровоградська область., Бобринецький район, місто Бобринець, вулиця Леніна, 45А

	МИСЛИВЦІВ ТА РИБАЛОК”	
13	БОБРИНЕЦЬКА РАЙОННА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «РИБАЛКИ БОБРИНЕЧЧИНИ»	27200, Кіровоградська область., Бобринецький район, місто Бобринець, вулиця Орджонікідзе,66
14	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ РИБАЛОК ЛЮБИТЕЛІВ «ТАВРІЯ»	27600, Кіровоградська область, Устинівський район, смт.Устинівка, вулиця Островського, 625
15	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ДОЛИНСЬКИЙ РИБОЛОВНИЙ КЛУБ”	27500,Кіровоградська область, Долинський район, м.Долинська , вулиця Генерала Лазарева, будинок 16, квартира 1
16	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “РИБАЛОК-ЛЮБИТЕЛІВ ВАРВАРІВКА ДОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ”	Кіровоградська область, Долинський район, с.Варварівка
17	ДОЛИНСЬКА РАЙОННА ОРГАНІЗАЦІЯ “УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА МИСЛИВЦІВ ТА РИБАЛОК”	28500, Кіровоградська область, Долинський район, місто Долинська, вулиця Дзержинського, будинок 86
18	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “РИБАЛОК-ЛЮБИТЕЛІВ “КІРОВЕ” ДОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ	28514, Кіровоградська область, Долинський район, с.Кірове, вул.Жукова,87
19	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ЦЕНТР РОЗВИТКУ ГРОМАДИ “ДЖЕРЕЛО”	27600, Кіровоградська область, Устинівський район, смт Устинівка, вулиця Шкільна, 9А
20	УСТИНІВСЬКА РАЙОННА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА МИСЛИВЦІВ ТА РИБАЛОК	27600, Кіровоградська область, Устинівський район, смт Устинівка, провулок Ювілейний, 5
21	Кіровоградська районна організація Українського товариства мисливців та рибалок	Кіровоградська область, Кіровоградський район, с. Овсяниківка
22	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "СПІЛКА РИБАЛОК "БЛАГОДАТЬ"	27635, Кіровоградська обл., Кіровоградськийрайон., с. Івано-Благодатне, Вулиця Леніна, буднок 53
23	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ТОВАРИСТВО РИБАЛОК СЕЛА МОГУТНЬОГО"	27612, Кіровоградська обл., Кіровоградський р., с. Могутне, вулиця Миру, будинок 169
24	Компаніївська районна організація Українського товариства мисливців і рибалок	Кіровоградська область, смт. Компаніївка, вул. Калініна, 74
25	Маловисківська районна організація Українського товариства мисливців та рибалок	м. Мала Виска вул. 40 років Жовтня, 50
26	Громадська організація “Якимівське товариство рибалок”	Маловисківський р-н, с. Якимівка вул.. Степова,5
27	Громадська організація “Копанське товариство рибалок любителів”	Маловисківський р-н, с. Копанки
28	Громадська організація “Ленінське товариство рибалок любителів”	Маловисківський р-н, с. Леніно вул. Центральна, 1
29	Громадська організація “Спілка рибалок села Лозуватка”	Маловисківський р-н, с. Лозуватка вул. Леніна, 31
30	Громадська організація “Рибалок “Фенікс”	Маловисківський р-н, с. Плетений Ташлик вул.. Гоголя, 19

31	Районна громадська організація "Екологічний дитячо-юнацький центр "Паросток"	с.Петрокорбівка, вул. Миру, 2
32	Новгородківська районна організація Українського товариства мисливців та рибалок	смт.Новгородка,вул. Кірова,11
33	Громадська організація "Любителів рибалки с. Новомиколаївка"	28216, Кіровоградська область, Новгородківський район, село Новомиколаївка, вулиця Миру, будинок 45
34	Новоархангельська районна організація мисливців та рибалок	смт. Новоархангельськ вул. Чекістів, 21
35	Новоархангельський районний осередок громадської організації "Союз соціально-екологічного захисту"	смт. Новоархангельськ вул. Максимчука, 6
36	Громадське об'єднання «Клуб рибалок Левківки»	Новоархангельський район с. Левківка вул. Леніна №6
37	Новоукраїнська районна організація Українського товариства мисливців і рибалок (УТМР)	м. Новоукраїнка, вул.Шевченка,15
38	Новоукраїнська міська дитяча громадська організація «Екологічні детективи»	м. Новоукраїнка, вул.. Воровського, 57
39	Олександрівська районна організація Українського товариства мисливців і рибалок	смт. Олександрівка вул.. Щорса,53
40	Природоохоронна громадська організація "Озерський мисливський колектив"	27542, Кіровоградська обл., Світловодський р-н, с. Озера, вул. Дружби 1
41	Громадська організація "Асоціація рибалок Світловодщини"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Леніна, 73, кв. 17,
42	Громадська організація "ЕКОЛОГІЧНА ВАРТА ПРИДНІПРОВ'Я"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Героїв України, буд. 96, к. 6
43	Громадська організація "Зоозахист і турбота"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Будівельників, буд. 20, кв. 81
44	Громадська організація "Зоозахист Світловодськ"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Приморська, буд. 38, корп. Б, кв. № 30
45	Громадська організація "Ялич"	27544, Кіровоградська обл., Світловодський район, село Іванівна, вул. Центральна, буд. № 122
46	Громадська організація "Рибальський хутір села Іванівка"	27544, Кіровоградська обл., Світловодський район, с. Іванівка, вул. Набережна, 14
47	Громадська організація "Клуб Рибалок Іванівки"	27544, Кіровоградська обл., Світловодський район, село Іванівка, вул. Першотравнева, 6
48	Районна рада Українського товариства мисливців і рибалок	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Гагаріна 14
49	Онуфріївська районна Первинна організація товариства лісівників	28001, Кіровоградська обл., Онуфріївський район, сел. Онуфріївка, вул. Першотравнева, 1а
50	Онуфріївська районна організація Українського товариства мисливців і рибалок.	28001, Кіровоградська обл., Онуфріївський район, сел. Онуфріївка, вул. 50 років Жовтня, 13

51	Громадська організація "Добровеличківський рибалка"	27000, Кіровоградська обл., смт.Добровеличківка, вул.Леніна,92 кв.4
52	Громадська організація "Хвиля удачі"	27015, Кіровоградська обл., Добровеличківський р-н., с.Липняжка, вул..Лугова,19
53	Громадська організація "Гаївський рибалка"	27010, Кіровоградська обл., Добровеличківський р-н.,с.Гаївка
54	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "Спілка пасічників Медок"	27010, Кіровоградська обл., Добровеличківський р., с. Гаївка, вулиця Шевченка, 1
55	Громадська організація "Рибалки села Скопіївки"	27030, Кіровоградська область, Добровеличківський район, с.Скопіївка
56	Гайворонська районна громадська організація "Екологія та соціальний захист"	Кіровоградська обл., Гайворонський р., м. Гайворон, вул. Воровського, 35 кв. 18
57	Громадська організація "Молодь за чисте майбутнє"	Кіровоградська обл., Гайворонський р., м. Гайворон, вулиця Гоголя 13.
58	Кіровоградська обласна організація українського Товариства мисливців та рибалок	м. Кропивницький, вул. Т. Карпи, 76, т. 24-14-15
59	Українська крайова організація екологічної асоціації "Зелений світ"	м. Кропивницький, вул. Дворцова, 26, кімн. 18
60	Кіровоградське обласне Товариство кролівників і звірників-любителів	м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 31/36, т. 55-02-52, 55-09-92
61	Кіровоградська обласна громадська організація "ЕКО РУХ"	м. Кропивницький, вул. Кавалерійська, 7, кім.46
62	Дитяча екологічна громадська організація Флора	м. Кропивницький, вул. Пугачова, 2 24-05-97
63	Молодіжна екологічна спілка Кіровоградщини	м. Кропивницький, вул. Новгородська, 66, кв.2
64	Кіровоградський обласний дитячий екологічний центр "Екзампей" при Кропивницькому колегіумі	м. Кропивницький, вул. Володарського, 25, т. 22-57-08
65	Кіровоградська обласна молодіжна організація "ЕКО РУХ"	м. Кропивницький, вул. Орджонікідзе, 7
66	Громадська організація "Екологічний щит"	м. Кропивницький, вул. Т. Карпи. 84,
67	Кіровоградський обласний громадський еколого-експертний центр "Довкілля"	м. Кропивницький, вул. .В. Чміленка,42
68	Кіровоградське обласне товариство мисливців та рибалок "Новолутківське"	Добровеличківський р-н ,с. Новолутківське, вул. Молодіжна,39
69	Громадська організація Кіровоградське обласне Товариство лісівників	25006, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, Подільський р., вулиця Тараса Карпи, будинок 76, кабінет 2
70	Кіровоградська обласна організація "Молодіжна екологічна громадська асоціація "Екосвіт"	м. Кропивницький, пров. Театральний, 8
71	Кіровоградська обласна молодіжна громадська організація „Студентське товариство охорони природи"	м. Кропивницький, проспект Університетський, 8
72	Громадська організація „Союз соціально – екологічного захисту"	м. Кропивницький, вул. Червонозорівська, 23-г, кв.16

73	Кіровоградська обласна громадська організація „Екологія та Соціальний захист”	Кіровоградська область, Бобринецький район, с. Дібрівка, вул. Тельмана, 15
74	Кіровоградська обласна молодіжна громадська організація „Чисте майбутнє”	м. Кропивницький, вул. Кавалерійська, 19/26
75	Незалежна громадська організація Український екологічний фонд сприяння ЮНЕСКО	м. Кропивницький, вул. Острівська, 2, корпус 2
76	Кіровоградська обласна громадська організація Чисте майбутнє Кіровоградщини	м. Кропивницький, вул. Кавалерійська, буд. 5, кімната 119
77	Громадська організація “Кіровоградське міське товариство бджоловодів-любителів”	м. Кропивницький, вул. Белінського, 2 а, кв. 38
78	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ТОВАРИСТВО ОБОЗНІВСЬКИХ РИБАЛОК "	27631, Кіровоградська обл., Кіровоградський р-н., с. Обознівка, вулиця Садова, будинок 25,
79	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "МІСЬКЕ ДОБРОВІЛЬНЕ ТОВАРИСТВО БДЖОЛЯРІВ-ЛЮБИТЕЛІВ"	25014, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, Вулиця №6 Участок "Липова Роща"
80	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛІГА"	25006, м. Кропивницький, Вулиця Шевченка, будинок 20/24
81	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО-АЛЬЯНС 4.0."	25005, м. Кропивницький, Вулиця Добровольського, будинок 1, корпус 1, офіс № 316
82	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "СПІЛКА ПАСІЧНИКІВ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ"	25019, м. Кропивницький, Вулиця 40-річчя Перемоги, будинок 56
83	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ "ЛЮДИ ТА ЗЕМЛЯ"	25022, м. Кропивницький, Площа Героїв Майдану, Будинок Рад 1, кабінет № 62
84	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО ЛІГА ЦЕНТР"	25013, м. Кропивницький, Вулиця Пацаєва, будинок 5, корпус 3, квартира № 61
85	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ОЗЕЛЕНЕННЯ КІРОВОГРАД"	25028, м. Кропивницький, Фортечний р., Вулиця Пацаєва, будинок 8, корпус 1, квартира № 82
86	Новомиргородська районна організація мисливців і рибалок	м.Новомиргород вул. Горького,5
87	Новомиргородське товариство кролівників та звіринників	м.Новомиргород вул. Ш. Алейхема

14.11.2 Діяльність громадських рад

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року №996 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики", відповідно до протоколу зборів за участю інститутів громадянського суспільства з формування нового складу Громадської ради при Кіровоградській обласній державній адміністрації від 08 квітня 2017 року затверджено новий склад Громадської ради (розпорядження голови облдержадміністрації від 21 квітня 2017 року №195-р

"Про новий склад Громадської ради при Кіровоградській обласній державній адміністрації").

У своїй діяльності Громадська рада керується Конституцією та законами України, указами Президента України, постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, а також Положенням про Громадську раду, розробленим на основі Типового положення.

Основними завданнями Громадської ради є:

- сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;
- здійснення громадського контролю за діяльністю облдержадміністрації;
- сприяння врахуванню облдержадміністрацією громадської думки під час формування та реалізації державної політики.

Громадська рада відповідно до покладених на неї завдань:

- може проводити громадську експертизу діяльності облдержадміністрації та громадську антикорупційну експертизу нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, які розробляє облдержадміністрація;
- може здійснювати громадський контроль за врахуванням облдержадміністрацією пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення ним прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, яка знаходиться у її володінні, а також дотриманням нею нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції;
- інформує в обов'язковому порядку громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному веб-сайті облдержадміністрації та в інший прийнятний спосіб;
- збирає, узагальнює та подає облдержадміністрації інформацію про пропозиції інститутів громадянського суспільства щодо вирішення питань, які мають важливе суспільне значення;
- організовує публічні заходи для обговорення актуальних питань розвитку галузі чи області;
- готує та оприлюднює щорічний звіт про свою діяльність.

Протягом 2017 року відбулося шість засідань Громадської ради, одне з яких – виїзне.

29 квітня 2017 року в рамках фестивалю "Холодний – Яр 2017" у с. Розумівці, Олександрівського району Кіровоградської області було відкрито пам'ятник Юрію Горліс - Горському – автор роману "Холодний Яр", очевидцю і учаснику визвольних змагань 1917—1921 років, що відбувались на території урочища Чорний ворон (урочище "Пальчикове", Бірківське лісництво) у національно-визвольній боротьбі українського народу. Пам'ятник було встановлено за ініціативи істориків, митців, журналістів, викладачів, громадських діячів та Громадської ради при обласній державній адміністрації, яких об'єднало спільне прагнення зберегти історичну пам'ять про часи Національної революції. Урочище Чорного ворона має важливе історичне і

культурне значення національного рівня. Проте, почалась суцільна вирубка холоднораського лісу, проти якого повстала громадськість.

Так, 02 червня 2017 року у с. Розумівка Олександрівського району відбулося виїзне засідання Громадської ради при облдержадміністрації, на якому було розглянуто питання про збереження урочища Чорний Ворон.

У засіданні Громадської ради взяли участь представники Кіровоградського обласного управління лісового та мисливського господарства, Олександрівської райдержадміністрації, Розумівської сільської ради, науковці, представники ЗМІ.

Відповідно до рішення Громадської ради від 02 червня 2017 року було надіслано лист до Кіровоградського обласного управління лісового та мисливського господарства з вимогою:

1. Зупинити проведення суцільних рубок в урочищі Чорний ворон (урочище "Пальчикове" Бірківського лісництва);

2. Надати Громадській раді при обласній державній адміністрації копії документів, які регламентували рубки дерев в урочищі Чорний ворон (урочище "Пальчикове" Бірківського лісництва) у 2017 році;

3. Надати Громадській раді при обласній державній адміністрації плани рубок лісу на території Кіровоградської області на 2017-2020 роки та інформацію щодо площ лісовідновлення у 2010-2016 роках (із зазначенням переліку ділянок та їх місця проведення);

4. Надати Громадській раді при обласній державній адміністрації копії розпорядчих документів щодо створення при управлінні лісового та мисливського господарства Громадської ради відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року №996 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики".

23 жовтня 2017 року, за участі представників громадських організацій, що входять до складу Громадської ради при обласній державній адміністрації, в обласній універсальній науковій бібліотеці імені Д. І. Чижевського відбулось засідання за круглим столом на тему: "Надання лісовому масиву, де встановлено пам'ятник Чорному Ворону, статусу заповідника". Членами Громадської ради підтримана ідея щодо створення національного парку.

14.12 Екологічна освіта та інформування

Екологічне виховання є складовою частиною всебічного гармонійного розвитку особистості. Формувати внутрішню потребу берегти й примножувати багатство природи є пріоритетним завданням позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування.

Протягом 2017 року в області працювало 3 заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування: комунальний заклад "Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді"; Світловодська міська станція юних натуралістів виконавчого комітету

Світловодської міської ради; станція юних натуралістів Торговицького навчально-виховного об'єднання Новоархангельської районної ради. Разом з тим, у закладах загальної середньої освіти працювало 233 творчі об'єднання учнівської молоді еколого-натуралістичного спрямування, в яких займалися 3848 учнів.

З метою широкого залучення юннатів до роботи по оздоровленню, вивченню та збереженню біорізноманіття рідного краю комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» проводить велику організаційно-масову роботу щодо участі школярів області у Всеукраїнських та обласних природоохоронних масових заходах: "Вчимося заповідувати", "До чистих джерел", "Ліси для нащадків", обласний конкурс-захист екологічних проектів «Вчимося досліджувати та охороняти природу», конкурс дослідницько-експериментальних робіт з природознавства "Юний дослідник" та ін. Всього за рік було організовано та проведено 29 очно-заочних еколого-натуралістичних масових заходів, якими охоплено понад 7000 школярів області.

Силами юних природолюбів виконується великий обсяг робіт по оздоровленню довкілля.

З метою формування екологічної культури особистості та набуття навичок розв'язання екологічних проблем протягом 2017 року учнівські колективи, гуртки, творчі об'єднання закладів загальної середньої та позашкільної освіти Долинського, Новомиргородського, Олександрівського, Світловодського районів, міст Бобринець, Новоукраїнка та Олександрія взяли активну участь в обласному етапі Всеукраїнського конкурсу "Парки - легені міст і сіл". За час проведення обласного етапу Конкурсу його учасниками стали більше 1500 школярів області. В ході конкурсу учнівською молоддю відновлено 38 скверів, вирощено більше 12000 штук посадкового матеріалу (декоративні дерева, кущі, квіти), який був використаний для створення нових зелених зон, квітників та інших об'єктів зеленого будівництва.

Важливим напрямком роботи комунального закладу "Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді" є організація і проведення обласних та виховних заходів з еколого-натуралістичного напрямку.

З метою підвищення рівня еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності учнівської молоді 22 березня 2017 року комунальний заклад "Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді" провів обласний (очний) етап конкурсу учнівських колективів екологічної просвіти "Земля - наш спільний дім", в якому взяли участь екологічні агітбригади закладів загальної середньої та позашкільної освіти Бобринецького, Вільшанського, Кіровоградського, Маловисківського, Новомиргородського, Олександрівського, Онуфріївського, Петрівського, Світловодського, Устинівського районів, міст Кропивницький, Олександрія та Світловодськ.

У виступах агітбригад були підняті актуальні екологічні проблеми з теми

«Ландшафти як середовище життя та об'єкти охорони». Юні екологи пропагували свій досвід роботи по збереженню природи та охороні довкілля, доносили інформацію про екологічну ситуацію свого регіону. За допомогою оригінальних театральних дійств учні показували негативні сторони людського спілкування з природою та закликали любити і берегти природу.

Високий рівень підготовки продемонстрували всі учасники обласного (очного) етапу Всеукраїнського конкурсу учнівських колективів екологічної просвіти "Земля - наш спільний дім", що свідчить про систематичну пропагандистську діяльність та природоохоронну роботу в даних закладах. Переможцем обласного (очного) етапу Всеукраїнського конкурсу учнівських колективів екологічної просвіти "Земля - наш спільний дім" була визнана агітбригада "Здорово" Олександрівського районного центру дитячої та юнацької творчості, яка представить Кіровоградщину на фінальному етапі конкурсу в місті Полтава.

З метою пошуків інноваційних підходів до організації екологічної освіти школярів, широкого охоплення учнівської молоді науково-дослідницькою роботою з еколого-натуралістичного напрямку 22 лютого 2017 року на базі закладу проходив обласний Конкурс "Вчимось досліджувати та охороняти природу", на який надійшло 62 конкурсні роботи учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти районів та міст області.

Юні екологи презентували свої дослідницько-експериментальні роботи в трьох секціях: "Юний дослідник"; "Молодь за чисте довкілля"; "Юні господарі землі".

Однією з найбільш поширених форм екологічного виховання школярів в області є робота на екологічних стежках. В закладах загальної середньої та позашкільної освіти їх налічується 57, більшість яких створені в межах заповідного фонду або ж на територіях, які пропонуються юними природоохоронцями для надання їм статусу заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ.

Так, в Бобринецькому районі створені 2 екологічні стежки.

В Гайворонському районі функціонує 8 екологічних стежок.

В Добровеличківському районі налічується 15 екологічних стежок.

В Долинському районі закладено 6 екологічних стежок.

В Новомиргородському районі створено 2 екологічні стежки.

Екологічні стежки «Левада» та «Лебедина балка» для вихованців районної екологічної дитячої громадської організації «Паросток» Новгородківського району стали постійно діючим об'єктом для проведення навчальних екскурсій.

В Новоукраїнському районі створено 8 навчально-екологічних стежок: "Дивосвіт" та "Глодоські парки", "Софіївське урочище", "Знай, люби, бережи" при Новоукраїнській ЗОШ I-III ступенів № 1, 3 та № 8, "Дивосвіт степової Новоукраїнки" та "Квіти на скелях» при центрі дитячої та юнацької творчості «"ЗОРІТ" Новоукраїнської міської ради.

В Олександрійському районі функціонує 2 екологічні стежки: «Стежками

куколівської землі" та "Околицями села Бандурівки".

В Олександрівському районі створено 2 екологічні стежки "Дуби-велетні Чорного лісу" та "Водойми рідного краю"

В Онуфріївському районі 2 екологічні стежки "Первоцвіти нашої місцевості" та "Заповідні території Попівської сільської ради".

В Петрівському районі функціонує навчальна шкільна екологічна стежка "Річка Березніговата".

В Світловодському районі вихованцями екологічного гуртка Світловодського ЦЦЮТ розроблена екологічна стежка по території Захарівської сільської ради.

В місті Кропивницький існує 3 екологічні стежки: "Парк Перемоги" комунального закладу "Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді", "Річка Сугоклея та її притока Масленіківська" загальноосвітньої школи I-III ступенів № 33 Кропивницької міської ради, "Світ чарівний та загадковий" комунального закладу "Навчально-виховне об'єднання природничо - економіко - правовий ліцей - спеціалізована школа I-III ступенів №8 - позашкільний центр" Кропивницької міської ради.

В місті Світловодськ - 1 екологічна стежка, створена вихованцями Світловодської міської станції юних натуралістів.

На Кіровоградщині все більше уваги приділяється збільшенню мережі природно-заповідних територій та об'єктів. Статусу державного значення надано "перлинам" краю: ландшафтному заказнику "Чорноліський", гідрологічній пам'ятці природи "Болото "Чорний ліс", ботанічним заказникам "Граничний степ" та "Сатківський степ", загальнозоологічному заказнику «Полозова балка», дендрологічному парку "Веселі Боковеньки", паркам-пам'яткам садово-паркового мистецтва "Онуфріївський парк", "Хутір Надія". Місцевого значення: 2 заказники, 17 пам'яток природи, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва і 10 заповідних урочищ.

З метою залучення дітей та молоді до участі у виконанні заходів, передбачених Конвенцією збереження біологічного різноманіття в Україні та Указом Президента України від 23.05.2005 № 838/2005 "Про заходи щодо подальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні", з квітня по листопад 2017 року комунальним закладом «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» проведено обласний етап Всеукраїнського конкурсу школярів та учнівської молоді "Вчимося заповідувати".

Метою проведення конкурсу є широке залучення юннатівської молоді до роботи по збереженню біорізноманіття в рамках Всеєвропейської Стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, активізація природоохоронної роботи через різні форми еколого-краєзнавчої діяльності.

Вихованці екологічної дитячої громадської організації "Паросток"Петрокорбівського НВК Новгородківського району (керівник Баланенко А.Г.) створили ландшафтні заказники місцевого значення: "Лебедина балка", "Балка "Глибока", "Левади" (рішення Кіровоградської

обласної ради від 19 грудня 2009 року № 600). Для проведення екопросвітницької роботи розробили екскурсійні маршрути та науково-пізнавальні стежки.

Юні природоохоронці області беруть активну участь у благоустрої природно-заповідних територій: ліквідовують стихійні сміттєзвалища та запобігають їх утворенню; прокладають та облаштовують еколого-туристичні стежки й місця відпочинку; розчищають русла річок та прибережні смуги. ¹

Разом з практичною природоохоронною роботою учнівські та педагогічні колективи закладів загальної середньої та позашкільної освіти області, проводять велику пропагандистсько-просвітницьку роботу: виступи екологічних агітколективів, проведення екологічних мітингів, флешмобів, свят; виготовлення та розвішування листівок, плакатів; робота еколекторіїв, виступи в місцевих засобах масової інформації.

Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку. Щорічно 2 лютого відзначається Всесвітній день водно-болотних угідь. З цієї нагоди в комунальному закладі "Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді" під час гурткових занять вихованці були ознайомлені зі змістом, завданням та метою Рамсарської конвенції. Вона є першою глобальною угодою з охорони та збереження природних ресурсів.

Під девізом «Водно-болотні угіддя для нашого майбутнього» в закладі проведено виховні заходи:

екологічна гра "Пригоди у замку на острові Біо";

відео презентація "Водно-болотні угіддя України міжнародного значення";

конкурс малюнків;

дослідницька лабораторія "Вода - джерело життя".

Вихованці гуртка «Основи гідробіології» комунального закладу "Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді", який працює на базі комунального закладу "Долинська ЗІ 11 I-III ступенів № 2 ім. А.С.Макаренка Долинської районної ради" дуже люблять свій рідний край і хочуть жити у гармонії з природою, і тому ставляться до неї як до частини нашої національної культурної спадщини. Під гаслом "Відкрий для себе водно-болотні угіддя України" гуртківцями в рамках відзначення Всесвітнього Дня водно-болотних угідь проведено ряд еколого-освітніх заходів. В приміщенні школи була розміщена експозиція "Парадокси і факти про водно-болотні угіддя», проведено засідання круглого столу на тему "Шляхи недопущення обезводнення водних угідь" під час якого було розглянуто та обговорено проблеми і перспективи охорони водно – болотних угідь Кіровоградщини. Вихованцями гуртка був створений та презентований буклет-пам'ятка "Збережи водно-болотні угіддя".

Для забезпечення додержання прав громадян на отримання достовірної екологічної інформації проводиться висвітлення через засоби масової інформації газети, радіо, телебачення та веб-сайти: Кіровоградської обласної державної адміністрації (<http://www.kr-admin.gov.ua/>), департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації (<http://ekolog.kr-admin.gov.ua/>), Орхуського центру екологічної інформації (<http://library.kr.ua/orhus/>).

Випуск щорічних екологічних видань, які розповсюджувались серед громадськості: "Екологічний паспорт Кіровоградської області", "Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища", дає змогу громадськості проаналізувати, як змінюється стан довкілля Кіровоградської області з року в рік.

ВИСНОВКИ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Тобто, створювання безпечних умов існування людини в Україні повинно бути на першому місці, у зв'язку із чим кожен повинен приділяти якомога більше уваги стану навколишнього середовища, в якому він живе. Піклування про навколишнє природне середовище повинно стати для людства пріоритетним в житті, адже від його стану безпосередньо залежить те найдорожче, що має кожна людина, – життя.

У вирішенні питань екологічного напрямку обласна влада виходить із переконання, що охорона природи та раціональне природокористування мають слугувати основними базовими принципами у взаємовідносинах людини з оточуючим світом.

Однією з важливих екологічних проблем регіону є забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за 2017 рік становив 12204,0 т. Щільність викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел по Кіровоградській області у розрахунку на км² за 2017 рік становила 0,5 т, що є незмінним показником в порівнянні з 2016 роком – 0,5 т. У розрахунку на одну особу викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел по області складала 12,7 кг (за 2016 рік – 12,2 кг).

На жаль, у 2017 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у порівнянні з 2016 роком зросли на 3,3 %, здебільшого це пов'язано із зростанням економічних, промислових та транспортних показників, проте таке підвищення не є суттєвим.

Порівняно з іншими регіонами України стан атмосферного повітря Кіровоградщини в цілому задовільний.

Для суттєвого покращення стану атмосферного повітря від стаціонарних джерел викидів необхідно забезпечення суб'єктами господарювання фінансування ефективних методів щодо будівництва установок очистки газоподібних шкідливих речовин з газів, що виділяються від діяльності підприємств, проведення налагоджувальних робіт та застосування сучасного обладнання.

Найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря надходить від ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат". Для зменшення обсягів викидів та покращення екологічної ситуації в області даним підприємством розроблено ряд заходів, зокрема, реконструкція аспіраційного обладнання металургійного цеху, газоочисного обладнання трубчатих обертових печей обпалювального цеху та аспіраційного обладнання відділення

великого дроблення, середнього дроблення, перевантаження, шихтарного обпалювального цеху.

Ще одним актуальним проблемним питанням для області залишається проблема поводження із промисловими відходами.

Проблема утворення промислових відходів полягає у тому, що переважна більшість відпрацьованих відвалів кар'єрів ПрАТ "ЦГЗК", який є основним утворювачем відходів, не переробляються, а видаляються та, відповідно, із року в рік накопичуються на території області.

Крім того, департаментом спільно з державною екологічною академією післядипломної освіти та управління "ЧОРНОБИЛЬ" проведено роботу щодо розроблення проекту Концепції Державної цільової програми радіаційного і соціального захисту населення Кіровоградської області та міста Кропивницького.

Зазначений проект Концепції, погоджено розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 29 грудня 2017 року № 690-р.

На даний час проект Концепції подано на погодження до Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, Міністерства фінансів України та Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України.

Крім цього, з метою збереження природного різноманіття існуючих ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу, збереження для майбутніх поколінь природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, в області постійно ведеться цілеспрямована робота з підготовки та організації заходів з питань створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

В області діє Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки, затверджена рішенням обласної ради від 25 березня 2016 року № 44 (із змінами).

Комплексною програмою охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки (далі-Програма) передбачено виконання природоохоронних заходів для вирішення пріоритетних завдань охорони довкілля області та раціонального використання природних ресурсів по восьми напрямках, відповідно наступних заходів.

Протягом 2017 року в рамках реалізації Програми виконано комплекс заходів, зокрема:

1) заходи з охорони атмосферного повітря:

у 2017 році Програмою передбачалося виконання 8 природоохоронних заходів на загальну суму 108940,40 тис. грн., фінансування яких здійснювалось тільки за власні кошти підприємств, із них у 2017 році фактично профінансовано 3 заходи на загальну суму 7933,587 тис. грн.:

ПрАТ "Гідросила АПМ" за власні кошти підприємства проведено такі заходи "Улаштування витяжної вентиляції центральної заводської лабораторії" та "Улаштування витяжної вентиляції другого поверху МСК-3";

ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" за власні кошти виконано захід:

"Реконструкція газоочисного обладнання третього ступеня ТОП 1, 2" (закупівля устаткування);

2) заходи з охорони водних ресурсів:

у 2017 році Програмою передбачалося здійснення заходів з охорони водних ресурсів на загальну суму 146427,12 тис. грн., із них у 2017 році профінансовано 11 заходів на загальну суму 14708,2 тис. грн. за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі - ОФОНПС).

За рахунок коштів державного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі - ДФОНПС) природоохоронні заходи не фінансувалися.

За рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища профінансовано 11 природоохоронних об'єктів і заходів, з яких повністю виконано 6 природоохоронних об'єктів і заходів:

"Берегоукріплювальні роботи довжиною 280 м Кременчуцького водосховища в районі с. Велика Андрусівка Світловодського району Кіровоградської області (з коригуванням проектно-кошторисної документації)";

"Будівництво каналізаційних очисних споруд з їх підключенням до мереж в м. Долинська Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації)";

"Реконструкція очисних споруд КЗ "Кіровоградська обласна психіатрична лікарня" в селищі Новому, м. Кропивницький (з виготовленням проектно-кошторисної документації);

"Реконструкція внутрішніх каналізаційних мереж будівлі дошкільного навчального закладу № 4 "Казка" та зовнішніх мереж каналізації в межах навчального закладу по вул. Щорса, 9, м. Долинська";

"Виготовлення паспортів водних об'єктів на території Кіровоградської області".

"Реконструкція системи водовідведення сирого осаду та надлишково активного мулу з впровадженням технології інтенсифікації процесу зневоднення осаду на мулових майданчиках Марто-Іванівських очисних споруд (Кіровоградська область, Олександрійський район, с. Марто-Іванівка) (коригування)".

Виконання інших 5 природоохоронних об'єктів і заходів буде продовжено у 2018 році, а саме:

"Будівництво напірної каналізаційної мережі від багатоквартирних будинків по вул. Шевченка с. Соколівське Кіровоградського району Кіровоградської області";

"Будівництво очисних споруд потужністю 50 м. куб/добу на території Знам'янського психоневрологічного інтернату у в м. Знам'янка Кіровоградської області по вул. Соборна, 148 (з виготовленням проектно-кошторисної документації)";

"Реконструкція окремих конструктивних елементів водопропускної споруди на р. Синиця по вул. Заводська в м. Блговіщенське Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації)";

"Реконструкція каналізаційних очисних споруд з їх підключенням до мережі смт Власівка Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації)";

"Утилізація осадів біоставків біля с. Первозванівка, Кіровоградського району Кіровоградської області, з оптимальним використанням зазначеної території. Розробка проектно-кошторисної документації";

3) заходи по поводженню з відходами:

у 2017 році передбачалося здійснення 6 заходів по поводженню з відходами на загальну суму 2705,00 тис. грн., із них у 2017 році профінансовано та повністю виконано 2 заходи, а саме:

"Збереження екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, видалення відходів на території Первозванівської сільської ради Кіровоградського району Кіровоградської області";

"Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, розміщення та захоронення відходів на території кіровоградської області (КП "Теплоенергетик)";

Всього на виконання заходів по поводженню з відходами фактично використано 1990,00 тис. грн.

4) заходи щодо розвитку заповідної справи та формування регіональної екологічної мережі:

Програмою передбачено виконання 9 заходів на загальну суму 3015,10 тис. грн., профінансовано 5 заходів на суму 295,00 тис. грн. (кошти ОФОНПС), а саме:

"Наукові дослідження з виявлення та обґрунтування доцільності заповідання цінних природних територій"

"Проведення наукових досліджень з метою внесення змін до Переліку судинних рослин і тварин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області". Кіровоградською громадською організацією "Науковий центр екологобіологічних досліджень" проведено наукові дослідження з метою внесення змін до Переліку видів судинних рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, які поширені на території Кіровоградської області і підлягають особливій охороні.

"Проведення наукових досліджень з виявлення та обґрунтування доцільності заповідання частини прибережної захисної смуги русла р. Інгулець на території Цибулівської сільської ради Знам'янського району";

"Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання чи пошкодження природних комплексів парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення "Хутір Надія";

"Реконструкція історико-архітектурних гідроспоруд Онуфріївського парку пам'ятки садово-паркового мистецтва загально-державного значення "Онуфріївський парк" (з виготовленням проектно-кошторисної документації)".

5) заходи із вдосконалення системи моніторингу:

у 2017 році передбачалося здійснення 4 заходів по вдосконаленню системи моніторингу довкілля на загальну суму 1170,0 тис. грн., із них у 2017 році фактично здійснено 4 заходи на загальну суму 1128,822 тис. грн.:

Інгульською шахтою ДП "Схід ГЗК" виділено власні кошти на захід "Моніторинг атмосферного повітря санітарно-захисної зони та зони спостереження Інгульської шахти ДП "Схід ГЗК";

гідрометалургійним заводом Інгульської шахти ДП "Схід ГЗК" проведено такі заходи за власні кошти "Здійснення радіаційно-екологічного моніторингу об'єктів навколишнього середовища в санітарно-захисній зоні та зоні спостереження хвостосховища Інгульської шахти ДП "Схід ГЗК" та "Здійснення моніторингу підземних та поверхневих вод навколо хвостосховища Інгульської шахти ДП "Схід ГЗК";

з ОФОНПС виділено кошти на реалізацію проекту "Дослідження екологічного стану Кременчуцького водосховища в районі водозабору водогону Дніпро-Кіровоград".

б) заходи з екологічної освіти, виховання та інформування населення:

програмою передбачалося виконання 5 заходів на суму 360,0 тис. грн., з них фактично профінансовано 3 заходи на загальну суму 480,00 тис. грн., а саме:

"Заходи з екологічної освіти, виховання екологічної освіти та інформування населення щодо вирішення екологічних проблем регіону";

в області проведено акцію до Дня довкілля. Під час акції проведено заходи з озеленення території області та заходи з екологічної освіти, виховання екологічної культури та інформування населення щодо вирішення екологічних проблем регіону (проведення фотовиставок; закупівля саджанців).

"Видання екологічного паспорта Кіровоградської області за 2016 рік" та "Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Кіровоградської області за 2016 рік";

"Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики";

"Заходи щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством (придбання матеріально-технічних засобів)";

7) охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів

Програмою передбачалося виконання 1 заходу на суму 7559,50 тис. грн., який виконано частково на загальну суму 635,90 тис. грн., а саме:

"Реконструкція комплексу гідрогеологічних свердловин для геолого-економічної оцінки запасів підземних вод Лозуватської дільниці Долинського

водозабору і здійснення заходів по застосуванню раціональних, економічно безпечних технологій видобування та недопущення порушення наднормативних втрат і погіршення якості підземних питних вод (з виготовленням проектно-кошторисної документації)", виконання даного заходу продовжено у 2018 році;

8). Ядерна і радіаційна безпека

Програмою передбачалося виконання заходу на суму 200,00 тис. грн., який фактично виконаний та профінансований на загальну суму 195,00 тис. грн., а саме:

"Робота з розроблення державної екологічної цільової програми радіаційного захисту населення на території Кіровоградської області"

Загалом, на виконання природоохоронних заходів, передбачених Програмою, у 2017 році залучено кошти у сумі 27256,509 тис. грн., з них 18314,10 тис. грн. – кошти ОФОНПС, 8942,409 тис. грн. – власні кошти підприємств.

Із передбачених програмою 76 заходів з охорони довкілля фактично були профінансовані за рахунок вищевказаних видатків 30 заходів.

Заходи Програми у 2017 році у кількісному вияві виконані на 39,5 %.

Департаментом постійно здійснюються заходи щодо контролю та зменшення антропогенного впливу на стан навколишнього природного середовища. За 2017 рік видано 154 дозволи на спеціальне водокористування та 513 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Діяльність у сфері надання адміністративних послуг будується департаментом виключно на принципах відкритості, прозорості та рівності для усіх суб'єктів, які звертаються за отриманням адмінпослуги.

Протягом 2017 року департаментом надано 3031 адміністративну послугу екологічного спрямування (включно із видачею документів дозвільного характеру), а саме: зареєстровано 482 звіти з інвентаризації викидів забруднюючих речовин у повітря, виконано 122 розрахунки фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, зареєстровано 271 декларацію про відходи, затверджено та включено до обласного реєстру 40 нових паспортів місць видалення відходів та проведено 40 переглядів діючих паспортів МВВ, затверджено 30 нових реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів (ОУВ-ООУВ) та переглянуто 95 діючих реєстрових карт ОУВ-ООУВ, погоджено 1299 технічних паспортів відходів.